

Romanesko-poetska gromada
Vladimira Kirde Bolhorvesa

RASTVARANJE VETROM I VATROM
peti poetski tom,
ujedno i sedamnaesti tom
beletrističkog spleta

Slika-kolaž na naslovnoj korici
Marija Jakim

Dizajn naslovne korice
Silard Baldo

Prvo izdanje

Vladimir Kirda Bolhorves

heuteranističko-beletristički venac

**SNEVAJUĆI ZVEZDU
HEUTERANIJE**

sedamnaesti beletristički tom

**RASTVARANJE VETROM
I VATROM**

poezija

Novi Sad, 2012.

**RASTVARANJE VETROM
I VATROM**

STUDIJSKA PUTOVANJA – PO AMBIJENTIMA

Tokom druge polovine prve decenije trećeg milenijuma (jao, od krupne reči sam se zagrcnuo!) Boris i ja sarađivali smo s Rosvenom u pisanju četvtrog poetskog toma, a tokom prve polovine druge decenije sva trojica ćemo pisati peti, poslednji tom stihovane struke Šelgardonovog beletrističkog spleta.

U drugu deceniju novog veka, koja je ujedno i osma decenija mog života (ovu užasnu činjenicu još nisam u stanju da bez malog stresa i latentnog otpora prihvatim), ulazim relativno vitalan, ali već prilično sit mnogo čega – maltene svega što život nudi. U dobrom raspoloženju drži me prevashodno Kladija. I telom je znatno mlađa od mene, a njen mentalni sklop nema više od trideset godina. (Moj ima trideset pet. Jao, jao!) Kladi je besmrtna: večitno vesela i radoznala, puna energije i svakojakih prohteva. Želi da se s našim pariskim prijateljima što češće družimo i na kućnim sedeljicama (s nekima i na "egzotičnim" ležaljicama), i na javnim, pretežno umetničkim hepeninzima. Želi i da što češće svetom vandrujemo i da se svuda što strasnije (i što revolucionarnije, to će reći, što slobodnije) volimo.

Žene i putovanja, slikanje i projektovanje.

Ta dupla dijada je i dalje srž moga života.

Neko vreme bejah u opasnosti da zapadnem u mučno stanje, u kome se batrgaju mnogi nevoljnici, a koje nastaje kad se sve žene svedu na jednu. To stanje je, naglašavam, grozno, čak i ako je dotična gospa dostojna ljubavi i poštovanja. Ali kat-

kad je baš ona, jedina, i spasiteljica. Dostojna ne samo ljubavi i poštovanja nego i divljenja. Takva je i Klodi. Jer je i sebi i meni pružila mogućnost da izbegnemo stanje bračne monotonije.

Ovu temu direktno ne oslikavam ni bojama ni rečima.

Ovde ću se zagledati u preostale tri srži svoga života.

Turistička putovanja mi i dalje donose uživanja, ali me povremeno i prezasićuju. Sve češće sebe hvatam nad pomišlju: Ovaj ambijent sam već proučio... Ovo je dosadno i zamorno... Ovo mi samo oduzima vreme i energiju... Ovi prizori bi mi više zadovoljstva doneli da sam ih, leškareći na kanabetu u svom kućnom gnezdu, "konzumirao" kao putopisnu tv reportažu.

Sati provedeni ispred štafelaja, ili ispred monitora na kome, u tri dimenzije, nastaje nov arhitektonsko-urbanistički ambijent, i dalje mi donose uživanja u mucu stvaranja, ali me povremeno takođe prezasićuju. Sve češće sebe hvatam nad pomišlju: Dokle ću razbijati glavu u nastojanju da konstruišem neobičnu kompoziciju, koja će mi pružiti mogućnost da se kao vanseirijski stvaralac maksimalno iskažem, koja će zadiviti i stručne i laičke oči, koja će svima dati na znanje da imaginacija i veština Aleka Vislavskog još nije presahnula? Ako dosad u likovnom i arhitektonskom planinskom vencu nisam osvojio i one vrhove koje sam želeo da osvojim – a nisam! – sada ih, nakon nekoliko decenija penjanja i posrtanja, sigurno neću osvojiti.

Možda će ih, kad se ja budem preselio u Večna lovišta, osvojiti bar neki od mnogih ciklusa koje sam dosad formirao, koje ću potomcima, te znanim i neznanim poklonicima mog stvaralaštva, ostaviti. (*Dobre stvari obično dolaze kasno.*)

U poslednje vreme sve češće uživam u relaksativnim odeljcima dvaju svojih ateljea, nad likovnim i neimarskim enciklopedijama i monografijama. (U ovom poglavlju trebalo bi da o potonjoj, o neimarskoj umetnosti i veštini govorim.) Prelistavam ih, zagledavam se u fotografije, iščitavam pojedine tekstualne celine – i pitam se hoće li u budućnosti, bližoj ili daljoj, kultivisani ljudi da se zagledavaju u papirna i elektronska izdanja neimarskih enciklopedija i monografija u kojima će biti prezentirani arhitektonski objekti, i arhitektonsko-urbanistički mikroambijenti, koje je moja glava i struka, imaginacija i ruka kreirala.

ODLASCI

Najpre se iz malog
zagledavah u veće.
Potom iz većeg u veliko.
Pa iz velikog u najveće.

Sada polazim iz srca sveta.
Malo šta me baca u divljenje.
Ali ponešto izaziva, u mojim vijugama,
neobične (rekao bih: i bitne) promene.

Svaki izlazak iz kolotečine,
makar bila i velikosvetska,
prodrma neke moje ustaljene oslonce.
Uvek me opauči magija novog miljea.

Znam da je bilo raštrkane mase,
i bulevarskog meteža, efemerno.
Pa ipak, u sjaju i gunguli svake metropole
osećam da je moje postojanje beznačajno.

Slabe ličnosti takvo osećanje lomi.
Mene, naprotiv, jača. Oduševljava.
Sagledavanje prolaznosti svega, i sebe,
mene naoružava prkosom. I uveseljava.

BORAVCI

Nakon nekoliko dana, i noći,
magija osvojenog miljea bleđi.
Navikli smo se i na dojmive ambijente,
i na nove, obične i neobične fizionomije.

No preobražavalačka moć putovanja,
menjajući se i sama, još radi u nama.
Najblagotvorniji posao je već obavila:
našu narcisoidnost je znatno smanjila.

Upoznajemo simbole velegrada,
gledamo, slušamo, i razmišljamo:
Toliko je ljudi, ovde (i drugde), ostvarilo čuda
o kojima smo mi u stanju samo da maštamo.

Čas žalimo što nemamo mogućnost
da se vežemo za velelepne objekte,
čas nas bičuje mahnita želja da se svežemo
s božanskim osobama (drugog pola, dabome).

Ponekad kažemo: "Zar je moguće
da smo ovde samo desetak dana?
Imamo utisak da je prošla čitava godina.
Svašta se desilo, i promenilo – u nama!"

ONA JOŠ OBEĆAVA

O. K. Rent-a-kar, pa na Divlji zapad.
Njujork – Sijetl. Sa Atlantika na Pacifik.
Kristofer i Alek: volan, menjač brzina, kočnice.
Karin i Klodi: zrele zabavljačice i zanovetalice.

Deda Aronov miljenik je nekada pevao:
Ko od nas, prijatelji časnejši, nije sanjao...
Ko nije lunjao pozlaćenim prerijama Ajove,
smaragdno-ljubičastim kanjonom Kolorada...

Našem dedici je, nadahnuti Mirone,
Obećana zemlja dala nešto dolara,
a mnogo više neobičnih, nezaboravnih doživljaja.
Ja ovde tražim samo pregršt turističkih avantura.

“Grandomane, je l' ti sada puna duša?”,
dobaci moja trenutna i trajna saputnica.
“Svaki čas se pitamo: Šta je ovde fascinantnije?
Tvorevine prirode ili ostvarenja čovekove ruke?”

Da, šeri, Amerika nas još fascinira.
Ali moja grandomanija je splasnula.
Mnogo šta, nekada tako važno, i potrebno,
sad mi je nevažno, nepotrebno, i smešno.

DOBRI VETROVI

“Njima sam se, izvesno, opio
kad sam ih prvi put udahnuo”,
uveravam Klaudiju. Avenija Korijentes
osmehuje se, zavodnički, osvajačima.

Svaki put prebivamo u drugom kvartu.
San Telmo, bajovita kolonijalna zdanja.
La Boka, umetnost i siromaštvo, fudbal i tango.
Rekoleta, slika luksuza. Almagro, srednja klasa.

Danju gluvarimo, noću se opijamo.
Ritmovima i melodijama. Prizorima.
“Hajde da ovde zauvek ostanemo”, predlaže Klodi.
“Uostalom, Buenos Ajres je južnoamerički Pariz.”

Smeškam se. Mnogo je na svetu
velikih i malih, atraktivnih staništa
u kojima volim poduže da boravim.
Ali moj širi zavičaj je samo Evropa.

DRŽAVA – KAKO JE UREDITI

Prirodne, i one druge, malo složenije,
arhitektonsko-urbanističke ambijente
širom sveta lako uočavamo, i komentarišemo.
Teško je analizirati treće ambijente: društvene.

Poznavanje opštila je vrlo važno.
Mom jugoslovenskom, nemačkom,
francuskom, esperantu i engleskom jeziku
Klaudija dodaje arapski, italijanski i španski.

Čitanje raznih štiva, gledanje tv emisija,
počinje kod kuće. "Utvrdjivanje gradiva",
i dopunjavanje znanjâ, realizujemo, dabome,
u okolnostima konkretne društvene sredine.

Uvek iznova nas šokiraju, i iritiraju,
kriminalci. Legalizovani, i žigosani.
Korumpirani političari, bezočni biznismeni,
svakovrsni mućkaroši, mafijaši, pljačkaši.

Svuda je, kad se zagrebe koža,
grozno. A skoro nepodnošljivo je
u Latinskoj Americi, širom Afrike i Azije,
na brdovitom Balkanu, na istoku Evrope.

"U pravu je tvoj rođak Teofil",
reče Klaudija. "Mnogi narodi
nisu osposobljeni da upravljaju državom.
Trebalo bi da budu pod protektoratom."

GEOGRAFIJA SKALE RADIO-APARATA

Veronik Ruz-Odevar. Strašilo!
Kosa crna, lice bledo, ispijeno.
 U Mombasu je, poput lastavice, odletela.
 Potom se u Durbanu venčala, pa razvela.

Krajem devedesetih banula je
u studio "Kriskar". Beše mršava,
 još dinamičnija (i ružnija) nego ranije,
 ali Bezjaku, isušena Afriko, privlačna.

Satirali smo se, kô divlje zveri,
i u Malom, i u Velikom ateljeu.
 Nakon par meseci Bezjak se obreo
 na divljem kontinentu, u bungalovu.

Između dva dahtanja zverke su šaputale
i o prošlosti, i o (zajedničkoj?) budućnosti.
 Već prve noći setih se svog prvog učitelja,
 deda Arona, i skale njegovog "telefunkena".

*"KARACHI, LAHORE, PRETORIA,
DJEDDAH, TEL-AVIV, DARBHANGA,
RAVALPINDI, DELHI, CAIRO, PESHAWAR,
HYDERABAD, DACCA, ALGER, DURBAN..."*

"Dragi, je l' tvoj deda bio pesnik?"
"Da. I ratnik. I belosvetski putnik.
 Bio je i (bogobojažljiv, jao!) ljubavnik.
 A šta je njegov peti unuk? Ukletnik?"

OBNAVLJANJE JEDNE ŽUDNJE

U pravu su neki naši rođaci:
Tuđina ne može biti domaja!
Shvatam to kad god se iz belog sveta
zagledavam u ambijente Novog Sada.

Nostalgija me sve upornije
prema tom ishodištu vuče.
A voleo bih da i u Večnim lovištima
ostanem pored besmrtna Kladije.

Prilikom zimskog boravka
u glavnoj varoši Vojvodine
naleteli smo, na Futoškoj pijaci,
na grozne diletantske mazarije.

Kladi mi se od srca smejala
kad sam jedan lesonit kupio.
Razotkrih joj koren svog postupka:
kao početnik sam i sâm tako slikao.

Pravi razlog joj nisam otkrio.
On beše u sličnom lesonitu
koji je na zidu, u toploj kuhinjici,
gazdarice-jebaljke Mirjane visio.

Jao, Mirjana! Tu je, blizu,
u istom gradu, a dugo je,
veoma dugo nisam video!
Sad sam je silno poželeo!

RAZARANJE JEDNE ŽUDNJE

Punih pet decenija proteklo je
od nezaboravnih zimskih noći
na krevetu i kauču u Mirjaninom stančiću.
(Nisam znao da ću ih povremeno sanjati.)

Svaki pet-šest godina prošao sam
ubogim ambijentom u Futoškoj ulici.
Čak i kad ona u tom dvorištu više nije živela.
(Kao kćerka žrtava rata, novi stan je dobila.)

Nekoliko puta pili smo kafu, i ćaskali.
(Uspomene nijednom nismo evocirali.)
Par puta je, čini mi se, vrlo malo nedostajalo
da Strasnoj Ženi predložim da vezu obnovimo.

Sada nisam nameravao da to učinim.
Želeo sam, naprosto, glas da joj čujem.
Klaudija i Tanja (moja kćerka) behu kod frizera;
ja u imeniku nađoh potreban mi broj telefona.

Čoveka dubokog glasa zamolih:
"Mogu li dobiti gospođu Mirjanu?"
"Mirjana je, družo, umrla pre dve godine."
(Beše to glas negdašnjeg dečaka Boke.)

MIRISI EKSPONATA CIVILIZACIJA

Zašto na daleki jugoistok Zemlje,
kod svog brata Miža, rado letim?
Možda i stoga što se povremeno, u Parizu,
njegovom udaljenošću od zavičaja tešim.

Površina EU je približno jednaka
površini SAD, Kanade, Australije.
Znači, Veliki šor i Monparnas su u istoj državi.
A kako je našima na drugome kraju planete?

Melburn su, doduše, osnovali,
i dugo u njemu dominirali, belci.
Evropski avanturisti, robijaši, zlatolovci.
Da li su sanjali o povratku staroj majci?

Australiju, njene obale, pašnjake,
farme i gradove, sad osvaja Azija.
Mižovo šire susedstvo, u Zapadnom Melburnu,
čini mahom kineska, vijetnamska, indijska raja.

“Evropa se, engleska, italijanska, grčka,
vidi i čuje na istoku grada, u Džolimontu”,
reče moj brat. “Ali mene privlače kvartovi
u kojima vladaju egzotični jezici. I mirisi.”

“Osvajanje Australije Azijatima je
samo vežba za osvajanje sveta”,
dometnu domaćinov jedinac Danijel.
“Azijati su budućnost ljudskog roda.”

OBLICI I ZVUCI ORIJENTA

I u Istanbulu su nas, tu i tamo,
dočekivali prijatni, opojni mirisi.
Na Bosforu svoju aromu širi more,
Kapali čaršiju "parfimiraju" i začini.

Glavni doživljaji dočekivali su nas
na čuvenim, istorijskim punktovima.
Topkapi, Aja Sofija, Plava džamija, Galatasaraj...
Uveče barski haremluk, sa trbušnim plesovima.

Opet se pitah, dvadeset drugi put:
Koja obeležja izvikanih destinacija
Klaudijinom pratiocu redovno najviše znače?
Koja najfascinantniju gravitacionu silu zrače?

Slikarstvo i arhitektura, muzika i poezija.
Umetnosti koje su mi, dabome, najbitnije.
Dve od njih, arhitektura i muzika, najdojmljivije
izražavaju identitet ambijenata, kulture i nacije.

Šta bi u nekadašnjem "caru gradova"
ostalo od njegove orijentalne egzotike
da nema otomanskih zdanja i ambijenata,
i melodične, sevdahlijske turske muzike?

Čudljivost Istorije: Nekim narodima
poklanja mogućnost da procvetaju,
a potom im dopušta samo da se veličine,
i sjaja, kroz arhitekturu i muziku sećaju.

OBILASCI

Znamenitosti grada, i kraja.
Galerije, muzeji, spomenici.
Rodne kuće slavnih tipova, groblja.
Sve smo obišli. Ponešto i zaobišli.

Pored nekih knotenpunktova,
koji su u okolini našeg hotela,
desetak ili čak dvadesetak puta prolazimo.
Nakon petog prolaska više ih ne gledamo.

Povremeno se, svime zasićeni,
prepuštamo turističkoj "perverziji":
tražimo, i nalazimo, nepatvorene lokacije,
na kojima se okupljaju mesne dokondžije.

Događa se da u restoranu,
ili (ako boravimo na Orijentu)
u buregdžinici, ćevabdžinici, u čajdžinici,
neko vreme budemo sami. Personal i mi.

Međusobna zezanja, i dogovaranja
poslastičara, kuvarica, prodavačica,
o nabavci brašna, mesa, šećera, povrća,
zanimljivija su od umetničkih programa.

POVRACI

Već nam je svega dosta!
Umorismo se od odmaranja.
Ništa više ne želimo da doživimo.
Siti smo hedonističkog lenčarenja.

Pre polaska na put važno nam beše
maltene sve što ćemo da posetimo.
A sada je i ono najvažnije izgubilo značaj.
Počinjemo za kućnim redom da čeznemo.

I dalje sebi, i drugima, govorimo:
"Razbijajući svakodnevnu rutinu,
podmlađujemo našu dvodelnu supstancu.
Osvežavamo telo, okriljujemo imaginaciju."

Sve češće ćemo (jao!)
u ovu formulu sumnjati.
Po svoj prilici, nas više nikakva
dovijanja ne mogu podmladiti.

II

BELI SVET, POSLEDNJI PUT

Život nam se, realan i virtuelan, odvija u četvorouglu: elementarna, egzistencijalna, individualna ekonomija – intelektualna, stvaralačka (kod mene uglavnom pasivna, čitalačka) vokacija – daleka i, vajka se Teofil-Feminofil, sve dalja erotika – mrska i, veli Ros, sve mrskija šandrmacija zvana politika.

Želeći da pobegnemo iz tog rasklimatanog okvira, putujemo u beli svet onako kako nam i onda kad nam okolnosti dopuštaju; putopisne tv reportaže svima priliku za to pružaju svakodnevno, mi se tim instantom, surogatom, artificalnim, virtuelnim gulašom toliko kljukamo da neretko osećamo mučninu u stomaku, Alek me teši, govori da Klaudija i on takođe povremeno konzumiraju tu papazjaniju, i radi toga da bi "utvrdili gradivo", osvežili uspomene, a i zato što im pomenute reportaže serviraju ideje za nove turističke avanture.

Sâm Aljoša nama, pripadnicima svoje rodbine, s vremena na vreme pruža mogućnost da i realno pobegnemo iz vlastite monotone svakodnevice: pod njegovim vođstvom, i uz njegovo finansijsko pokriće glavnine troškova izletâ, u vreme koje njemu konvenira, kad mu arhitektonske i slikarske obaveze dopuštaju da se prepusti belosvetskim vandrovanjima – u takvim prilikama, dakle, s njim i s Klaudijom dvema limuzinama jurimo, ili avionom letimo, Miron i ja, sa suprugama, Tanja s mužem, ponekad i s oba sina, ne smeta nam, o ne, kad porodičnu družinu dopune još neki bližnji, sastav je promenljiv, zavisi od familije koja će biti naš domaćin, dosad smo po dva, tri ili čak četiri puta

bili u Geteborgu, kod Joakimove, Alekove i Mižove sestre Leonke, u Užgorodu, kod Mironove sestre Verunke, u Hamburgu, kod Joakimove kćerke Vanedije, u Melburnu, kod Joakimovog, Leonkinog i Alekovog brata Miža, u Torontu, kod Joakimovog sina Filumena i Mironovog sina Arona Drugog.

Neke od tih ekskurzija opisali smo, Alek i ja, u drugim tomovima Knjige o nama, briljantno smo (hm-hm!) oslikali, u maniru poetskog i fotografskog realizma, i svakodnevicu naših domaćina, i svetle strane njihovog života u bogatim zemljama (izuzimam Verunkino tavorenje u siromašnoj Ukrajini), i tamne strane njihove imigrantske egzistencije, i njihovu neizlečivu nostalgiju za zavičajem, sve smo to opisali, o da, negde ovlašno, negde detaljno, a ovde ću još jednom reći da su me najviše fascinirale zemlje u kojima su svi građani imigranti, davnašnji, noviji ili najnoviji; najviše su me, dakle, oduševili lonci za topljenje pogubnog nacionalizma, Australija i Kanada.

Više puta sam dosad pokušavao da, sâm ili u diskusiji s prijateljima, nađem odgovor na pitanje: Zašto u pomenutim dvema zemljama nema nacionalizma, ili, ako ga i ima, zašto je latentan, dobro kamufliran; u svakom slučaju, onemogućen da čini onakve gadosti kakve je stolecima, a naročito u dvadesetom veku, činio na poluvarvarskom Balkanu?

Odgovor je jednostavan, ne znam da li je i ispravan.

Anglosaksonska civilizacija, kultura, nacija, političko-ekonomska ideologija, i jezik kojim se Anglosaksonci služe, tako su superiorni da ih bez pogovora prihvataju svi koji se u Australiju ili Kanadu usele; privatno te individue i familije mogu da neguju (bar neko vreme, dok se ne skuvaju u loncu za topljenje) identitet donesen iz domaje, ali pre ili kasnije sve pridošlice postaju Australijanci, odnosno Kanađani, koji se vrlo malo razlikuju od ostalih Australijanaca, odnosno Kanađana.

U Evropi, naročito na Balkanu, svako se drži svog nacionalnog i religijskog identiteta kao pijan plotu, svi preziru (na Balkanu i mrze) pripadnike druge nacije i religije, a nijedna nije tako superiorna i privlačna da bi imala moć melting pota, ili bar kohezionu snagu kakvu u Australiji, Kanadi i Sjedinjenim Američkim Državama ima anglosaksonska civilizacija.

TITELSKE HRONIKE U GETEBORGU

Svevišnji se poigrava na razne načine,
pa i tako što hirovito, pokatkad duhovito,
zemnoj deci često neshvatljivo, meša,
kao u kartaškoj igri, ljudske sudbine.

Poznajem dosta inženjera i tehničara,
vlastitog struci privrženih fahmana,
koji se, u slobodno vreme, amaterski
bave humanističkim naukama.

Među takve spada i Branko Vujkov,
Lala iz Titela, muž Alekove sestre,
do penzije inženjer u birou "Nordika",
sada prilježan kućni proučavalac
istorije vlastitog rodnog kraja.

Iščitava, doduše, i knjige o Geteborgu,
pa i štiva o prošlosti cele Švedske,
ali se (hm-hm!) najradije zagledava
u tri sveske "Titelskog letopisa".

"Pun sam ličnih uspomena,
ovde su mi i dva foto-albuma,
ali to me ne zadovoljava",
govori blagodušni Lala.

"Lokalni i širi, nacionalni zavičaj
čovjek može svestrano da upozna
samo ako ga ima među koricama.

Ponekad upoređujem rodni kraj i milje
u kome, po volji egzistencijalnih okolnosti,
uživam i patim već četiri i po decenije.

Ovde je materijalni život mnogo komforniji.
Ali mene, rođaci, srećnim čini uverenje
da je istorijskim, i još nekim čarima
kraj iz kojeg potičem bogatiji."

VODOPLAVNE LIVADE U STOKHOLMU

Grad u kome je Leonka
provela najveći deo života
(zbog te nepredviđene činjenice
i sama je, veli, zaprepašćena),
ume da bude sumoran, i dosadan,
kao skandinavski duga, mračna zima,
koja građane, naročito gastarbajtere,
u latentnoj depresiji drži mesecima.
Naša severna kraljica, ipak vedra sestrice,
monotoniju, uz pomoć svog muža, razbija
putovanjima na preostale tri strane sveta.
U Geteborgu je najsrećnija kad ima goste.
Oni joj pružaju priliku da, kao vodilja,
luta švedskim gradovima i selima,
i lepim, uređenim predelima.

“Najlepše i najzanimljivije mi je,
ipak, u gospodstvenoj prestonici”,
ispovedila nam se prošlog leta,
u okrilju kraljevskog dvorca.
“Turistički vodiči govore da je Stockholm,
zbog mnogih svojih zaliva, jezera i kanala,
severna Venecija. A ja se ovde uvek sećam
naših neprežaljenih Vodoplavnih livada.
Sećate li se, braćo, kako smo u travi tražili
gnezda pištavih, a nevidljivih vivaka?
Kako smo, puzeći, da budemo nevidljivi,
pokušavali da se približimo rodama,
nepomičnim u toplim plićacima...”
“Jesi li nas ti, sejo, u Stockholm dovela
radi toga da bi se detinjstva setila?”,
upita Joakim. Leonka se nasmejala,
i suzu u krajičku oka obrisala.

NEIZLEČIVA VATRA

Najnežnija, najumilnija, najosećajnija
(i, valjda zbog tih osobina, najnesrećnija)
naša rođaka, Mironova sestra Verunka,
najčešće je, u Užgorodu, domaćica
ekskurzista iz Pariza i Vojvodine.

Na obronke i visoravni Karpata,
u ukrajinske, slovačke i poljske predele,
koje, s punim ili delimičnim pravom,
nazivamo našim Starim krajem,
odlazimo iz različitih razloga.

Mironov magnet je voljena sestrice,
Aleka najviše privlači folklorna arhitektura,
posejana po šorovima, trgovima, skanzenima,
ja se uvek iznova pitam jesu li naši preci pogrešili
kad su, tražeći sreću, prelepe krajeve napustili.

Obično smo svi, i žene i muževi, najrazdraganiji
na festivalima narodnih običaja, pevanki i igara,
koji su posejani širom tamnozelenih Karpata.
Praznik kulture Rusina-Ukrajinjaca, u Svidniku,
"Makovička struna", "Lemkowska vatra"...

"Šta tebe, vrli šurače, najviše
opčinjava na ovakvim veseljima?",
upitah polupijanog Teofila.

"Nepatvoreno rodoljublje,
ruralna idila, ukusno pečenje,
večna vatra tvog naroda?"

Šurak je, zagledan u buljuk
mladih folklorista, koji čekahu
termin svog nastupa, lupio:

"Vidiš nogetine one curetine?
Njena je vatra neugasiva!
A moja – neizlečiva!"

NERASPRŠLJIV PEPEO

Naš rastanak, u Užgorodu,
Verunka je (kao i sve prethodne)
veoma teško podnela. Tako je bolno,
neutešno ridala da se Mironu
(a i meni) duša kidala.

Našu sestricu njena kćerka, zet i unuci
obožavaju, muž je voli i, razume se, poštuje,
a ona za nama, rođacima, za Keresturom,
za našim (deda Aronovim) salašom,
već ravno četiri decenije tuguje.

“Ne smeš, braco, nikad da mi umreš!”
vrištala je, grleći Mirona. “Pripadam svojim
ovdašnjim anđelima, a želim da počivam
na groblju u Keresturu, među vama.”

U kolima, jureći prema jugu Panonije,
duže vreme smo vrlo malo govorili.
Kao da smo se sa sahrane vraćali.

“Razlozi za tugu, i depresiju,
jesu ili unutrašnji ili spoljašnji”,
reče najzad moja ženica.

“Mislim da je izvor Verunkine patnje
u njoj samoj, u njenim genima.
Objektivno gledano, već bi trebalo
da se pomiri s realnim okolnostima.”

“Nekim osobama je, orhidejo, najteže
upravo ono što je, naizgled, najlogičnije”,
uzvratih. “Pada mi na pamet slučaj
našeg prijatelja Rosvena Glanka.”

“Ne moraš dalje, sve mi je jasno:
Taj nema genetskih problema,
ali je nezadovoljan, i besan,
jer svet ne vidi da...”

VANEDIJA I NEMAČKA VENECIJA

Joakimova jedina kćerka sušta je
suprotnost Mironovoj jedinjoj sestri,
o da, Vanda je oniska, i čvrsta.

S tim telom je duša sasvim usklađena:
Vandica je uvek spremna za "velika dela".

Još kao devojka otputovala je u Nemačku,
kod Stanke Molić (nakon udaje Prosten),
a već mnogo godina ta žena je Vandina
i prijateljica i svekrva, njenoj deci baka.
Ove dve torokuše u stanju su satima
da obilaze robne kuće Hamburga.

Njima se, svakih pet-šest godina,
pridružuju vajne gošće, naše gospe:
Joakimova Zlatana, Onisimova Virka,
Aleкова Klauđija, moja Jasenka.

"Onko, Hamburg već poznaješ
skoro kao Kerestur, pa ti i moj Elvert
vodite 'momke' u kupleraje", naložila je,
nakon današnjeg ručka u restoranu,
nestašnica svom bratu i supругu.

"Ali u prvi možete da kročite tek kad budete
prešli preko svih dve i po hiljade mostova,
koliko ih ima na vodama ovoga grada."

"Meni je, najmirisniji tatin cvetiću,
pre mesto na groblju nego u kupleraju",
reče Joakim spokojno, grleći kćerku.

"Još ćeš ti, rođeni moj, dugo gurati.
A kad bude došlo stani-pani, mama i ti
doći ćete ovamo. Ima mesta u našoj kući.
Biće i u našoj porodičnoj grobnici.
Nije Kerestur jedini. I ovde žive,
i večno poživaju, ljudi."

IZVAN ČETVOROSTRUKE ČAURE

Kerestur, Bačka, Vojvodina, Evropa.
Najuža, šira, najšira zavičajna opna,
i nova (stara) kontinentalna domaja.
Utisci se menjaju od miljea do miljea,
ali nas u svakome prožima osećanje
da smo tu negde, blizu rodne grude.
Druga je priča (hm-hm!), sasvim druga,
naša ekskurzija u najdalji kutak sveta.
Šesnaest hiljada kilometara avio-leta
do Melburna, u kome besmo gosti
Mihajla, Majkla, Miža Vislavskog,
trećeg sina mog ujaka Jevrema.

“Mi smo za zavičajem čeznuli
samo prvih nekoliko meseci”,
reče Marijena, bucmasta Marka,
Majklova dobroćudna supruga.
“Kad iz učmale provincijske varošice
dođete u jedan od najvećih i najlepših
gradova na jugoistočnoj strani planete,
kad ste svakodnevno zaokupljeni službom,
ali i osokoljeni visokim životnim standardom,
koji ste stekli upravo napornim rintanjem,
brzo ispari zaokupljenost zavičajem.”
“Već nekoliko puta švrljali smo po Evropi,
Americi, a usput i po Aziji”, dometnu Šeron,
ženica Mižovog i Markinog sina Danijela.
“Neki gradovi bili su mi veoma lepi;
privlačniji čak i od mog Melburna.”
“Zavičaj je danas, izgleda, prevaziđen,
kao zaprašena vršalica”, reče Miron,
idol Šeroninog svekra, iz doba
seosko-salaškog đikanja.

POGINUO NA BOLMANU, ŽIVI U MELBURNU

Dosad smo, u ulozi samozvanih
psihologa, više puta konstatovali,
na raznim punktovima sveta,
da se mnogi iskorenjeni nesrećnici
(neki među njima su i srećnici)
za najuži ili za širi zavičaj vezuju
onako kako im unutrašnje sile
ili spoljašnje okolnosti diktiraju.

Tako je i u miljeu našeg rođaka Majkla.
Jedan njegov prijatelj, kosooki Hu,
jede, i u restoranima i kod kuće,
samo pikanterije kineske kuhinje.
Drugi prikan, crnomanjasti Fotios,
ima brdašce gramofonskih ploča,
audio-kaseta i kompakt-diskova
sa kojih ga, i veselo i bolno,
doziva grčka muzika.

Naš zemljak Timotej Hopcup
iz svake posete zavičaju vraća se
s dva-tri stara, nekad obična predmeta,
koje će u svom domu, u Severnom Melburnu,
pretvoriti u dragocene, muzejske relikte.

Drugi Mižov prijatelj, opet naš sunarodnik,
Štefan Priklet, iz kvarta Kensington,
u četiri kartonske kutije drži par stotina
požutelih fotografija iz rodnog kraja.

Na jednoj stoji dečak, sa sestricom.
Na poleđini je neko napisao:
*Tetka Natin Mirko. Rođen 1926,
poginuo u Bolmanskoj bici,
u martu 1945.*

RASTVARAM ZEMLJU

Vitol Rehak bio je među prvim,
veoma retkim žiteljima našeg sela
koji su, još sredinom minulog veka,
šifom otplovili na drugi kraj sveta.
Sada je, osetivši da ga srce izdaje,
telefonom pozivao, na poslednje viđenje,
kako je u šali govorio, dugogodišnje prijatelje.
Poželeo je da časka i s Mižom Vislavskim.
Mižovi pak gosti želeli su da vide Sidnej,
najmnogoljudniji grad maloljudne Australije.
Nepokretan Vitol je, na kraju posete, kćerku zamolio
da goste provede po gradu, a nama je setno rekao:
"Čeznem za nebom, i grobljem, Kerestura.
Tamo počivaju moji roditelji, i mnogi rođaci.
Ali, avaj, ovde žive moja deca, i unuci."
Domaćinova kćerka svašta nam je pokazala.
Samo prilikom obilaska nadrealne Opere
Aleka je, zajedno s nama, slušala.

Nismo znali da će osam dana
nakon sumornog i veselog izleta
iz Sidneja u Melburn stići obavest
o datumu sahrane Vitola Rehaka.
Kad je on goste ispraćao, tiho sam mu
obećao da ću, čim se vratimo kući,
otperjati u Kerestur i, po običaju,
"kvart" naših milih posetiti.
Malopre sam to obećanje ispunio.
Obišavši grobove svojih bližnjih,
obreo sam se kraj Rehakovih.
"Vitole", promrljah, "počivalište
tvojih roditelja rastvaram,
i tvoju želju prizivam."

POTOMCI NA KANADSKOM NORDU

Tek sada ostvarismo želju
iskazanu već prilikom našeg
prvog boravka u Torontu:
dvoja kola krenula su na put
koji će se završiti čak u Saskatunu.

Naime, u kanadskom Sibiru živi i radi
sve više naših sunarodnika iz Kerestura;
nisu, hvala dudovima, u Staljinovim logorima,
nego u komfornim kućama i stanovima.

“Hoću, sine, da ovaj auto juri maršrutom
kojom je nekoć jedan svetski putnik,
Borisov, Alekov i moj deda, tvoj pradeda,
jurio vozom”, rekao je Miron Aronu Drugom.

“Toronto – Sadberi – Nipigon – Port Artur...”

Utvrdivali smo, u šali, da li dišemo vazduh
koji je nekoć patrijarh porodice Vislavski,
kao slepi putnik, pa graditelj hajveja, disao;
zaključili smo, sasvim šalabajzerski,
da se vazduh sigurno promenio.

“Lako je vama zezati se”,
reče ozbiljno, Jasenki i meni,
Oksana, Aronova mama.

“Vaš sin živi, kao i vi, u Novom Sadu.

Štaviše, stanujete pod istim krovom.

Vidite ga, i grlite, kad god poželite.

A ja? Jednom u pet-šest godina!

(Doduše, sad je, zahvaljujući ‘Skajpu’,
delimično ublažena naša muka.)

Ah, kako zavidim svima koji mogu
svaki dan da grle vlastitu decu!
Koji ne moraju životnu sreću
da traže u belome svetlu!”

MOĆ – KAKO JE KORISTITI

Uveren sam da svi gosti Kanade,
a naročito oni na njenom jugoistoku,
odlaze na Nijagarine vodopade.
I mi smo se "vodi koja grmi" divili;
i odozgo, sa vidikovca, i odozdo,
sa brodića "Maid of the Mist".
Kanadska strana, "Potkovića",
impresivnija je, dvostruko šira
od američke pravolinijske kaskade.
No moj pogled je i potonja privlačila,
jer me je Amerika oduvek, to jest
od ranog detinjstva, fascinirala.

Ta silna, čudesna zemlja!
Simbol progressa, ekspanzije,
slobodne inicijative, samopregora,
ali i nezajažljive žudnje za sticanjem,
bezobzirnosti koja gazi sve što joj smeta,
sirove snage i brutalne arogancije.
Mnogo puta je pokazala ove svoje odlike.
Od vremena Napoleonovog fijaska u Rusiji,
kad je, upravo kod Nijagarinih vodopada,
pokušala (neuspešno) da prodre u Kanadu,
do avantura u Vijetnamu, Iraku, Avganistanu.
Posmatrajući izbliza, sa palube metalne ljuske,
u stihijskom, gotovo nepodnošljivom huku,
podivljalu vodu, i neprozirnu izmaglicu,
video sam koprenu na Njenom licu.
Silna je, i korisna, moć Nijagarinih vodopada.
Daje ti, Amerika, turističke prihode, i struju.
Ali to je (hm-hm!) moć vode koja pada.

III

OSVAJAČI EKSTREMÂ

U uvodnoj celini petog poglavlja drugog poetskog toma eksplicirao sam, za sebe i čitaoca, mišljenje onih teoretičara koji smatraju da je poezija utoliko čistija, estetičnija, u celini vrednija ukoliko je eteričnija, univerzalnija, apstraktnija.

Poezija koju pišemo Alek, Boris i ja velikim delom je narativna. Stoga nisam veseo kad pomislim da je malo, veoma malo narativnih pesama koje se mogu svrstati u čistu, estetičnu, eteričnu, univerzalnu... poeziju.

Moja dva saradnika zbog navedene činjenice nemaju bogzna kakvih nedoumica, jer sam nominalni autor poetskih, i svih ostalih tomova Knjige o nama ja, te sam dužan da podnosim i kritike i pohvale na račun objavljenih ostvarenja. Što se pak mojih nedoumica tiče, povremeno trpim pritisak vlastitog uverenja da bismo kod ljubitelja i proćavalaca poezije bolje prolazili ako bi u našim poetskim tomovima bilo manje naracije, a više eteričnih, univerzalnih, apstraktnih stihova.

Vaga nezadovoljstva i zadovoljstva onim što su tri musketara svezala u strofe možda će se kolebati do kraja života jednog od njih. U ovom trenutku prisećam se malog tega koji je nedavno pao na drugi tas pomenute vage.

U proleće 2011 – godine početka pisanja petog, poslednjeg Alekovog, Borisovog i mog poetskog toma – Ipatij Gamša, pesnik, pripovedač i esejist (uzgred budi rečeno, urednik rusinskog izdanja prve naše pesničke zbirke),

objavio je, u “Literarnom slovu”, književnoteorijsko kon-tanje pod naslovom “O poeziji”. U tom mini-eseju drugi govori o vlastitom mentalnom stanju nakon čitanja nekih “metafizičkih aforizama”. Pa kaže, pored ostalog:

Volim takve tekstove, ali kad ih se načitam, ne za-pamtim mnogo. Ostaje osećaj intelektualnog zadovoljstva, pokušaj hvatanja smisla koji nudi jezik u neobičnim spo-jevima pojmova, ali nešto više ne ostaje. Tako je i sa čita-njem poezije.

[...]

Ali kad čitam prozu, roman, pamtim događaje, liko-ve, ambijente, moje identifikacije s nekim likovima, pokat-kad čak i dijaloge. No prvenstveno pamtim fabulu. [...] Poeziji nedostaje fabula. Poeziji nedostaje situacija, doga-đaj, slika koju ću pamtiti. Zato Homerova poezija i danas ima čitaca. Jer je ona i roman, i poezija. Ima fabulu, a gradi i nove smislove.

Neki ljubitelji i proučavaoci poezije zaceo neće pri-hvatiti ovaj zaključak Ipatija Gamše. Ni ja ga ne prihvatam bezrezervno. Ali mislim da je, prosto rečeno, prilično do-bar. U svakom slučaju, prija mi stav sunarodnika, kolege i prijatelja. (Formirao ga je, inače, bez mog uticaja. Nikad nismo ćaskali o problematici o kojoj ovde govorim.)

Nastojeći da što bolje iskoristim, *pro domo sua* (ha-ha!), Ipatijevu refleksiju, podsećam sebe, i čitaoca, da sam već u uvodnoj celini drugog poglavlja prvog poetskog to-ma rekao, nezadovoljan što su u meni raspojasani narator i grešni autobiograf pobedili uzvišenog pesnika, da dotičan tom razdvaja dve romaneskne tetralogije, te nije velika šteta ako u njemu ima ponečeg romanesknog.

Sada sam dobio još jedno opravdanje za narativnost poezije koju Alek, Boris i ja pišemo. Nije Ipatijevo kon-tanje sasvim otklonilo moje nezadovoljstvo, i moju želju da u poeziji trojice letilaca-ronilaca bude što više estetič-nosti, eteričnosti, univerzalnosti, što više slika koje se pante, što više ritma, pa i podosta rima – ali...

Potpuno zadovoljan, znam, nikad neću biti.

BICIKLISTIČKE TRKE

Kroz Italiju,
Francusku, Španiju...
Zvuk mog tv-aparata
obično je u to vreme utišan.
Statističke tričarije,
brbljanja komentatora
o ranijim pobedama asova,
o individualnim i ekipnim
taktikama u tekućoj trci,
uopšte me ne zanimaju.
Sâma pokretna cirkusijada
tek na mahove uvećava
moju koncentraciju (i averziju):
kad nametljivo, neprijatno postane
neljudsko, konjsko naprezanje
takmičarâ u zahuktalom krdu,
i kad se dogodi još gore:
višestruki sudar, sa padovima,
lomovima i krvarenjima.

Biciklističke trke
za mali ekran me vezuju
prvenstveno zbog divljih
i kultivisanih lepota, u kojima se
odvijaju. Tepisi čistih njiva i livada,
proplanci, na njima šumarci,
živopisne urbane košnice,
ponegde usamljeni dvorci,
u daljini plavkasti gorski venci.
Aleku je sve to nadohvat ruke.
U mojoj nutrini mešaju se
uživanja i muke.

OLIMPIJSKE IGRE

Citius! Altius! Fortius!
Brže! Više! Jače!
Ali, gospodo, dokle?
Hoće li sprinteri uspeti
da sto metara pretrče
za osam, za sedam sekundi?
Hoće li skakači uvis
poleteti devet metara,
hoće li skakači udalj
preleteti dvanaest metara?
Hoće li najsnažnije rmpalije
kuglu baciti trideset metara?
Hoće li...?
Kakve su traume takmičara
koji mesecima, godinama
maštaju o vlastitom uspehu,
o nadmašivanju
direktnih rivala
i svih prethodnika?

*Najvažnije na Olimpijskim igrama
nije pobediti, nego učestvovati,
kao što ni u životu nije
najvažnija pobeda, nego borba.
Veliki je čovek onaj
koji ništa ne osvaja
bez časne borbe.*

Između opštih ideala
i individualnih trauma
leti dah savremenih gladijatora.
Srećnih i nesrećnih robova
olimpijskih bosova.

DVOSMERNNA DUBINA

Što više prođiremo,
neizvesnost je sve veća,
naša odlučnost sve manja.
Ali unutrašnja sila,
praiskonska i nepojamna,
ne dopušta da odustanemo
od napredovanja.

Mislino da je gore
(pravo govoreći, dole),
gde je dubina najtamnija,
tišina najmnogoznačnija.
Njeno pronalaženje,
i otkopavanje
(zapravo, odgonetanje),
motiviše nas da savladamo
i sve veću opasnost
i unutrašnje opiranje.

Možda nećemo do vrha
(to jest, do dna) dopreti.
Ali je izvesno da se,
ako budemo uspeli,
nećemo vratiti.

U PODNOŽJU, NA VRHU

Naumili su da skrate tmurne dane,
da produže vedre, mesečinate noći,
konjima da grive pretvore u četke,
galopom da prevale prvu deonicu,
u sedmoj da preprave početke.

Stepa beše ravna, poput pučine.
Pet okršaja, u podnožju planine,
razbijalo je telesnu snagu svih,
lomilo volju mentalno krhkih.
Najzad su se, na surom vrhu,
obrel pred mrkim licem
Hrama izgubljenih.

U predvorju su sebi čestitali,
jer svrha pohoda beše ostvarena,
a cena nije bila suviše paprena.
Resursi, doduše, behu prepolovljeni,
ali predvodnici su, tokom priprema,
šaputali da će konji, pa i ljudi,
možda biti desetkovani.

Ipak, zaključili su:
Ne vredi se vraćati.
Za žrtvama će mnogi plakati,
a u svrsishodnost pohoda
niko neće verovati.

NAJGRANDIOZNIJE ILI NAJPOZITIVNIJE?

Da li najveće
divljenje i poštovanje
ljudskog roda zaslužuju
državnici i ratnici poput
Aleksandra Makedonskog,
Julija Cezara, Napoleona,
ili naučnici i umetnici
poput Njutna, Marksa,
Ajnštajna, Leonarda,
Betovena, Tolstoja?

Dakle, da li najveći respekt
zaslužuju oni što su osvojili
najimpresivnije vrhunce
čovekove stvarnosti,
makar pri tom činili
ne samo pozitivna dela
nego i zlodela,
ili najveće pohvale zaslužuju
oni koji su bili najveći
u stvaranju, i činjenju,
samo onoga što je
pozitivno?

Alek, Boris i ja
u ovoj igri (složenoj
poput partije šaha)
nismo našli rešenje.
Porušili smo figure.

BESMRTNOST – KAKO JE UZJAHATI

Znam mnoge koji o njoj
s vremena na vreme kontaju.
U stvari, svi se s njom,
sasvim svesno, ili kontemplativno,
u rasplnutim meditacijama,
u dnevnim i noćnim snovima,
u koštac hvataju.
Obični je vide na nebu,
neobični žele,
ili čak pokušavaju,
na zemlji da je
ščepaju.

Šta sve nisu u stanju,
i jedni i drugi, da čine
kako bi se vile dokopali.
Sijaset staza i bogaza
pronalaze na relaciji
želja – očajanje – nada...
Poraz! Ne, pobeda!

Ja ne znam jesam li
pobedio, ali volšebnici
leđa sam okrenuo.
Da li je savladana,
ili napuštena?

RASTVORIĆU VIDIK

Sanjao sam,
potom i maštao.
Napokon jurišao.
Sedam kopalja sam slomio,
rane barutom posipao.
Hoću li još koji put jurišati,
ili ću sada, usred akcije
(koja na mahove poprima
pečal terapije),
pred ciljem stati?

Želim da raskrilim
pramenove koprene.
Da bar pogledom doprem
do nekih čudesa iza vetrenjača:
do zvezda koje nisu gore, a nisu ni pale,
koje odnedavna neizvesnost zrače.
(Baš zbog toga me silno privlače.)
Mnogostruki Sančo Pansa
češće mi odmaže no što pomaže.
Prepreke neumorno umnožava,
kretanje usporava. Ali tamo,
iza vidika, vodilje čekaju.
Upitnost zrače,
mira mi ne daju.

Ne, ne smem stati!
Ma koliko kopalja slomio,
baruta na rane potrošio,
do cilja iza horizonta
moram dogurati!

RUMENILO KRVI I OBLAKÂ

Piloti, padobranci,
ronioci, podmorničari,
dreseri lavova, kaskaderi.
Jedni statisti na sceni života
gledaju ih sa divljenjem,
drugi sa strahopoštovanjem,
treći pak sa sažaljenjem.
Šta je andrake nateralo,
vrti se po glavi pitanje,
da se s jedinim životom
ludački poigravaju?

Kratka čudesna avantura,
konceptualni hepening Prirode,
što se upravo odvija pred mojim očima,
tera me da vetru, i vatri, dobacim:
Nosite k vragu avanturiste svake fele!

Sunce je palo iza horizonta,
i sada, tamo daleko, na dnu neba,
sjajnim čini pervaz čistog etra.
Odande, do tamnine iznad mene,
nižu se, kao talasi, tamnosivi oblaci.
U daljini sitni, ovamo sve krupniji.
Svaki je trenutno nakostrešen,
rumenom krestom ukrašen.
Posmatrač mora biti
zadivljen i uzbuđen.

IV

STUDIJSKA PUTOVANJA – PO ZDANJIMA

Stvaranje u kulturno-društveno-ekonomskim središtima, i stvaranje na kulturno-društveno-ekonomskim periferijama. Velika je razlika u mogućnostima koje imaju stvaraoci u jednoj i u drugoj vrsti miljea. Mnogi to shvataju sa zakašnjenjem, tek kad su veoma smanjene njihove šanse da sa periferije uskoče u manji ili veći kulturno-društveno-ekonomski centar.

Rosvenir Glanko Šelgardon se već decenijama vjeka i lju-ti na sebe zbog toga što u prvoj mladosti nije napustio Jugoslaviju, što nije otperjao na zapad Evrope ili na sever Amerike. Da je to učinio, danas bi, kaže, zacelo imao solidnu finansijsku podlogu. Ona je stvaraocu iza koga ne stoji koliko-toliko moćna etnička zajednica, i njena država, veoma potrebna. Sem toga, dodaje Ros, imao bi i adekvatniju građu za vlastito književno delo. Istina, život na žuto-crveno-crnem Balkanu nije monoton. (Vojvodina je geografski izvan Balkana, ali je političko-demografski u velikoj meri balkanizovana.) No svaku kategoriju čitalaca zanima prvenstveno problematika vezana za njenu sredinu i kulturu, a individualni i društveni događaji i procesi u kojekakvim tunguzijama neuporedivo manje zanimaju ljude i narode u najcivilizovanijim, najuticajnijim i najbogatijim državama.

“Egzotika Rusije, Indije, islamskih zemalja, Latinske Amerike i još nekih svetova iz perifernih regiona privlači pažnju mnogih pojedinaca u velikim svetskim centrima”, rekoh.

Ros je ostao uveren da, zbog ostanka u Jugoslaviji, neće uspjeti da svoje delo ubaci u središte svetske civilizacije. Dakle, na Zapad. To uverenje ga muči već par decenija.

“Konkretnom akcijom ne mogu, kloparavi razboju, da ti pomognem, ali ću te utešiti napomenom da i na samozadovoljnom Zapadu ima mnogo nezadovoljnih umetnika”, rekoh.

“Zašto mu ne možeš pomoći?”, upitala je živahna Klaudiva kad sam joj preveo sažetak rasprave.

“Zato što u visokocivilizovanim i bogatim državama nisu velike samo mogućnosti, nego i borbe za uspeh. Konkurencija je užasna. Sem toga, danas je sve komercijalizovano. Naročito na granama umetnosti o kojima i nas dvojica visimo: u književnosti i u slikarstvu. Ja se za granu o kojoj visim grčevito držim obema rukama, ali povremeno poželim da ruke zamenu omčom. (Jao!) Nisam, doduše, baš onako ogorčen kao Rosven, ali nisam ni sasvim zadovoljan, iako živim u Prestonici sveta, iako imam kakvo-takvo ime i u slikarstvu i u arhitekturi.”

“Umetnička književnost je danas najviše hendikepirana”, reče Ros. “Za razliku od slike, koja se može dobro upoznati za tri minuta, od kuće, koje se može razgledati, spolja i iznutra, za tridesetak minuta, od simfonije, koja takođe traje tridesetak minuta, knjizi treba posvetiti tridesetak sati. A toliko vremena ‘za bacanje’ danas retko ko ima. O žudnji za obogaćivanjem i oplemenjivanjem sebe samoga, o senzibilitetu i obrazovanju, koje je potrebno posedovati da bi se visokovredna beletristička knjiga apsorbovala kako valja, da i ne govorim.”

Preveo sam, svojoj plemenitoj, senzibilnoj (i, hvala Nebu, još erotičnoj) sapatnici na sadašnjoj (poslednjoj?) etapi životnog puta, Šelgardonovu repliku, a ona je romansijeru, pesniku i tvorcu heuteranizna podarovala ovu prediku:

“Komercijalizam i istinske umetničke vrednosti već duže vreme se sudaraju na granama o kojima, kako Alek reče, i vas dvojica visite. Moj dragi je i kao slikar i kao arhitekt našao rešenje tog problema. Živi u središtu relevantnog dela sveta, stvara slike koje su i atraktivne i visokovredne, projektuje kuće koje su takođe i atraktivne i visokovredne. A ti?... Moraš o svom stvaralaštvu ozbiljnije da razmišljaš ako želiš da uspeš!”

JEDAN PREMA DEVEDESET DEVET

Ležerno ćaskanje, interno žiriranje
u Arhitektonskom studiju "Kriskar".

Predmet pažnje i razprave beše bajna vila
gospodina Legrana, bankara iz Strazbura.

Prostudiravši kompletan projekat,
crteže, 3D prezentaciju i maketu,
Žak Vernon reče da je najnovije ostvarenje
kolege Aleka, poput svih njegovih, apartno.

Polu se činilo da je prilično šareno,
Lilu je dometnula: baš nakinđureno.
Kristofer, čije mišljenje nam je najvažnije,
i sad beše na strani moje ekstravagancije.

Žak je poluironično zaključio:
"Biće to novi biser u narednom,
proširenom, ali i produbljenom izdanju
monografije 'Samosvojno i pitoreskno'."

"Jedne izuzetne, naspram
devedeset devet prosečnih."
Pol je aludirao na moju iščašenu tezu.
(Koju sam poklonio i Rosvenu Glanku.)

"Uveseljavate me", uzvratih.
"Svako od nas sebe smatra
kreatorom draguljâ, a većinu svojih rivala
tučaćima poludragog ili običnog kamenja."

DVE VARIJANTE ISTOG SNA

*“Au, Menhetn, Nevjork!
Deda, kako izgleda Nevjork?”
“Isripovedajte sve, dražajši,
nemojte ništa zaboraviti.”*

Tako beše u našem detinjstvu,
na salašu za Visokim mostom.
Više puta sam, u to doba, u Nevjorku
boravio, u snu, sa dedicom Aronom.

U prvoj mladosti takođe sam
video sebe, kao doseljenika,
na palubi golemog, prekookeanskog šifa,
nadamak prepoznatljivih obrisa Njujorka.

Evo, već smo, Boris, Miron i ja,
u kanjonu među oblakoderima.
Najfascinantnija belosvetska metropola
u mom snu je drugačija, ali – to je ona!

U drugoj polovini druge mladosti
u NY odletih na krilima stvarnosti.
U snu sam video par svojih ostvarenja
u gustoj neboderskoj šumi Menhetna.

Sada, u trećoj mladosti, ne padam
ni u prvu, ni u drugu varijantu sna.
Kao turist, Jabuku sam više puta okusio,
kao arhitekt, jalovost sna sam prihvatio.

RAZBUĐENI PROZORI I

Blag završetak duge, oštre zime.
Sunčano, veoma svetlo prepodne
u nekom selu Tatarstana, Kazahstana,
Uzbekistana, možda Turkmenistana.

Na veoma širokom šoru, kroz sneg
koji приметно kopni, proviruje blato.
Na krovovima, međusobno udaljenim,
bleštavobeli pokrivač još je podebeo.

Neka okna omanjih, u čeone zidove
uvučениh prozora, gledana poizdalje,
tamna su; neka se sjaje, zrakom probodena.
Jednome se primakla moja radoznala tintara.

Glavna soba je svetla, prostrana.
Orientalna. Minderluci oko sofre,
sećije duž zidova, živahna deca oko furune,
žene u dimijama, svetlim prugama obasjane.

Ispred jedne kućerine nekoliko konja.
Odmorni su, pod opremom za jahanje.
Domaćini ozbiljni, ali takođe energijom nabijeni.
Čeka li ih neko bespuće? Iskušenje? Uživanje?

Čudesna je moć divlje lepote!
Vidim sebe i među dimijama,
i u sedlu, u bespuću, na iskušenjima
kroz koja prolazim samo u snovima.

DO NEBA NE DIGOH NIŠTA

“Na maloj temi ne može se graditi veliko delo”, rekoš, u Panskoj krčmi,
pre više od pola veka, svom tetiču Borisu.
Pijani đilkoši tu otrcanu mudrost nisu čuli.

Meni se ona, već decenijama,
tokom cele graditeljske karijere,
u trenucima posrnuća, katkad i nadahnuća,
kao hronična boljka, kao bumerang vraća.

Kad se, na licu mesta, uživo,
ili nadnesen nad štivo iz struke,
zagledavam u grandiozna javna čudesa,
što ih je iznedrila genijalna imaginacija,

moj neimarski opus liči mi
na zbirku malih rukotvorina.
Jesu ta individualistička zdanja apartna,
ali ih ne posmatraju oči miliona građana.

Oblakoderi u Njujorku, Čikagu,
stakleni “Krastavac” u Londonu!
“Burdž al Arab”, začetnik bajke u Dubaiju,
“Ptičje gnezdo”, najava magije u Peking!

Takvi monumenti ovekovečuju
imena bogomdanih stvaralaca.
A svaka vila Aleksandra Vislavskog
samo je živopisna privatna grobnica.

FILOZOFIRANJE, UZLET ILI PAD?

Đikamo kao nestašnici,
cvetamo kao ljubavnici,
plodove dajemo kao fahmani ili umetnici,
od prolaznosti se opraštamo kao mislioci.

Tako govori moj guru Rilion,
bezjak koji je, otkad ga znam,
istovremeno i nestašnik, i (lažni) ljubavnik,
i fahman, i (lažni) umetnik, i propovednik.

Opštu filozofiju odavno jaše,
a odnedavna je, mesto mene,
kaubojskim čizmana s uživanjem obujmio
raziigrane, senzibilne slabine arhitekture.

“Kako se frajla snalazi u prostoru,
u svom, i u istorijskom vremenu?”,
pita dame i gospodu u probranom serklu,
uveren da odgovor samo on drži u rukavu.

“Oslanja li se forma na površinu,
iliti, možda, više na zapreminu?
Da li arhitekti uistinu poboljšavaju život,
ili je ta prepotentna iluzija samo utopija?”

Rilke nas zasipa pitanjima,
poput deteta, iliti mudraca.
Odgovore retko kad želi da čuje.
Hoće da bude u središtu pažnje.

SUJETA – KAKO JE NAHRANITI

Čuveni monumenti ovekovečuju
imena najobdarenijih stvaralaca.
A svako moje arhitektonsko ostvarenje
samo je pitoreskna privatna grobnica.

Ovo sumorno samopodsećanje
počelo je da me gricka poodavno.
Kako se bliži kraj stvaralačkog veka,
sve je češće. Povremeno je ogavno.

Apartna grobnica. Čega?
Šta je u njoj sahranjeno?
Zašto me muči ono što treba da leči?
Zašto želim to što mi nije namenjeno?

Da li je sujeta deo žudnje
za plodovima efemernosti,
ili izraz čovekove neizlečive ludosti,
oličene u kucanju na vrata večnosti?

Sujetu samo retki
uspevaju da nahrane.
Pametni se trude da je
blagovremeno sahrane.

KLAVIJATURA U SENCI LEPEZE

Plavokosi je želeo kuću
u kojoj će do kraja života
pamtiti lik voljene žene,
i melodiju njene pesme.

Kreator je zamislio kuću
koja će, uvek razvedrena,
vetrovima pokazivati lice,
kišama patinu kabanice.

Plavokosi je u vedroj kućerini
počeo da zaboravlja lik voljene.
Pamtio je samo njene plave oči,
često zamišljene, katkad snene.

Kreator je u gradovima i varošicama
počeo da zapaža, na nekim trgovima,
zdanja koja su bila svojevrsna ogledala
i vedrih i sumornih njegovih ostvarenja.

Kućevlasnik i kreator sreli su se,
posle dve decenije, na vetru i kiši.
Prvi reče da njihovo delo još peva,
drugi je tvrdio da ono češće svira.

GASTARBAJTERSKE, LICIDERSKE I

Kad se, sa svojim društvcetom,
po Balkanu vozikam automobilom,
najzanimljivije i najlepše izložbe su mi, dabome,
jugoslovenske, grčke, turske varošice i selendre.

Razgaliju me ruralno-urbana ostrva
na ravnoj, ili talasastoj, brdskoj pučini,
iz kojih su žitelji pre četrdeset, pedeset godina
krenuli, kao i ja, da sreću traže širom Zapada.

Razlika između njih i mene beše u tome
što ja ne nameravah da se vratim u Jugu,
a oni su, rintajući u fabrikama i na gradilištima,
maštali o blagostanju i spokojstvu u zavičaju.

Zapadnjacima su životni standard podizali,
a njima su, u njihovim varošicama i selima,
zidari i betonirci, kamenoresci, tesari i limari
velelepne kućerine, simbole uspeha gradili.

Te kičerske građevine, sladunjavi dvorci,
mene, pa i moje saputnike, uveseljavaju.
Teo i Vesna vlasnicima liciderskih zdanja
zavide; i njih dvoje o takvoj lepoti sanjaju.

Predložih Borisu i njegovom šuraku
da njihovu dvodomnu kuću preradim.
Da od nje mali dvorac iz bajke sačinim.
Znali su, dabome, da se samo šalim.

ENTERIJERNI MINIMALIZAM

Alis Šarbono, elegantna blondinka.
Posnog tela, ali bogata naslednica.
Pored takvih ne možeš izdržati bez pitanja:
Koliko bi dugo opčinjavala kao saputnica?

Prihvatih njenu želju da vila,
koju mi je u imaginaciji donela,
bude čista i jednostavna, kao oblutak.
Sačinjena od samo nekoliko prostorija.

Neretko uređujem i enterijer.
No ovog puta sekla me muka:
beloj, modernističkoj školjki ne priliči
moj art-deko, nego puristička nutrina.

Alis nije htela ni da čuje za šarene,
"holivudske burleske". Insistirala je:
"Nerđajući čelik, staklo, vazduh, praznine!"
Jao! Sobe da budu kao operacione sale?

Već duže vreme, u imaginaciji,
dušu i telo ove dame istražujem.
Ali sam siguran: U tom sterilnom ledu
ne bih mogao duže vreme da izdržim.

ENTERIJERNI MAKSIMALIZAM

Spoljašnjošću svog novog doma
zadovoljni behu supružnici Bušar.

No projekat enterijera ih je podsećao
na scene za predstave Sare Bernar.

Objasnih simpatičnim matorcima
da tu nema gomilanja nameštaja.

Ne, ne želim da sobe njihovog gnezda
pretvorim u izložbene prostorije muzeja.

Priznao sam, ipak, da više volim
da budem okružen živopisnošću,

makar i teatarskim, muzejskim art-dekoom,
nego sjajnim metalom, staklom, prazninom.

“Kič, dabome, moramo izbegavati.

Ali ne i raskošna ogledala, lustere,
kanabeta, naborne markizetske zavese.

Postmoderna favorizuje razmah mašte.”

Matorce sam pridobio.

Sâm, međutim, shvatih:

Možda ću u kič višeg reda zabrazditi.

Stoga enterijer moram pojednostaviti.

NA GROBLJU VLASTITIH KUĆA

Svakih desetak godina, kažu,
zamene se, u telu, sve ćelije.

Zamena tkiva u urbanim staništima
iziskuje neuporedivo duže vreme.

Grad naše prve mladosti
nas je pustio da starimo,
a sam se narcisoidno podmlađuje.
Trebalo li da ga zbog toga mrzimo?

Prekorevam ga, jer se i nekih
starih svojih kvartova odrekao.
O tome je, na Podbari, u restoranu "Dukat",
Rosvenir onomad setnim glasom govorio:

"Donedavna sam ovamo dolazio
da posetim kćerku, zeta i dečicu.
No građevinski preduzimač kupio je
celu (doduše, prilično kratku) uličicu.

Dugačka četvorospratnica
nikla je na mestu kuća i bašta.
Moji anđeli, unuk i unučica, gledaju,
sa prvog sprata, u beton parkinga.

Tamo su, u njihovoj bašti,
bile kajsije, šljive, smokve.
Pod jorgovanom, kojeg više nema,
sahranjeni su zeka i morsko prase."

ESENCIJA, TALOG

Još jedna šetnja kejom Sene,
duž antikvarnih tezgi bukinista.

Još jedna knjiga u kojoj melanholija
na svakoj stranici poput suze blista.

Pjer Truve (dosad nepoznat mi čova),
arhitekt, povremeno slikar, a pomalo
i pesnik, možda je iza sebe ostavio
i neka prilično značajna ostvarenja.

No ime će mu, izgleda, od zaborava
izvesno vreme čuvati samo podebela,
od tekstualnih zakrpa, likovnih ilustracija
i kolor fotografija sačinjena monografija.

Olovka i kičica, kompjuter
i foto-aparat ovekovečili su
trenutke iz privatnog i javnog života.
Dabome, i najzrelije plodove talenta.

Trebalo bi da, zagledan u knjigu,
osećam divljenje, ili bar poštovanje.
A moju nutrinu truje samo sažaljenje.
I, zagledanog u vlastito Delo, pitanje...

V

VOJVODINA, POSLEDNJI PUT

Iz svakodnevnog četvorougla, koji, da se podsetimo, kod mene i nekih mojih sapatnika čine kućna ekonomija, intelektualna pasija, sve anemičnija erotika i sve morskija politika, bežimo, kad god nam Alek pruži priliku, u beli svet, a destinacije su nam gradovi i krajevi u kojima žive pripadnici naše rodbine, srećni nesrećnici, ili obratno, rasejani na tri kontinenta.

Neretko nas, u okrnjenom sastavu – bez keresturske braće i njihovih supruga, obično i bez pomenutog Parizlije (nije u mogućnosti da nam svaki čas doleće iz središta Evrope) – neretko nas, htedoh reći, možete videti kako jurimo ravnim, glatkim, tek ponegde izlokanim vojvođanskim putevima, o da, naš najširi zavičaj nas uvek iznova iznenađuje, obogaćuje, općinjava, dariva patiniranim i svežim, urbanim, ruralnim, ambijentalnim i pejzažnim lepotama.

Juče smo asfaltnim trakama Bačke, potom i Banata, jurili, kolima mog šuraka, samo nas četvoro: Teofil, Jeremija, Jasenka i ja, volim, baš volim da pored sebe u svakoj prilici imam svoju jedinu, njen brat se, naprotiv, najslobodnije, najugodnije oseća kad je podalje od Vesne, a Jeremijina Ljubica je ovog puta preferirala neki poslić važniji od pukog vandrovanja.

U voajerskoj pasiji najviše uživam kad automobil juri glavnom ulicom koje varošice ili selendre, u svakoj glavnoj ulici je, naime, kolovoz malko uzdignut, pa imam utisak da klizimo hrbatom dolme, sa te uzvišice bacam letimičan pogled na pročelja i u dvorišta domaćinstava koja se u kadru, u faru smenjuju.

Zagledavajući se u jučerašnje popodne, vidim kako se Teofilov auto približava vremešnoj kućerini, domaćica je njenu fasadu mnogo puta krečila, a vreme ju je svaki put ljuštilo, zabat joj je starinskog kroja, vojvođanski barok, dve kosine sačinjene od lukova, horizontalni venac zatvara taj trougao, ispod njega su, na licu visokog partera, dva pravougaona prozora sa svetlosmeđim okvirima i prečkama, na dvorišnoj strani fasade su, u udubljenju, vrata bez okana, koja bi, da se otvaraju, vodila u uzdignut, otvoren, dugačak trem, proteže se duž cele kuće, sa tog trema, kao sa vidikovca, gazda u trenucima dokonosti osmatra oba dvorišta domaćinstva, prednje, zatravljeno, cvetnim lejama ukrašeno, i zadnje, ekonomsko gumno, posmatra i pobočnu baštu, i vajat na međi prednjeg dvorišta i dotične bašte.

Jedva sam uspeo da registrujem taj predivan prizor, već mi je pogled privukla široka, paorska a gospodstvena fasada nekad švapske, danas kolonističke kućerine, čak tri sobe su u njenom čelu, još je dojmljivo to lice, iako je već decenijama zapušteno, aljkav, nekultivisan Balkanac nije, od završetka Narodnooslobodilačkog rata, kad se u kućerinu uselio, ni jednu jedinu ciglu zamenio, neka država brine i o meni i o mojoj kući, penziju mi je dala, decu zaposlila, unuke treba da mi iškoluje – pa, ljudi, za to sam četiri godine u šumi ratovao!

Žalimo za marljivošću i pedantnošću Švaba, ali nas gnušanjem ispunjavaju njihova zlodela iz nacističkih vremena, prokleti bili, zajedno sa svojim Hitlerom, sami su prouzrokovali vlastit izgon iz Vojvodine, njihovi tragovi nestaju, tu i tamo se na mestima nedavno srušenih masivnih kućerina sada uzdižu fine, moderne vile ovdašnjih ljudi, među kojima je dosta onih što su, kao gastarbajteri, svežnjeve banknota stekli u Dojču.

“Nisam tako bolećiv, nostalgičan kao Alek i ti, ali i ja žalim za starim fasadama i haustorima”, reče Jeremija. “S druge strane, raduju me nove kuće. Slažem se, uništavaju starinske ambijente... ali dokazuju da u vojvođanskim selima i varošicama nije sve propalo. Ne bih patio da moram ovde da živim.”

“More, kad bih svake noći u krevetu imao bedeviju poput one što ulazi u pekaru, ostao bih ovde zauvek!”, kliknu Teofil-Feminofil. “Joooj, živote! Ko nju jaše, majku li mu jebem?!”

IZDALEKA, PREMA OBRISIMA

Početno lelujanje duše,
blago talasanje osećanjâ,
prostruji kroza me još dok je
auto par kilometara udaljen
od varošice ili selendre.

Na horizontu, u izmaglici,
liniju remete plavkasti obrisi.
Samo toranj crkve, kao igla,
strči iz amorfnog bledila.

Jesmo li ovde već boravili?
Mislim da nismo. Ne sećam se
ni ove utrine, ni usitnjenih polja,
ni ovako primamljivog vidika.

Ako smo ovo naselje i posetili,
neke njegove šorove, sokake,
zakutke i kuće zacelo nismo
degustatorski osmotrili.

“Ovde se moramo
bar sat i po zadržati”,
predložih saputnicima.

“Nismo ni u našim gnezdima,
Keresturu, Đurđevu, Kucuri,
Novom Sadu, dosad sve otkrili;
a u staništima koja prilično retko,
ili sada prvi put, posećujemo,
svašta možemo da vidimo.”

Jeremija se slaže, Teo se smeje.
Ni Jasenka mi ne protivslovi.
Njena i moja duša su
spojeni sudovi.

NA TOČKOVIMA I NA NOGAMA

Šetali smo šorovima i sokacima,
zastajkivali pred vremešnim kućama,
prostim, paorskim, i baroknim, birgerskim;
u glavnoj birtiji smo po jedno pivo popili,
i sa dokonim meštanima časkali.

Opet smo u hataru, na asfaltnom putu.
Volim da posmatram polja, i šumarke
(u Vojvodini ih, nažalost, nema dovoljno),
ali najjače lelujanje moje duše izazivaju
ravne, beskrajne, puste, slatinaste livade.

“Da smo u prilici ovde da živimo”, rekoh,
“Jeremija bi možda bio zadružni direktor,
Teofil, sasvim izvesno, seoski švaler,
a ja bih, dragi moji, bio čoban i kravar.

Imao bih daščanu kolibu na točkovima,
za kiše kabanicu, za mrazeve opakliju,
dva ogromna, rundava, lajava pulina,
kace pune ovčijeg i kravljeg sira.”

“Zar ćemo pored livade
da proletimo?”, pobunih se.
“Hoću da njome kaskam.”

Teofil je nato zaustavio kola.
Jeremija i ja neko vreme smo
nedaleko od puta džogirali.

Jasenska nam je, dok su kola,
asfaltom u prvoj brzini milela,
povremeno rukom mahala.

Teofil se čas posprdno smejaio,
čas je blejanje ovaca, i lajanje
rundavih pulina, oponašao.

RAZBUĐENI PROZORI II

Sunčano, žarko letnje popodne
na okrajku sela pored oniskog brda.
Jesmo li u podnožju Titelskog brega,
na dnu blage padine Fruške gore,
ili u okolini Vršačkog brega?
Ispred kuća, baštenskih zidova i plotova,
s obe, primetno uzdignute strane širokog šora,
miruju bagremovi, javorovi, topole, dudovi.
Dnom korita te suve rečice vijuga put:
fina, svetlosiva, debela prašina.
Nigde žive duše. Prozori su zatvoreni.
Neke meštane nužda tera da se sunčaju,
i kupaju u vlastitom znoju, na njivama;
drugi, komotniji, sakrili su se od žege:
dremaju u zamračenim sobama.
Dva auta podigla su prašinu, pa zastala.
Nećemo dalje, nagore, u šumarak na brdu.
Tamo je neki restoran; ali mi nismo ovde
radi lokanja piva. Izaći ćemo iz kola,
i uživati u čarima ruralnog mrtvila.

Nismo dugo bili nezapaženi.
Oglasiše se guske, potom i kerovi,
otvoriše se neki prašnjavi prozori.
“Deco, odakle ste?”, upita jedan čiča.
“Ni sami ne znamo”, uzvрати šašav Teo.
“Možda s Marsa. Šta je ovo što gledamo?”
Jasenska je, po običaju, bila ozbiljnija.
“Dvoje je iz Pariza, četvoro iz Novog Sada,
a dvoje iz Kerestura, sela sličnog ovome.”
“Može li se znati, deco, šta potrebujete?”
“To bismo, deda, i mi voleli da znamo.
Možda iščezlu kolevku tražimo.”

MINULO GOSPODSTVO, U BAČKOJ

Znamo da su Vojvodinu
tokom devetnaestog veka,
pa i na početku dvadesetog,
držale veleposedničke porodice.

Sečenji, Karačonji, Fernbah, Engelman,
Redl, Falčone, Hristić, Dunderski... Plava krv
u venama gospode beše mađarskog, jevrejskog,
nemačkog, italijanskog, slovenskog porekla.

Gazdovali su, pokatkad brigovali, češće uživali,
zapovedali, spletkarili, balove priređivali, flertovali
u varoškim i malovaroškim vilama, kaštelima,
poljskim dvorcima i skrajnutom letnjikovcima.

Već godinama su te starinske škrinje, ruinirane
ili renovirane, samo pogledu izdaleka dostupne
ili za javnost otvorene, čaropojna odredišta
naših jednodnevnih, vikendaških izleta.

Jasenku opčinjava dvorac "Fantast"
(kič-imitacija srednjovekovnog burga),
ergela, i legenda o lozi boema Bogdana,
Teofila najviše privlače kašteli u kojima
posetioци završavaju kao restoranski gosti,
mene pak ostaci prohujalog gospodstva
podstiču na kontanje o prolaznosti.

Najsetnijim me, razume se, čine ambijenti
sa objektima koji su nestali, koji su se u ruine,
te u usmene i zapisane legende pretvorili.

Mnogo je u Vojvodini oronulih dvoraca
koji još traju, ali već decenijama propadaju,
bolje dane, ili svoj definitivan kraj čekaju.

Najradosnijim me čine kašteli koji su oživljeni,
u kulturne ustanove, makar i u ambulante,
ili u hotele s restoranima pretvoreni.

PRELEPO, ALI, MOŽDA, UKLETO

Devojka je, na okraju učmalog sela,
vandrovkašima rekla da u hataru tavore
još samo četiri stara, ni živa ni mrtva salaša.
Vlasnik najočuvanijeg pre par godina se obesio.
Njegova žena, mlađa kćerka, zet i dvoje unuka
onamo borave samo u vreme poljskih radova.
"Nakon duže vožnje, iza treće krivine", dodala je,
"ugledaćete odozgo, sa puta, kao sa dolme,
u dubini polja, među krošnjama, krovove."

U daljini, u treperu avgustovske jare,
zagonetno su, kao fatamorgana, mirovale,
dopola uronjene u zelenu kukuruznu pučinu,
slivene krošnje, kuća, šupe, kamare i kupe.
Četiri su nostalgичne duše mamile.
Lenija što vodi do salaša beše zakorovljena,
te smo auto ostavili uz asfalt kolovoza
i pešice krenuli prema izvorištu uspomena.
Kako smo mu se, ćeretajući, približavali,
tako je rasla radoznalost. I napetost.
(Jesmo li zbilja čaroliju očekivali?)
U takvom psihičkom stanju kao čudo smo
doživeli tajanstveno, zlokobno salaško mrtvilo.
Čudo je uvećavala pedanterijska uređenost
dvorišta, okrečene (sada zaključane) kuće,
i ograđene bašte, u kojoj se rojilo šareno cveće.
Teo reče: "Ovde su najvrednije ženske ruke."
Odněkud, iza povelike šupe, ili kamare slame,
neki džulov se, promuklim lajanjem, oglasio.
Začudo, iz svog skrovišta na videlo nije izlazio.
"Možda to i nije pas", reče Jasenka uplašeno,
zureći u tamno ogledalo prozorskog okna.
"Bojim se! Ovo je prebivalište duhova!"

GASTARBAJTERSKE, LICIDERSKE II

Sujete, primitivnog snobizma,
egoizma, želje za dokazivanjem,
nadmašivanjem susedâ i sugrađanâ,
mnogo ima na grbavom Balkanu,
ali i u Vojvodini ima podosta primitivaca
koji su relativno bogatstvo stekli na Zapadu,
kao gastarbajteri, ili na domaćem terenu,
kao prevaranti, lopovi, pljačkaši, tajkuni.
Svaki od njih kupio je najpre besan auto,
potom sebi digao spomenik, zamak iz bajke,
liciderski kolač, ukrašen (to jest, naružen)
svakojakim stilovima, počev od antike.
Moram da priznam, taj živopisan kičeraj
ne samo što mi ne kvari raspoloženje
nego, posmatrajući ga, obično uživam;
katkad poželim da u njemu boravim.

Nedavno smo, u maloj varoši,
parkirali naša dva auta ispred zamka
sa zdepastim kulama, sa maštovito krojenim
erkerima, prozorima, balkonima, balustradama.
Jedini živi stvorovi u toj velelepnoj kasarni-hapsani
behu starica u crnom, dva rundova i četiri mačke.
Deda je umro, reče baba, sin i snaha još arbajtuju,
troje unuka raspršilo se na tri strane Nemačke.
“Kući dolaze na Uskrs, preko leta i na Božić.
Sve ostalo vreme ja sam ovde sama. Zapravo,
sa kerovima i mačkama. Više bih volela
da nemamo ovo, ali da sam sa svojim.”
“Neki ljudi kažu, bako: Nije važno kako nam je,
važno je da nam drugi zavide”, reče Aljoša.
“E, baš si je ‘utešio’, cinični jebivetru”,
konstatova moja ljubljena ženica.

MINULO GOSPODSTVO, U BANATU

Gosti u kaštelu Agoštona Lazara,
gospodara pustare Ečka, slušali su,
pomno, na početku devetnaestog veka,
Franca Lista, koji tada beše čudo od deteta.

Krajem istog veka zdanje u engleskom stilu
renovirao je novi vlasnik, grof Feliks Arnonkur,
a na nekim balovima, i u lovovima, koje je priređivao,
gosti su se pomno zagledavali u najkрупniju zverku,
dičnog Franca Ferdinanda, katkad i u pretendenta
na mnogo manji presto, Petra Karađorđevića.

Odaje, parkovske staze kaštela, i okolna lovišta,
behu ugodna odmarališta i nosiocima imena
Esterhazi, i drugim znamenitim velikašima.

Danas je ribnjak pored Ečke najveći u Evropi,
susedna Carska bara spada među najveće
ekološke rezervate na našem kontinentu
(obližnji Begej među najzagađenije reke),
a ponovo renoviran kaštel je jedno od
najbajnijih gnezda pljačkaške elite.

“Neka u starinskim škrinjama uživa
ko god hoće, i može”, reče Jeremija,
“samo nek se one renoviraju, i čuvaju.”

To želimo svi mi, koji se ravnomo Vojvodinom,
pa i posnim Banatom, povremeno kotrljamo,
ali neretko drugačiju stvarnost gledamo.

Dvorci “Hertelendi” i “Bajić” su u lošem stanju,
u dotrajalom “Bisingenu” su privatni stanovi,
“Karačonji” je postao fabrika hemikalija...

Ipak, nade ima, jer prostakluk, kao seme
Drugog svetskog rata, i partizanštine,
potiskuje kultura, o da, to dokazuju
“Servijski”, “Nojhauzen”, “Damaskin”...

USAMLJENOST – KAKO JE IZBEĆI

Matore čuvare novih, kičerskih,
i patiniranih, birgerskih kućerina
vidim kao "laku društvenu prehladu"
u poređenju sa usamljenicima
u zabačenim brdskim krajevima.

*"U selu su nekad bile četiri kafane,
tri mesare i tri pekare, a sada tu čami
mala prodavnica, i osnovačka učionica;
u njoj sede dva dečaka i jedna devojčica",*
veli autor etničko-putopisne tv reportaže.

Priroda je prelepa, drveće i šiblje buja,
a domaćinstva na padinama su uvela;
kuće su jadne, pokoja je srušena.

Treba biti strpljiv da bi se ugledalo
ljudsku priliku, ovcu ili kozu;
samo dva kera lenjo se vuku
na izlokanom kolovozu.

"U Vojvodini su sela kompaktna,
kuće su ušorene, pa u oči ne upada
beda siromašnih domaćinstava
i osoba koje su usamljene",
reče naš prijatelj Dušan Mutić,
rođen poodavno (pre Najvećeg rata)
u najsiromašnijem kraju: na jugu Srbije.

"Narod govori: 'Što južnije, to tužnije'",
dometnu drugi drugar, Jeremija Domović.

"Došljaci sa brdâ popunili su Vojvodinu,
a polupraznom ostavili prvu domaju."

"Čežnja za boljitkom je sasvim u redu",
začinih raspravu bajatom istinom.

"Kreatori sistema nisu sposobni
da se nose sa pukim životom."

MINULO GOSPODSTVO, U SREMU

I šačica Rusina *konje za trku ima*,
o da, čak dva (prilično skromna) zdanja
mogu se naći i u realnosti, i na sajtu
vojvođanskog Turističkog saveza.

Prvi objekat, zvan Zamak, u Ruskom Keresturu,
tokom većeg dela prošlog veka beše osnovna škola,
a danas je ljuštura budućeg Etnografskog muzeja
(za koji, izvesno, nikada neće biti novaca).

Drugi objekat, zvan Ruski dvor, u Šidu,
duže od dva veka služi kao letnja rezidencija
grkokatoličkih vladika, decenijama beše i utočište
časnih sestara, a bio je i nereligijsko pribežište:
u Drugom svetskom ratu partizanska bolnica,
u miru internat, muzička škola, zabavište.

Uskoro će u podrumu proraditi vinarija.

U Sremu, samo u šalama raspolućenom,
brdovitom, vinskom, i ravničarskom, svinjskom,
revni vandrovkaši mogu da nađu još podosta
zdanja koja rado dočekuju svakog gosta.

“Gde li beše ono secesijsko,
barokno ili... bog zna kakvo zdanje,
u kome smo preživeli grofovsko krkanje?”,
upitao je, kraj letnjikovca “Pejačević”, Teo.
“Sve pamtim, kao da sam igrao u kolor filmu,
ali, da me ubiješ, ne mogu da se setim
beše li to u vinskom ili u svinjskom Sremu.”

“Ti si ih, dragi moj mužiću, u sebi sjedinio”,
odgovorila je Vesna ironično, glasom
na koji je moj šura već navikao.

“Nakon punog tanjira prasetine,
i tri ili četiri flaše rujna vina,
bio si pijan kao svinja.”

RASPARENI POGLEDI

Šta može srećnijim da nas čini
od bezbrižnih lutanja širom sveta,
od upoznavanja lepih predela?

“Srećnija sam”, veli Jasenčica,
“kad u svom selu gledam sokake,
kad na njima srećem vremešne,
ali još držeće kuće i ljude.”

Šta može jače da nas doziva
od beskrajnog, promenljivog neba
negde na drugom kraju sveta?

“Najjače me, od rane moje mladosti”,
veli Miron, “doziva šarena, mirna,
bestalasna pučina, koju čine
ravna vojvođanska polja.”

Šta može više da nas općini
od kanjonâ među oblakoderima?

“Općinjen sam urbanim džunglama”,
veli Alek. “Ipak, čeznem za neravnim,
starim ciglenim pešačkim stazama
ispred kuća, njihovih vršnjakinja,
na zavičajnim šorovima.”

Šta može biti lepše od prolećnog
sunčanog, toplog, mirisnog dana?

“Lepši od ove lepote je prolećni
kišovit, topao, mirisni dan”,
veli Ros. “A najčarobniji je
jesenji nakostrešen, vetrovit,
prohladan, tmuran san.”

VI

GRADITELJI SNOVIĐENJÂ

Ovo je još jedna od onih uvodnih celina putem kojih čitaocu pokazujem deo unutrašnjosti svoje pesničke radionice. Ovom prilikom ću osvetliti pet malih tajni, tezgu na kojoj je poređano pet književnih alata i postupaka.

Prva razotkrivena tajna:

Kad mi sine ideja za srž pesme, odmah se bacam na njenu realizaciju. Jer znam da ideje za matricu stihotvorine retko iskrsavaju. Ni oblikovanje tog čuda obično nije lako, ali mi je inicijalna iskra ipak najveći problem. Zato tu iskru, svaki put kad iskrсне, bez oklevanja hvatam, i nastojim da pomoću nje plamen razgorim.

Druga razotkrivena tajna:

Dešava se – doduše, prilično retko (uglavnom prilikom stvaranja apstraktnih šandrmacija, pesama s ključem) – da u stihotvoračku rabotu ulećem kao grlom u jagode. Neku ideju, viziju, refleksiju pretvorim u stih, pa tek onda mučim misaonu, imaginativnu i emocionalnu komponentu svog mentalnog sklopa, u nastojanju da iskopam bunar na mestu gde sam slučajno ašovom udario. Katkad u tome uspevam, katkad odustajem od dotičnog početka, tražim plodotvorniju iskru, viziju, refleksiju.

Treća razotkrivena tajna:

Napisao sam podosta pesama kojima ne bejah sasvim zadovoljan. Znao sam da treba biti strog prema sebi, da selekcija napisanih stihotvorina treba da bude rigoro-

zna, ali mi je, s druge strane, bilo žao da uloženi trud, i kakav-takav rezultat, bacim u vodu. Neke od tih nedovoljno dobrih pesama ležale su u rukopisu kraće ili duže vreme. Bio sam srećan svaki put kad bih sačinio zamenu. No u mom opusu ima i strofa, odnosno pesama, kojima zamenu nisam našao. Ne upirem prstom u njih, ali, eto, ne izdržah da ne kažem da među mojim strofama, pesmama – možda i među Alekovim i Borisovim – ima i onih koje bi, da smo uspeli da im nađemo zamenu, bile bačene.

(Znam, analitičari našeg poetskog stvaralaštva pomno će tražiti takve strofe, pa i cele pesme. Naći će ih više nego što mi mislimo da ih ima.)

Četvrta razotkrivena tajna:

O relaciji: realistička, narativna, smisljena – apstraktna, neuhvatljiva, nesmislena umetnost, i dalje povremeno razmišljam. Nedavno sam podsticaj za to dobio od Marsela Prusta, koji je svojevremeno bio rekao:

Ona književnost koja se zadovoljava time da "opisuje stvari", da o njima pruža tek jedan bedan prikaz linija i površina, baš ta je, mada sebe naziva realističkom, najdalja od stvarnosti, najviše nas osiromašuje i rastužuje, jer ona naglo prekida svaku vezu našeg sadašnjeg ja sa prošlošću, čiju su suštinu stvari čuvale, i s budućnošću, u kojoj nas one podstiču da tu suštinu opet okusimo.

Bravo, Marsel! Ne nosiš ti bez razloga epitet jednog od utemeljivača moderne književnosti. Jest da su mi tvoji romaneskni tomovi prilično dosadni – nekim čitaocima su veoma dosadni – ali... ne može se svima ugoditi.

Peta razotkrivena tajna:

Jedni teoretičari književnosti (i "praktičari", pesnici, romansijeri, dramski pisci...) smatraju da je poezija vrhunac umetnosti lepe reči, drugi smatraju da su prozni žanrovi složeniji, da iziskuju veći talenat, trud, kvantum znanja, životnog i stvaralačkog iskustva.

Meni je teže napisati jedan roman nego jednu pesmu; ali ceo poetski tom – sadržajan, atraktivan, umetnički vredan, društveno relevantan, i trenutno i trajno aktuelan – teže je napisati nego roman.

JESU LI IZNAD, ILI SAMO IZVAN?

Imaju li pravo na himne
koje njihovi susedi ne priznaju,
ili treba da se, radi opstanka,
opšteprihvaćenim pravilima,
i vođama pokoravaju?

Prepiru se. Viču. Glasaju.
Jedni favorizuju ranu zoru,
drugi se najbolje osećaju u podne,
trećima veče donosi nadahnuće.
Svi žele da bacaju kocku,
i pitaju se, u nelagodi:
Je li hladno, ili vruće?

Gledaju nadole, potom nagore.
Ispituju već istraženu okolinu,
zagledavaju se u svetlucavu daljinu.
U koliko grupa će se podeliti?
Kuda će koja krenuti?

NEK ONO TEČE, MI HODAMO

Imamo osećaj da živimo
samo kad prostore menjamo.
Samo tada, čini nam se, delamo,
i nešto novo otkrivamo.
U tome je satisfakcija.
Čak i kad ne znamo pouzdano
šta je to što smo otkrili,
prija nam činjenica
da smo promenili mesto,
da smo nešto učinili.

Nespokojstvo nam donose
samo talasi što nas, šumeći,
opominju da idemo prema kraju.
Može li se tu išta učiniti?
Znamo da ne vredi suprotstavljati se
gvozdenom zakonu, i poretku,
tako što ćemo se okrenuti,
i poći prema početku.

Opet smo udarili u raspravu.
Jedni hoće da malo odremaju,
drugi žele celu noć da spavaju,
treći će, kažu, budni da sanjaju.
Kamo će nove grupe krenuti?
Koja će pronaći svoj cilj,
a koja će zalutati?

RAZBUĐENI PROZORI III

Mrzim leto, jer tada sunce
životni milje pretvara u pakao.
Prvu od dve svoje miljenice, jesen,
svake godine željno iščekujem.
Uveseljava me kad je sunčana,
ušuškava kad je kišovita,
uzbuđuje kad je vetrovita.

Najintenzivnije doživljaje
pruža mi, naravno, kad me grli
na ruralnoj, patiniranoj, dotrajaloj,
zabačenoj, samotnoj periferiji.
Kad šetam pored poslednjih,
najbednijih kućeraka na šoru,
sa crnim daščanim zabatima,
belo okrećenim pročeljima,
i saksijama s cvećem
u malenim prozorima.

Najbolje se osećam
na čudljivom prelasku
pozne jeseni u ranu zimu.
Kad je nebo svetloplavo ili sivo,
vetrom, kišom ili snegom bremenito,
kad je kvrgavo granje ogolelo,
kad se moje srce pita
da li je uistinu živelo.

BLEŠTAVILO KOJE OBEĆAVA

Bar jednom bejaste ushićeni
pred bleštavom belinom snega.
Ko zna šta je, nedogledna, skrivala!
Priznajte, okusili biste, rado
ovo, ono... sve pomalo.

Toliko je poslastica
koje, avaj, nismo okusili.
Toliko zadataka, malih i velikih,
nismo, dikico, ostvarili.
Toliko toga nismo učinili!

Sinuće i nama proleće.
Bar jednom. Mora sinuti!
Tada ćemo, bela ružo,
sve propušteno
nadoknaditi!

ILUZIJE – KAKO IH IZBRISATI

Rezonovao je:
Nisu čvrsti dokazi
da je kosmos nastao
eksplozijom tačke
infinitezimalnih dimenzija,
neverovatno velike gustine,
ali se svaki čovek
vrlo lako može uveriti
da je vasceli zemaljski svet
skoncentrisan u čipovima,
i na kolor ekranu,
čarobne kutije.

Bio je uveren
(doduše, podsvesno)
da bi život na planeti stao
ako on u njemu,
kao zainteresovan, brižan,
čas radostan, čas tužan,
uvek angažovan gledalac,
ne bi učestvovao.

Nakon deset godina
shvatio je da u svom životu
mnogo šta nije uradio.
Nakon dvadeset godina...
Pitanje za milion dolara:
Kako je nesuđeni učesnik
u izgradnji sveta
završio?

GASTARBAJTERSKE, LICIDERSKE III

Povremeno sam i ja član
Alekov i Borisove ekspedicije,
koja, smeštena u dva automobila,
lutalačko-uživalačke ekskurzije
realizuje po vojvođanskim hatarima,
pokatkad i po balkanskim brdima.
Istražujemo, za svoj ćef, improvizatorski,
mentalitet naroda, njegove običaje,
apartnosti neuređenih pejzaža
i uređenih ambijenata.

Alek, stožer, organizator i finansijer
nevelike turističko-istraživačke družine,
pokreće rasprave o skoro svemu što vidi.
Najviše ga zanima narodno graditeljstvo;
pažnje vredno, ali i ono koje čine surogati.
Ja se takođe rado zagledavam u kič-dvorce,
iako me iritiraju geaci koji su stotine hiljada
nemačkih maraka, švajcarskih franaka
ili anacionalnih, nadržavnih evra
uložili u silne mrtve kapitale.

“Eh, da ja te novce imam”, jeknuh,
“da mogu vlastito Delo da objavim!”
“More, svet bi promenio”, dobaci Teo.
“Silne ljudske gluposti gledam”, rekoh,
“a bitne snove ne mogu da ostvarim.”
“Šta da se radi, kad je čovečanstvo
i glupo i slepo”, ironično će Jasenka,
koju pomalo iritira ne samo Alekova
prava ili glumljena neozbiljnost
nego i moja pretencioznost.

LUDAČKA POSLA

U središtu grada, na Trgu slobode,
sustigao me Živorad, Žika, Žile Tukić,
lečen (povremeno zacelo i izlečen)
psihijatrijski bolesnik, s kojim se mi,
novosadski stvaralački intelektualci,
srećemo na književnim večerima,
budući da redovno sedi u publici.
“Hej, Glanko, objavio sam
novu zbirku pesama!
Evo ti. Daj sto dinara.”

Žile svakih pet-šest meseci objavi,
i na ulici proda, po jednu “knjigu”.
Dvadesetak stranica,
na svakoj sedam-osam stihova.
Štampari ga (kao i pijačari, i kelneri,
i voditelji kojekakvih hepeninga,
i šefovi raznih klubova) poznaju,
pa mu salaticu besplatno štampaju.

U gradskom autobusu pročitah
svih šesnaest Žiletovih bučkuriša.
Suzdržavah se da ne puknem od smeha!
Jedna “pesma” mi je, međutim,
delimično bila poznata.

U stanu sam pomno prelistao
rukopise svojih poetskih tomova.
I našoh stihove koji bi mogli biti uzorak...
Ali, nikome ih još nisam pokazao!
Znači li to da su Žikin i moj mozak...?

NAJBOLJE DOBA ŽIVOTA

Ptica koja beše obična
dok nam je bila dostupna.
Ali tokom vremena
koje nas je
od nje udaljavalo,
postala je egzotična.
Možda bismo uspeli
da je ulovimo,
da smo bili pronicljivi,
i na vreme je prepoznali.
Nismo, avaj, pažljivo slušali
učitelje koji su govorili
da ćemo, kao i mnogi pre nas,
uspjeti da rajsku pticu
prepoznamo
tek kad više
ne budemo mogli
da je ulovimo.

VII

STUDIJSKA PUTOVANJA – PO PEJZAŽIMA

U uvodnoj celini prethodnog svog poglavlja nacrtao sam nekoliko refleksija o kulturno-društveno-ekonomskim središtima i periferijama, kao i o razlici između pojedinih grana umetnosti, ako ih posmatramo sa stanovišta recepcije. Nisam tamo rekao sve što imadoh reći, pa ću neveselu priču ovde nastaviti.

Pre par sedmica javio mi se i-mejlom, iz Beograda, Radiša Barak, drug sa studija. Zamolio me da pomognem njegovom saradniku, kome se tek nedavno osušila boja na diplomu našeg Arhitektonskog fakulteta, da u Parizu nađe posao.

Sinoć smo se u omiljenom restoranu “Café de Flore” (koji će, govori Rilion, jednog dana listi svojih slavni gostiju dodati njegovo i moje ime) obreli nas četvorica: Rilke Kiš, Mark Orlović, novopečeni arhitekt Mladen Mrkić i ja. Serkl su sačinjavale, dabome, i naše supruge. (Jedino je Mladen samac.)

Formalno smo sva trojica već penzioneri, objasnismo početniku. No, pošto su istinski stvaraoci i fahmani do kraja života privrženici vlastite vokacije, i mi smo povremeno još u radnoj, stvaralačkoj vezi s nekim kolegama i šefovima.

“Vidjećemo šta se može učiniti”, reče Mark. “Ali ne zaboravi da je danas cijeli svijet u krizi. Graditelje ona žestoko bije po glavi, jer je investiranje drastično splasnulo.”

“Samo najveće zvezde, starhitekti, imaju posla”, dometnu Rilke na francuskom. “Aleksandar Vislavski, na primer.”

Žene su se nasmejale, ja sam kobajagi sa superiornom mirnoćom ignorisao burgijicu svog dugogodišnjeg obada.

“Dobro je što si već sada shvatio da ambiciozan stvaralac treba na vreme da se prebaci sa periferije u centar”, rekoš Mladenu. “Taj skok je nekada bilo mnogo lakše izvesti, nego sada. Jer je danas sve popunjeno. I prepunjeno. Ponuda je velika, potražnja mala. Ja sam svojevremeno vlastiti skok izveo u dva poteza. Pokušaj i ti da se najpre prebaciš u Nemačku. Tamo uvek ima više privredne dinamike, više posla nego u ostalim zemljama. Daću ti broj telefona mog drugara Nemanje Zorića. On je, za razliku od nas trojice, u pravoj penziji, neće ni da čuje za bilo kakve radne zadatke, želi samo da uživa, ali među minhenskim arhitektima ima dosta poznanika, pa će ti možda pomoći.”

Ne znam da li će Mladen Mrkić uspeti da se sa jugoistoka Evrope prebaci na njen zapad. Sećam se još nekoliko nesrećnika, sličnih njemu. Pa i Uroša Kalića, genijalnog slikara.

Jesenas smo s njim sedeli u drugom našem omiljenom restoranu, “La Closerie des Lilas”. (Koji će, govori Rilke, takođe jednog dana listi svojih znamenitih gostiju dodati njegovo i moje ime.) Stalnom našem sastavu bio se priključio, na moju molbu, Bernar Matje, galerist koji mi već godinama pije krv. I pomaže da se u surovom svetu umetnosti penjem prema... (Jaol!)

Uroš je pre pola veka bio, u Likovnoj sekciji novosadskog Kulturno-umetničkog društva “Svetozar Marković”, najbolji kur-sist na časovima akademskog slikara Božidara Glavaškog. Kasnije je i sam postao akademski slikar. Do Jugobalkanskog rata umetnička profesija donosila mu je solidne prihode. Ali bezumlje razbratskih naroda uništilo je i njihovu zemlju i njihove živote.

“Mnogi su otperjali u svet. No za mene je već bilo kasno”, vajkao se Uroš. “Sad moramo, supruga i ja, finansijski da podupiremo decu i unuke, a i sami jedva sastavljamo kraj s krajem. U Novom Sadu niko nema novaca ni za bitne stvari, a kamoli za slike. Spas očekujemo iz sveta. Kad se pojavio internet...”

Popunio sam dve stranice rezervisane, prema šablonu druga Šelgardona, za uvodnu celinu. A još mi je ostalo građe za priču o centrima i periferijama kulture, o srećnim i nesrećnim stvaraocima. Moraću tu municiju da ispucam na početku narednog svog poglavlja.

OGRANIČENO

Gradski pejzaž. Vertikale i procepi.
Trgovi kao kotline, ulice kao kanjoni.
Ljudi među poslovnim, kulturno-zabavnim,
komercijalnim i stambenim zgradurinama.

Opčinjava nas, i šamara, himera.
Metež bulevarskog kaleidoskopa.
Kontamo: Ovde se ne događa ništa važno.
A vraća nam se, kao eho: Sve je efemerno!

Tu, u masi, mi smo igle u plastu sena.
No zbog toga ne padamo u depresiju,
jer su ovde svi izgubljeni. Anonimni, beznačajni.
Gledamo svoja posla, prema svemu indolentni.

Dokoni šetači, zamišljeni intelektualci,
užurbani biznismeni, rasejani matorci.
Posmatrani sa stolice u uličnoj bašti restorana,
nalikuju na glodare što se muvaju po mišolovci.

Svaki anonimus ima svoj izlaz.
Mi naš izlaz još (u sebi) tražimo.
Iz jedne mišolovke smo nekako izašli,
zapažamo (jao!) da smo u drugu ušli.

NEOGRANIČENO

Nebo nepomično, a promenljivo.
Privlači naš pogled i kad je čisto,
i kad je oblačno. Povremeno poželimo
da na njemu lagan kućerak sagradimo.

Na našem nivou pretežu horizontale.
Pogled privlače i one potpuno ravne,
sačinjene od utrina ili obrađenih njiva,
i one blago talasaste, sa šumarcima.

Oči počivaju, i uživaju, na krošnjama.
Pojedinačnim, ili grupisanim, slivenim.
Prijaju kad su zelene, a mame, i uzbuđuju,
u jesen, kad su žute, smeđe, mrkocrvene.

U urbanom pejzažu imamo potrebu,
kao i mnogi drugi, stalno da brbljamo.
Ovde se mnogo lepše osećamo kad ćutimo.
Mirovanja, i gledanja, nikako da se zasitimo.

Iz grada želimo da pobegnemo.
Ovde nam je stalno sve otvoreno,
ali mi nikakve potrebe (sem da šetamo,
gledamo, i duboko dišemo) nemamo.

EVROPA JE U SREDIŠTU

Ovo svoje poimanje proveravam
na bezbrojnim punktovima relacija
Lisabon – Moskva, Stokholm – Atina.
Na streli vremena: antika – današnjica.

Pokatkad to činim i tako što se pitam,
u otvorenom pejzažu, ili u okrilju grada:
Da li bih znao, da me ovde puste iz sanduka,
je li ovo Evropa, ili neki drugi predeo sveta?

Materijalno ume da bude specifično.
Ono drugo, što opstaje u čovekovom
mentalnom sklopu: duhu, duši i karakteru,
vreme ne patinira, nego bogati i obnavlja.

Filozofija, humanizam, racionalizam,
prosvetiteljstvo, sociologija, psihologija.
Te sisteme ljudskih ideja iznedrila je Evropa.
Oni su ujedno njena kolevka. I kolevka sveta.

Nekim prijateljima smešan je
ekscentrični evropocentrizam.
Pošto pripadam minornom etnosu,
možda je ovo moj "nacionalizam".

AMERIKA JE SVUDA

Urbanizovan, veoma razvijen Istok,
farmerski, beskrajni Srednji zapad.
U Ilinoisu nezaobilazni behu neboderi Čikaga,
Ajova nas je častila žitnim i kukuruznim poljima.

Na ulasku u Nebrasku reka Misuri je
naš papirni čamac ponela u Misisipi.
U Montani sam, u okrilju Stenovitih planina,
bio uzbuđen, kao nekada u šumama Alpa.

Verglah svakojake fraze. Pa i ove:
"Veličanstvena lepota divlje prirode!
Grandiozna ostvarenja neumornih entuzijasta!
Zbog tih vrednosti facinira nas moćna Amerika!"

"Neke od njih poklanja celome svetu",
uzvratila Klaudija. "Holivudske limunade,
Si-En-En, kompjutere. I humanitarne pakete,
kao mrvice spasenja, klice kakve-takve nade."

"Brzu hranu povremeno kod kuće,
neuporedivo više ovde konzumiraš",
dodala je Karin veselo. "Koliko si 'hot-dogova'
na ovom putu pojela? Zašto ih zaboravljaš?"

"Amerika celome svetu daruje
i pljačkašku dolarsku inflaciju",
reče Krostofor. "A svoje vojne intervencije
tretira kao izraz planetarne demokratije."

URAGAN U LJUDSKOJ ŠUMICI

I u Sijetlu, u noćnom klubu "Trinity",
Karin se setila otrcane svoje pesme.
 Nakon planina i kotlina, jezera i reka, reče,
 najlepše je u mirisu i žagoru vesele mase.

Ja sam svoju pesmu prečutao.
Da sam je obelodanio, glasila bi:
 Već pre više od četiri decenije osećao sam,
 u Beogradu, averziju prema disko dernjavi.

U prestonici američkog severozapada
žudnu dušu napajao sam u zemaljskim,
 naročito u maštovito uređenim restoranima.
 Tradicionalnim, modernim i vanvremenskim.

Klodi mi se u finom dimu pridružila:
"Zašto nas mame disko akvarijumi,
 kad znamo da više nismo mladačka sorta?
 Saluni su primereni vrhuncu našeg života."

"Takvih 'muzeja' ovde ima mnogo.
A mi, curo, vremena imamo malo",
 uzvratil Kristof. "Hajdemo opet u diskać.
 Masovni trans neka leči i naše ludilo."

LEKCIJA U LJUDSKOJ ISTORIJI

U suštini sam anacionalan apatrid.

Kao vetrovi i oblaci, požari i talasi.

Da me nekakva sila primora da se opredelim,
kojoj bih naciji i državi pristao da pripadam?

Hitler, najsmradniji Božji izmet,

priliku da se osramote pružio je

prvenstveno samoživim, brutalnim Nemcima,
ali (jao!) i emfatičnim, fanatičnim Japancima.

Deca zastave izlazećeg sunca

lekciju su vrlo dobro savladala.

Neke svoje specifične etnopsihičke mane
pretvorila su u poštovanja dostojne vrline.

Dogmatizam i fanatizam sada su

ugrađeni u smernost, ljubaznost,

u sveopštu disciplinu, zadivljujuću urednost.

Samosvest je onde odevena u skromnost.

Lepi maniri žutih čak i njihovu

zatvorenost čine bezazlenom.

Japan i zbog veze tradicionalno – moderno
(ne samo u arhitekturi) vidim kao svoj dom.

Možda bih se, da tamo živim,

od tolikog savršenstva umorio.

Kao gost sam, prilikom sve četiri posete,
golemo zadovoljstvo i divljenje osećao.

POHLEPA – KAKO JE SATRETI

Ni u jednom pejzažu
dosad je nisam video.
Priroda može da bude plemenita,
ali pohlepan nije nijedan predeo.

Čak ni životinje ne unakarađuje
najodvratnija karakterna osobina.
Izuzetak su samo dve četvoronožne nakaze:
groktava svinja i podmukla, smrdljiva hijena.

Dvonožne nakaze unakarađene su
svakojakim pohlepama: za novcem,
za privilegijama, za počastima, za slavom,
za seksom, za udobnim, atraktivnim životom...

U svakom slučaju, govorimo,
čovekove unutrašnje pejzaže
treba oplemenjivati spoljašnjim sredstvima.
U toj radosti mi nudimo (jao!) odlične ideje.

Ros bi narode lečio kulturom,
opštim obrazovanjem, etikom,
jakim delovanjem ljudi posebnog kova.
Rilke bi se služio masovnom hipnozom.

Teo bi sve pohlepne tipove
bacao u vaspitne ustanove.
Treba, veli, graditi nove zatvore.
Boris... tone u talase depresije.

MENTALNO JE BRŽE OD TELESNOG

Obišli smo mnoge destinacije.
Sakupili raznovrsne doživljaje,
i znanja (koja nam nikada neće zatrebati),
iskustva, prijatne (i neprijatne) uspomene.

Itinerer je velikim delom popunjen,
govorimo sebi, ali još nije završen.
Podosta toga još treba da vidimo, iskusimo.
(Šta ovom pohlepom želimo da odgodimo?)

Vandrovanja su nafilovana svačim.
Katkad manjim i većim problemima.
U poslednje vreme nas najviše muče boljke,
jedva приметne, koje nosimo u sebi samima.

Povremeno osećamo da smo
mentalno stigli do kraja puta.
Želimo da se odmorimo. Da vandrovanja
pijemo kao čaše starovinskih uspomena.

ŠTA KRIJU DVA PRAZNA PEJZAŽA?

Nad pokretnim, naizgled sporim,
dokonicima nastanjenim gradom
smeši se večna, beskrajna azurna dubina.
Oko ljuske horizontom je omeđena pučina.

Ispred nosa igraju šarene lutke:
dama herc, kralj tref, žandar pik.
U kosmičkoj izmaglici, golom oku nevidljive,
previru planete i sateliti, komete i galaksije.

Koliko je fantazija, neotkrivenih tajni,
planulo i utrnuo u ovakvim ljuskama!
U ovim, i sličnim, salonima i kabinama,
na belim, čistim i vetrovitim palubama.

Dugini prelive behu, jesu i biće
nada (šarena laža) uznesenima,
fatamorgana zavedenima i prevarenima,
luk nad prodornom kišom razočaranima.

Nas već niko ne može prevariti.
Ali sad previre duša na pomisao
da čudesno dejstvo duginih preлива
u ovom životu više nećemo iskusiti.

ZACELO NIKAD NEĆU SAZNATI

Kruzer je završavao još jednu turu.
Mi smo i oko ponoći uživali u baru.
Opet je, malo na engleskom, malo na grčkom,
dirljivo pevala Lepa Jelena. Ali ne Menelajeva.

Njeni hitovi na engleskom bili su
natprosečni samo zbog otužnog,
grlenog, snažnog, a ipak baršunastog glasa.
Sišla je sa podijuma, šetala između stolova.

Balada na grčkom, vrlo melodična,
melanholična, dirljiva, sve goste je,
u polumraku bara, skamenila. Mene je bukvalno
ošamutila! Još jednom pomislih da je muzika...

Privučena, valjda, mojom ekstazom,
brodska sirena prišla je našem stolu.
I pogledom i glasom pozivala me u provaliju.
Osetih da mi brada drhti, da mi je lice u grču.

“Zašto, zašto si tako mlada, lepa,
i živa?”, rekoh suzdržano, plačući.
“A ja sam već tako star, ružan – i mrtav!”
Kristofer, Karin i Klaudija bili su sleđeni.

Grkinja božanskoga glasa
dodirnula mi je lice i šapnula:
“Nisi ti ni star, ni ružan, ni mrtav.”
U oku joj je mala suza blesnula.

TAJNU I NE TREBA OTKRIVATI

"Gde smo sada?", pitala je zelenooka.
"Zašto su ravničarski predeli plavkasti,
a brdoviti, iako pošumljeni, braonkasti?
Zašto je voda jezera slana, i duboka?"

Dojahali smo bili na brzim konjima,
a vodiči rekoše da moramo nastaviti
na kamilama. Močvarne predele zemlje
moraćemo da prevalimo na slonovima.

Ako nas vreme bude poslužilo,
ako svi puteljci budu suvi i tvrdi,
u Dolinu ispunjenih želja stići ćemo
pre no što se nebo bude zatvorilo.

"Šta ćemo tamo?", pitala je
modrooka, na grbi kamile.
"Mene više muče ispunjene,
nego neispunjene želje."

ZAVIČAJ ME JOŠ ČEKA

Nebeska pučina, sa plovećim ostrvima,
na obodu ukrašena koralnim grebenima.
Hirovit prolećni (ili jesenji) vetar na granama
izvodi prigušen tremolo, kao na strunama.

Taj prizor dugo pokušavam da nađem
na svakojakim periferijama širom sveta.
Zagledavam se u čisto, svetloplavo nebo
kroz spletove ogolelog, kvrgavog granja.

Dosad ne nađoh ono što nosim u viziji.
To me, izgleda, čeka samo u Panoniji.
Slike amajlije su amalgam naših impresija
i naših unutrašnjih, dugo građenih stanja.

VIII

NOVI SAD, POSLEDNJI PUT

Tri prostrana, razučena prebivališta, sačinjena od privatnih staništa, javnih zgradurina, ulica, drvoreda, parkova i trgova, nosim u sebi kao male svetove u kojima sam kod kuće, o da, Kerestur, Sombor i Novi Sad su moji prošireni domovi, svaki od njih u mojim sećanjima i meditacijama povremeno svetluca, čas ovim čas onim svojim ambijentima, i kad ja nisam u njima – a u nekima fizički nisam bio, o ne, već godinama; ima i onih mikro-ambijenata u kojima vazduh nikad više neću udisati (hm-hm!), jer su radikalno izmenjeni, ili potpuno uništeni.

Proširenim domom smatram onu naseobinu, ruralnu ili urbanu, u kojoj sam video, iz koje sam poneo, za koju me vezuje, mnogi kutak koji ne mogu i ne želim da zaboravim; sem toga, podsećam svakog čoveka koji će čitati ovu celinu da je njegov proširen dom ono selo, onaj gradić ili grad u kome ima ugodnu obavezu da se, prilikom pešačenja ili okretanja pedala bicikla, pozdravi sa bar tri-četiri srodnika, prijatelja ili poznanika lepšeg i ružnijeg pola, iz javne ili privatne sfere vlastitog života.

Možda ste se, čitalački prijatelju, osmehnuli kad ste dogurali do “okretanja pedala bicikla”, možda ste zaboravili kad ste tu skalameriju poslednji put vozili, možda na tom trivijalnom, a fantastičnom čudu nikad niste ni sedeli, mnogo je ljudi, naročito u velikim gradovima, koji tu banalnu, praktičnu, romantičnu, danas i ekološku napravu uopšte nisu jahali, ne znaju šta su izgubili, ja mislim da svojim proširenim domom ne bih mogao smatrati selo, gradić ili grad u kome bicikl nije deo inventara maltene

svakog domaćinstva, u Keresturu se ta korisna "domaća životinja", koja ne zahteva nikakvu negu, koja vlasnika ne opterećuje troškovima, može sresti takoreći na svakom koraku, na njenom sedalu ćete videti i staro i mlado, Mironova i moja komšinica sa Kurtog šora Paraska Ondova kaže da se biciklom služi zato što ne može da hoda, bole je noge, neverovatno, čudio se jednom naš keresturski gost Teofil, baba ne može da hoda, a može da vozi bicikl, to čudo kotrlja se, u velikom broju primeraka, i somborskim, pa i novosadskim ulicama.

Nije, naravno, bicikl najbitniji među katancima koji me vezuju za Kerestur, Sombor i Novi Sad, o drugim sam njihovim čudima hteo da govorim, ali, kad se u sebe udubim, nailazim na uverenje da veća čuda čuče u meni nego u tim naseobinama, međusobno tako različitim, a u uticaju na mene podjednako moćnim, jedni prikani su fascinirani selendrama, varošicama i metropolama koje drugim prikanima ništa ne znače, iz čega proizilazi zaključak da je gnezdo fascinacije prvenstveno u nama, a tek manjim delom u ljudima i ambijentima što čine kompleksno prebivalište koje mi smatramo svojim proširenim domom.

Paorski, dugačkim šorovima ispresecan, anahroničnim ali idiličnim nabožnicama-trščarama prošaran Kerestur bio je milje mog detinjstva, dečastva i prve mladosti; bidermajerski, secesijski, eklektički, fijakerski, zelenilom prošaran Sombor bio je milje četiriju mojih prelepih gimnazijskih godina; patiniran, malovaroški Novi Sad bio je milje moje studentske mladosti, a radikalno restrukturiran, velikogradska, soliterska i bulevarska Novi Sad milje je sveg ostalog mog života, do dana današnjeg, drago mi je što metropolizacija nije uništila baš sve njegove čari, što tu i tamo, u vremešnim kvartovima, još ima idile, spokojstva, provincijalizma i ruralizma (u pozitivnom smislu tih reči).

Vidim da sam opet ispričao jednu od mnogo puta variranih priča, spoljašnji život mi je jednoličan, pa je takav i unutrašnji, hteo sam da kažem nešto krupno, ili bar neobično, a nisam rekao ništa novo, nije mi prvi put da nemam reči kojima bih izrazio sećanja, osećanja, opažanja, uzbuđenja koja me povremeno, pa i sada, ispunjavaju, ne ostaje mi ništa drugo nego da vas zamolim da domislite nagovešteno, a neizrečeno.

KLISA

Odavno smatram,
kao i Alek, i Rosven,
da je, ako već čovek
živi u gradu, najbolje stanovati
u kojem od perifernih kvartova,
prožetih ruralnim obeležjima.
U Novom Sadu takvi krajevi su
Klisa, Slana bara, Salajka,
Sajlovo, Podbara, Telep...
Dom u bilo kom od ovih naselja
ne bih dao ni za komforan stan
u najužem središtu grada.

Slika iz studentske mladosti:
Autobus juri trakom na rubu Klise,
a duž asfalta proteže se blaga kosina.
Na njenom višem, od puta udaljenom kraju
poduži venac ušorenih paorskih kućerina.
Čeone kapije skrivaju prednja dvorišta,
ispred svakog domaćinstva je bašta.
Prostrana kao omanja njiva.
Ta slika je (hm-hm!) danas pokvarena,
jer je većina starinskih kuća novim zamenjena,
jer je većina bašta u skladišta kabaste robe,
pod otvorenim nebom, pretvorena.
Slika je u dubini naselja dopunjena,
jer je nekadašnjih nekoliko ulica
sada tek zametak mnogo većeg,
živog ruralno-urbanog tkiva.
I ljudi su nalik na ambijente
u kojima svakodnevicu troše.
Znam tamo neke profesore
– liče mi na paore.

PODBARA

Pre tri stoleća beše Šanac,
gnezdo i polje provincijske sirotinje,
ratarsko-graničarskog korova
Habzburške monarhije.

Iz onih vremena je na tom prostoru
ostao samo povremen miris Dunava.
(Donedavna se ovde mogla videti
i pokoja dotrajala trščara.)

U stanju sam da, unutrašnjim očima,
gledam i pozlatu Podbare, iz njenog
najsajnijeg doba, devetnaestog veka:
bogataške kuće, sa zasvođenim kapijama,
karuce, fijakere, ukrašene hamove na ajgirima,
kibic-fenstere, Lale i Sose na šorovima.

U stanju sam da, unutrašnjim ušima,
slušam fon paorsko-gospodskih ručkova:
plemenit zveket posrebnog escajga,
činija i tanjira od finog porculana.

Mnogi današnji dični pripadnici
paorskog, gospodskog, i mešanog soja
ne znaju da, lokacijom, Podbari pripada
i stara, legendarna Matica srpska.

Novi Sad i toj kulturnoj instituciji duguje
zahvalnost što je dobio epitet Srpska Atina,
i izreku da se ovde za ceo srpski narod
razmišljalo i pisalo dvesta godina.

Termiti na Podbari (kao i po celom gradu)
polako ali uporno uništavaju stare ambijente,
podižu bezlične soliterske mravinjake.

Možda će ovde starinu u dogledno vreme
oličavati samo zdanje Matice srpske
i još tri-četiri patinirane kućerine.

ROTKVARIJA

Gde su pohranjene uspomene
na doba kad prva varoš Vojvodine
beše zaokupljena luksuzom i modom,
kad beše nazivana malim Parizom?

Frajlice su flertovale, u tancerskim školama,
u modnim salonima, u otmenim kafanama,
tatine miljenice i u senovitim kućnim baštama,
s mladim kulacima, zanatlijama, učiteljima.

Gde leže one koje nisu mogle da prežive
nesrećnu ljubav, sukobe s roditeljima,
propast porodičnog imanja i blagostanja,
samotničku tugu u manastirskim odajama?

Nemam običaj da, poput vetrovitog Aleka,
lunjam starim, znanim i neznanim grobljima.
Tragove minulih vremena ređe nalazim
u ambijentima, češće u knjigama.

Svako doba, svaka sredina
ima svoje legende, velike i male.
Neke face i sudbine dugo se pamte,
neke se brže smenjuju, i zaboravljaju.

Onomad posetih, u središtu Rotkvarije,
Desimira, bivšeg kolegu iz službe.
Ispraćajući me, oronulog suseda je,
sa distance, uljudno pozdravio.

“Taj čova je”, reče, “u rodnoj varošici bio,
u mladosti, glavni: privlačan, ugledan, bogat.
Vanbračni ljubavni skandal, potom i jedan
poslovni promašaj, baciše ga u sunovrat.

U Novi Sad je pobegao, i tu se oporavio.
Avaj, poput negdašnjih gavana Rotkvarije,
iz sećanja onih koje je opčinjavao
vremenom je sasvim ispario.”

LIMAN

Kad god bih, kao student,
krenuo na put u zavičaj,
ili kad bih se odande vratio,
zagledavao sam se, sa perona
tadašnje Železničke stanice
(na tom prostoru su danas
tezge Limanske pijace),
u zelen ili suv, širok trščak,
iza kojeg, znao sam, teče
sa šina nevidljiv Dunav.
Nisam znao, niti pomišljao,
da će nakon starinske stanice
nestati i trščak, da će na pesku
izrasti mnoge višespratnice.

U tim prizmastim košnicama
zuji, pored sijaset drugih srećnika,
i četrdesetak mojih poznanika.
Prezadovoljni su što dišu vazduh
najpoželjnijeg gradskog kvarta.
Ironično se smeškaju kad kažem
da mi je lepše na šorovima Telepa,
iako i na njima (kao i u ostalim
starim kvartovima) prizemljuše
nestaju pod naletom zgradurina
što utoljavaju profifiersku glad
novopečenih preduzetnika.
Duh mesta, čar dobrog susedstva,
identitet, ljubav prema zavičaju...
Na sve to neki prikani pljuckaju.
Komfor, burazeru, dobro grejanje,
liftovi, ekonomično stanovanje...
To su čari koje oni preferiraju.

PUTNIČKI MILJE

Tog sunčanog letnjeg jutra sam,
relaksiran nakon ispraćaja gostiju,
u holu nove Železničke stanice
dokono posmatrao putnike.

Rado bih se, makar nekoliko dana,
družio s onima koji, sa torbetinama,
putuju u provinciju, u učmalu selendru.
Njima je dosadna, meni bi bila zanimljiva.

Na peronu susedne, Autobuske stanice
pet-šest minuta posmatrao sam putnike
autobusa za Beograd. Možda su se neki,
pomislili, uputili prema Aerodromu.

Sutra će oni biti u Moskvi, Frankfurtu,
San Francisku, Nju Delhiju, Tokiju...
Ja ću i dalje biti na dragom mi,
ali učmalom, dosadnom Telepu.

Odgađajući povratak kući,
željan doživljaja, ili bar utisaka,
ušetah u park pored dveju stanica.
Noćas rosom osvežen, sada prošaran
horizontalnim zracima sunca.

Ne zavidim odrpancu koji, raščupan,
po licu i košulji krvav, premlaćen
u nekoj kafanskoj ili uličnoj tuči,
mučan san dovršava na klupi.

Zavidim prikanu koji, dovezavši finu,
zgodnu ženu, žuri u kancelariju.
Ona, umorna ali srećna, polako ide,
kroz park, na jednu ili drugu stanicu.

Provincijska lekarka, ili prosvetarka.
Tamo se mora čuvati ugled profesije,
a duša, i telo, traže, traže svoje.

MLADOST – KAKO JE SAČUVATI

Univerzitetski kamp
naše varoši najbolji je
u celoj Jugoslaviji.
Volim njime da prošetam,
njegovu atmosferu da osetim.
Znam da studenti moraju da bubaju,
ali ja ih posmatram samo kad se
na pločnicima i platoima između zgrada
šetaju, dogovaraju, smeju, zabavljaju.
Sa zavišću smo ih, Teofil-Feminofil i ja,
ležerno prilazeći tamošnjoj knjižari,
i danas pre podne posmatrali.

“Eh, prokleti živote!”,
uzdahnuo je moj šurak.
“I nekad su devojke bile lepe.
Ali ove... Te farmerke, i helanke,
prijepijene uz butine, izazovnim čine
razigrana dupeta, izdužuju noge...”
“Utešiću te (hm-hm!) napomenom
da će dupeta i nogetine, kad lepotice
budu postale, u provincijskim varošicama
i selendrama, inženjerke, lekarke, nastavnice,
agronomke na zadružnim ekonomijama,
kad budu rodile po dvoje ili troje dečice,
kad budu nakupile i kilograme i godinice...
o da, deformisaće se i dupenceta i nogice.
Seti se kakve su nekad bile naše ženice.”
“Ne, taj udes nikad neću da prihvatim!
Ne želim da celog života studiram,
ne moram ni u gradu da živim
– ali zašto Bog ne dopušta
da uvek mlad budem!”

GRBAVICA

Novi Sad nije imao krojača
kalibra, recimo, barona Osmana,
ali njegovi urbanisti već pola veka
radikalno prekravaju tkivo grada.
Još pamtim mnoge mirne ulice
negdašnjih ruralno-urbanih kvartova,
pa i dremljive šorove Grbavice.
Sad većinu tih kvartova čine
gusto narojeni stambeni silosi
i metalno-stakleni poslovni kolosi.
Grbavicu preseca glavna gradska arterija:
dugačak i širok Bulevar oslobođenja.
"Nisu", govorim Aleku, "duža i šira
čak ni tvoja Jelisejska polja."

U otuđenom mravinjaku
simpatična, ruralna staništa
nalazimo, moja parnjakinja i ja,
u podnožju pojedinih solitera.
Onde siromašniji vlasnici vikendica
male, provizorne pijace formiraju;
povrće i voće iz vlastitih baštica
od proleća do jeseni prodaju.
"Da na vas, baba Cano, nismo naleteli,
ukus neprskanog povrća, slatkog paradajza,
pa i miris pravih, vinogradarskih bresaka,
još bismo po velikim pijacama tražili",
govori Jasenka dragoj nam starici.
"Što sami jedemo, to i vama prodajemo.
Dok smo deda i ja živi, imaćete, deco,
zdravo voće i povrće. Bez pesticida,
bez ikakvih otrova. A prodavnice
i velike pijace su legla lopova."

STARI GRAD

Ivo Andrić je dosta pisao
o jednoj svojoj noćnoj mucu:
često, zamornoj nesanici.
Ja obično imam dobar san,
ali se katkad vrlo rano probudim,
i više ne mogu da zaspim.
Noćas, u tri sata, nakon podužeg
netremičnog zurenja u plafon,
u centar grada odjurih biciklom.
Sa željom da vidim kako izgledaju
pusti zakuci, trgovi, bulevari,
dok spavaju sugrađani.

Čak na četiri lokacije
video sam, na parkinzima,
oko automobila, i na trotoarima,
oko masivnih uličnih klupa,
grupe obesnih momaka.
Sa flašama piva, koka-kole,
neki i s flašom vinjaka u rukama,
brbljali su, povremeno galamili,
uglavnom o fudbalskim utakmicama.
(Nigde se toliko ne mlati prazna slama
koliko na jugobalkanskim prostorima.
I nigde, čini mi se, mladi plitkoumnici
ne prave toliko glupih izgreda.)
Još jednom osetih prezir i prema političarima,
neodgovornim kreatorima društvenog života,
i prema plitkim, neiživljenim ždrepcima.
Umesto da se, na normalnim igrankama,
zblizavaju s (takođe usamljenim) curama,
oni obesti emotivno-erotski zakinutih
oduške daju u šljokanju i izgredima.

SVUGDINA

Večeras je Borisa Hardija
put naveo da ležerno prođe
pored grupe sumornih solitera.
Pred jednim je razdragano čavrljanje
tinejdžera od petnaest i šesnaest godina
prekinula grdnja drtine sa prvog sprata.
Bljuvao je prediku, četiri puta ponovio
kako su nevaspitani, neuviđavni,
zahtevao je: "Sklonite se odavde!
Nama su potrebni mir i tišina!"
Ćutali su, zatečeni, postiđeni.
A onda je jedna devojčica,
očito povređena, ogorčena,
očajna, bespomoćna, viknula:
"Pa, kamo da idemo!"

Taj očajnički protest-vapaj
mene je ne samo iznenadio
nego me je kao grom ošinuo.
U trenu me je korenito promenio.
Poželeo sam da dečici priđem,
i da matoroj drtini podviknem:
"Jebali te i tvoj mir, i tvoja tišina,
jebala te tvoja bedasta glava!
Šta si učinio da bi ta deca
imala išta osim praznine
ovog sumornog prostora?"
Sebičnog baju nisam izgrdio,
ali sam o vapaju devojčice
sve dosad razmišljao.
Mi matori s lakoćom
tinejdžere osuđujemo.
A šta za njih činimo?

NIGDINA

Beše to još jedno ugodno
popodne na Gradskom groblju.
Bez crnomantijaša, tamjana,
mrmljanja i pojanja.

(Pravoslavnim popovima u Vojvodini
nije dopušteno da vrše obred na sahrani
pokojnika koji će potom biti kremirani.)

Bivši kolega iz preduzeća oprostio se,
jednostavnim govorom, od svog prijatelja,
supruga je prislonila obraz na ugao
kovčega, i pustila nekoliko suza.

Svečana muzika, i lagano tonjenje
postolja u suterenu, behu jedini
uzvišeni trenuci u kratkoj,
prozaičnoj ceremoniji.

Popili smo, Jasenka i ja,
po čašicu rakije zadušnice,
oprostili se od prijateljice,
novopečene udovice,

a onda smo, sami, krenuli u šetnju
po prostranom, zeleno-sivo-crno-belom,
svakojakim belezima, konfesijama
i imenima načičkanom groblju.

"Nigde tako jasno, kao ovde", rekoh,
"ne sagledavam besmislenost
svih naših nastojanja, batrganja,
surevnjivosti i nadmetanja."

"Ove mudrosti, dragi, slušam
svaki put kad s tobom našim
budućim domom šetam."

IX

NAJGROZNIJI ZLOČINI

U uvodnoj celini prethodnog svog poglavlja rekoh da sam napisao podosta pesama kojima ne bejah sasvim zadovoljan. Izvesno je da se one, da sam bio stroži selektor, ne bi našle u poetskom spletu mog opusa.

Da li uvećana “produktivnost” (i umanjena selektivnost) proizilazi iz činjenice da smo Alek, Boris i ja, postavši zavisnici od droge zvane poetsko stvaralaštvo, iz kategorije pesnika koji stihotvorine spravljaju, u trenucima nadahnuća, samo od nabujalih svojih preokupacija, prešli u kategoriju stvaralaca koji – na osnovu prethodno razrađene strukture poetskog toma – i vruće i hladne glave tematizuju svakojaka svoja iskustva, zapažanja, osećanja?

Odgovor na ovo pitanje prepuštam drugima, a sâm ću da citiram (ne prvi put) konstataciju teoretičara književnosti, pesnika, romansijera i antologičara Julijana Tamaša: *Književno delo Rosvenira Glanka (1942) liči na mutnu i bogatu reku koja sa sobom nosi svašta, za razliku od potoka čija je voda providna ali plitka. Prednost mutne reke je u tome što bistar potok brže presuši.*

Svašta nosi, svakojaka iskustva, zapažanja i osećanja, i poetska zbirka “Šta sanjam i šta mi se događa”, jedinog jugoslovenskog nobelovca Ive Andrića. Znači li to da i ja imam šanse da...? (Ha-ha-ha!)

Razume se da šjor Ivo u svoju poeziju nije uneo baš sve što je sanjao i što mu se događalo. Nisu to, uostalom,

učinila ni tri musketara: Alek, Boris i Rosven. Ali smo, izgleda, uneli više no što eterična, pročišćena, vrhunska poezija zahteva. I dopušta.

Prvim analitičarima, tumačima i ocenjivačima našeg stihotvorstva govorim da smo u vlastitu poeziju svakoja-ke doživljaje, refleksije i emocije unosili i nehotice i hotimično. U svakom slučaju, književnim probiračima, prvenstveno antologičarima, pružili smo priliku da iz petotomne gromade uzimaju, i u neke druge, rigoroznije selektirane pesničke zbirke unose, stihotvorine koje budu smatrali antologijskim vrednostima.

Navedenu problematiku razmatrah i sa samim sobom, i sa dvojicom svojih saradnika. Da li je hendikep koji me zaokuplja sada (kad je već kasno), odviše veliki? pitao sam se pred njima. Braća su moju (možda glumljenu) skepsu šecerila svojim (možda glumljenim) optimizmom.

“Tih pet tomova će se proučavati u školama kreativnog pisanja”, reče Alek u jednom trenutku.

“Da, kad se bude raspravljalo o tome kakvu poeziju ne treba pisati”, odgovorih kroz smešak sličan njegovom.

“Podsetiću vas, ukršteni konjići na vrhu daščanog zabata, da obojica već duže vreme tvrdite, čas eksplicitno čas implicitno, da su u umetničkom stvaralaštvu sva pravila (sem nekih elemenata zanatske veštine) prevaziđena”, reče Boris. “Danas skoro svi umetnici solidno poznaju istoriju i teoriju umetnosti uopšte, a pogotovo poetiku stvaralaštva za koje su se sami opredelili, pa ne zarezuju ni umetničke pravce i kanone ni sudove i predike analitičarâ; svuda, doduše, a naročito u umetnosti, ima ne samo sejača visokokvalitetnog semenja nego i proizvođača korova koji škodi egzistenciji visokovrednih ostvarenja, o da, ali su retki analitičari-kritičari koji se usuđuju da pleve šaroliko polje, mnogi se plaše vlastitih promašaja, i animoziteta pogođenih prikana, samo je vreme sasvim kompetentan plevilac... ponekad mi se čini da tu ulogu čak ni ono ne uspeva da obavlja na idealan način; o tome ćemo detaljnije pričati drugom prilikom, u ko zna kojem tomu.”

IMA LI SPASA?

Uobičajena predvečernja šetnja.
Blaženstvo mi nudi pogled na travnjak,
na tvrda stabla i zdrave krošnje kestena.
Bio bih opušten, da je moja nutrina
ogledalo ovog sklada, mira, spokojstva.
Zavidim šetačima koji su u stanju
da puste mozak na otavu.
Nepomućena zadovoljstva!

A ja... Zlodela bezdušnih
bezumnika, od antičkih tirana,
i ne manje krvoločnih protivnika,
preko srednjovekovnih varvara,
do bolesnih diktatora dvadesetog veka,
već sam toliko puta, zahvaljujući knjigama,
filmovima i tv emisijama, gledao,
i toliko puta u sećanju reprizirao,
da sam na njih oguglao. Zapravo,
splet neoprostivih zločina suludih,
i neopisivih patnji nevinih,
moju psihu je dotukao.

Na mahove zavidim golubovima,
bezazlenim kerićima, i kestenima.
Oni za ljudsku malignost ne znaju.
Ali takvim begom od stvarnosti
ništa ne uspevam da postignem.
Pomišljam: I da sam moćan,
da sam gospodar sveta (ha-ha!),
ne bih mogao da poništim
svokolika čovekova bezumlja.
Ništa ne mogu da učinim,
sem da sebe grizem.

BOŽIJE I LJUDSKO

“I ja bih bio zadovoljan
kad bi dragom Gospodu
ljudske gadosti bile mrske,
kad bi ga činile ogorčenim,
kad bi mu se gadile, kao što se gade
običnim, ali normalnim ljudima”,
reče baja Teofil u našoj raspravi
o tv seriji “Zločinački umovi”.
“Eh, šta bih radio da imam priliku
da vratim *milo za drago* gadovima,
od državnika i generala, satirača masa,
do sitnih sadista, koji, bez preke nužde,
zverski ubijaju bespomoćne i nevine.
Sve bezumne, gadne monstrume
žive bih na ražnju pekao,
ili u njihovoj krvi davio.”

“Šurače, ako ubijaš čoveka,
makar to bio i grozan zločinac,
nemaš pravo da se smatraš junakom,
ni pravednikom, nego i sam postaješ
čudovište, poput onih koje želiš
osvetnički, sadistički da satireš”,
odgovorio je Boris.

Raspravu smo nastavili,
ali se, ni nakon ispucavanja
svih argumenata
kojima smo raspolagali,
nismo usaglasili.
Problema ne bi bilo
da smo, umesto Gospoda,
mi ovaj svet stvorili.

MEKANI ZLOTVORI

Kad o njima razmišljamo,
oslikavamo najpre vlastodršce
koji nemaju silnu potrebu,
poput najgorih psihopata,
da u miru bez jakih razloga
drakonski kažnjavaju,
da u ratu mase ljudi
sadistički ubijaju.

Nisu odviše krvavi,
nisu ni isključivo prljavi,
tragovi koje iza sebe
ostavljaju profifierski maheri:
bankarski i berzanski špekulanti,
naduti industrijalci, kvarni trgovci,
svakojaki, zakonima odobreni,
neretko u privlačno ruho odeveni,
narodu pokatkad čak i korisni,
njegovi prefrigani jahači,
bezočni izrabljivači.

Među mekanim zlotvorima
vidimo i saradnike, prirepke
pročitanih i žigosanih gadova:
intelektualce, ili puke tupavce,
samožive, beskarakterne ljigavce,
koji, impregnirani karijerizmom,
ili nacionalizmom, neofašizmom,
neki i prizemnim, providnim
materijalnim interesom,
podržavaju zlikovce.

DILEME – KAKO IH OTKLONITI

Napad! Posrćemo,
ali ne posustajemo.
Odakle dopiru zapovesti?
Da li padaju s neba,
ili izviru iz zemlje?
Čini nam se da dopiru
iz naše utrobe.

Dobili smo blagoslov,
ali nas dileme nisu batalile.
Kako ćemo se na cilju ponašati?
Kako ćemo svetu pravdu zadovoljiti,
kako ćemo našeg boga umilostiviti?
Hoćemo li pred zidom streljati,
o grane vešati, rukama daviti,
toljagama mlatiti,
noževima klati,
na lomači spaljivati?
Hoćemo li uši zapušiti,
ili ćemo, nepokolebljivi,
plač, jauk, vrisak,
nemo slušati?

Uvereni smo,
ili se bar nadamo,
da ćemo, nakon ekstaze,
osetiti olakšanje.
Da će se, u katarzi,
mahnitost pretvoriti
u sveopšte praštanje.

BADAVA SMO IZGARALI

“Domovina i nacija u opasnosti!”,
odjekivalo je sa svih strana.
Od najboljih, najhrabrijih sinova
očekivalo se da pohrle u prve redove,
da unište razbraču, razbijače države.
Aktivirali smo sve što bljuje vatru.
Katkad i noževe. Nije lako bilo
gledati kako saborac gine.

Četiri godine s glavom u torbi!
U pojedinim trenucima zavideli smo
onima koji su taj teret izgubili.
Najzad, dočekali smo svršetak pakla.
Vojni i civilni lideri uveravali su nas
da smo pobedili. A to su, gle čuda,
i dušmani svojim borcima govorili.
Voždi su nas složno zbunjivali.

Zbunjenost je prerasla u sludenost
kad su počele da pljušte optužbe
da smo bili šovinisti, palikuće,
silovatelji, koljači, masovne ubice.
Neki saborci bili su predati sudu,
i dobili dugogodišnju robiju.
Sada odjekuje sa svih strana:
*“Ono što nismo postigli ratom,
postići ćemo civilizovanim mirom.
Ponovo ćemo živeti u jednoj državi.
Većoj, uređenijoj, bogatijoj od ove
s kojom sreće nismo imali.”*

DOMAĆA RADINOST

*“Svud je dobro,
al’ kod kuće najbolje”,*
veli narod. Ja se u ovoj kući,
jugobalkanskoj, ne osećam najbolje.
Naprotiv! Već nekoliko decenija
ljut sam na sebe zbog greške
koju u mladosti učinih:
Crnu Rupu ne napustih.

U nedeljniku koji redovno čitam
(prvenstveno radi toga da novosti
na svetskoj političkoj sceni saznam),
na neobičnu fotografiju nalećem:
među humkama razrovane, suve
riđe zemlje, razbacane ljudske kosti.
Cevanice, karlice, iskidane kičme,
okrnjene lobanje, odvaljene vilice.
Je l’ to neko novo arheološko nalazište?
Ne. Jedna od mnogih masovnih grobnica,
koje je pre dve decenije posejala
jugobalkanska klanica.

*“Problem je pronaći
još 14.000 nestalih, ali se
u poslednje vreme stvari kreću
u pozitivnom smeru”,*
rekao je novinaru predsednik
Komisije za nestala lica.
*“Sada se radi DNK analiza,
pa je smanjen broj grešaka.”*
U blagom šoku, pitam se:
Umanjuje li bar nova tehnika
bol preživelih patnika?

ĐAVOLSKA MEŠAVINA

*“Razlikujete li vi dobro od zla?”
Ovo je pitanje koje je, lica oblivenog krvlju,
teško ranjen i svestan da se suočava
sa bliskom smrću, svojim ubicama uputio
pukovnik Moamer el Gadafi.
Pitanje je bilo kazano sa lucidnom,
zastrašujućom usredsređenošću, bez straha
i panike, što se moglo pouzdano zaključiti
sklapanjem delova mozaika i utisaka
na osnovu video snimaka, fotografija
i drugih zabeleženih svedočenja
na okolnosti ove grozne smrti.*

*Krv Libijaca će nastaviti da teče,
natapajući pustinjski pesak, dok će njihova
nafta teći u suprotnom pravcu – ka Zapadu,
puneći “Šelove” rezervoare i obezbeđujući
američkoj naciji “krvavi američki san”
– ali, koga je tamo za to briga?
San je san, jedino je važno
da Obama zadrži vlast,
da vojna industrija poveća izvoz
i da Amerika u svakom trenutku
na nekom mestu u svetu
vodi barem jedan rat!*

Dobro i zlo.
Mnoge individue,
i nacije, lako ih, oko sebe
(znatno teže u sebi), razlikuju.
Avaj, primitivna čud im nalaže
da ih (uglavnom u sebi)
počesto mešaju.

IZVOR SVIH ZLOČINA

Ne postoji sud za životinje.
Ni moralan ni institucionalan.
Životinje imaju mozak
(tačnije rečeno, rudimente,
ili samo surogate mozga),
ali nemaju um. Stoga nisu
podložne odgovornosti.
Jer ne znaju šta čine.

Ljudsko biće se sporo uzdiže
sa nivoa beslovesne životinje
ka nivou, kvalitetu, dignitetu
Čoveka kao vrha živog sveta.
Na Zemlji ima još sijaset
čovekolikih stvorova
sa rudimentima
mozga u glavi.

Primitivizam,
zasnovan na tuposti
(koja se, opet, najviše
koreni u neobrazovanosti),
glavni je izvor bezbroj ljudskih
anomalija, nepodopština,
egoizama, slepila,
pa i zločina.

X

STUDIJSKA PUTOVANJA – PO BOJAMA

O bojama ću (videćemo kakvim) pričati, to jest pevati, u samim pesmama, a ovde treba da ekspliciram još nekoliko refleksija o mogućnostima koje imaju stvaraoci u kulturnim centrima i na kulturnim periferijama.

“U Novom Sadu, Vojvodini, pa i u celoj Srbiji, sada je grozno”, vajkao se jesenas, u “La Closerie des Lilas”, moj drugar iz prve mladosti Uroš Kalić. “Niko ne želi, zapravo ne može, zbog nemaštine, da kupuje slike. Novac imaju samo mafijaši, te privilegovani, korumpirani političari, bankari i pojedini biznismeni. A njih je malo. Još je manje onih koji osećaju potrebu za slikama, za bilo kakvom umetnošću. Naša ‘elita’ je primitivna.”

“Zato vi, umjetnici, spas očekujete od bijeloga svijeta”, reče Mark Orlović. “A ni ođen situacija nije sjajna.”

“Kad se pojavio internet, kad smo videli da se preko njega vlastiti radovi mogu nuditi ljubiteljima umetnosti širom sveta, nade su porasle”, nastavio je Uroš. “Naročito nama, protagonistima neverbalnih umetnosti: slikarima, arhitektima, muzičarima. Piscima je teže, jer su u literaturi problem jezičke barijere.”

“Ne samo one”, dometnu Rilion, nesuđeni pisac. “Čitanje knjiga traži mnogo vremena. A vreme je novac.”

“Neki slikari imaju vajde od internetske prezentacije vlastitih radova, neki su se razočarali”, nastavi Uroš. “Naizgled je paradoksalno, ali više vajde imaju manje kvalitetni slikari nego

oni koji smatraju da stvaraju vrhunsku umetnost. Radove treće-razrednih slikara kupuje plebs. Za nevelik novac. Ali dolar po dolar, evro po evro, i – nakupi se. A vrhunska umetnost može, i treba, da se valorizuje u krugovima eksperata za umetnost. Među priznatim autoritetima. Da bi moji akvareli, ulja i pasteli doprli do očiju takvih autoriteta, treba da iza mene stoji poznat, uticajan galerist. Da mi organizuje izložbe u centrima svetske kulture. Galeristi, opet, pažnju pridaju samo autorima koji su već stekli ime. Svetsko, ili bar evropsko. Na stvaraoce sa periferije ne daju ni pet para. Pa se onda mi vrtimo u krug. Galeristi me odbijaju zato što nisam slavan, a slavan nisam zato što... Nije važno kakvo delo stvaraš, nego kakvo ime imaš.”

Sažetak Uroševog izlaganja preveo sam Bernaru. On se samo osmehnuo. Argumente mog prijatelja je prihvatio. Rilke je, po običaju, osetio potrebu da skine svrab sa jezika.

“Ti se, Angirasov sine, učlani u koje od uticajnih umetničkih udruženja. Sâm ne moraš da živiš u belom svetu. Dovoljno je da tamo pošalješ svoje radove. Ako su onako vredni kao što Alek i ti mislite, biće valorizovani, i kupcima prezentirani.”

“Član sam, Rilione, jednog takvog udruženja. U Americi. Ja preferiram Ameriku, jer je ona i bogatija i kosmopolitskija od Evrope. Ovde je nacionalizam posvuda izražen. Svaka kultura podržava najpre svoje stvaraoce. A u Americi su svi došljaci, pa je nacionalni faktor manje važan. Plaćam članarinu, trista dolara godišnje, ali konkretne vajde od toga nemam. Jedan galerist mi je, nakon uvida u moj veb-sajt, saopštio, putem i-mejla, da treba da ispunjavam najmanje dva uslova: da mu obezbedim nekoliko desetina radova – jer se svaki prodavac, uopšte uzev, loše oseća ako na zalihama nema robe koja se traži – i da budem prisutan u dotičnoj sredini. Jer ljubitelji, kupci slika vole da umetnika vide, da s njim popričaju, neki čak i da ga dodirnu.”

Nasmejali smo se. Najpre mi, koji razumemo srpski, a nakon prevoda Uroševih reči i ostali članovi serkla.

“Znate li vi, gospodo, koliko košta slanje slika u Ameriku, sa galerijskim pakovanjem, u sanducima, sa osiguranjem”, nastavio je nesrećnik. “A tek moj boravak u zemlji iz snova...”

Opet sam popunio dve stranice uvoda.

Uostalom, dosta je priče o umetnicima.

SPEKTROSKOP

Na beskraju zelene livade
cilikalo je vilinsko zvonce.
 Mi smo zurili u beskraj neba,
 tražeći zmajeve oblakolovce.

Na kamenju srebrnog potoka
puštali smo čamce od papira.
 U svakom je sedelo dvoje,
 na talasu vlastitog nemira.

Na kvavocrvenom putu
jurili smo bez imalo straha.
 Drugima je, bejasmu uvereni,
 bačena kocka lutanja i kraha.

Na ljubičastim obalama
činili smo grozne eskapade.
 Ipak su nam vetri donosili
 pramenove radosti i nade.

Na modrikastim pučinama
budili smo zaspale brodove.
 Udicama lovili tamu dubina,
 od koralâ gradili zamkove.

Na svetlosmeđim bregovima
ćaskali smo potiho, opušteno.
 Zagledavali se u sivilo daljina,
 koje, tamo dole, beše šareno.

STETOSKOP

Slepoočnice, kao oniks žute,
pod prstima i prilično hladne.
Oči nas gledaju kao da su site,
ali mi znamo da su još gladne.

Ramena, mramorno svetla,
drže dve grane, malko krute.
Nehotice smo se na trenutak upitali
šta ćemo ako šake budu stegnute.

Bradavice, kao poluzrele kupine,
ukrašavaju dojke što podrhtavaju.
Ovako su nemirne samo kad, nabrekle,
silom prilika zapretanu tajnu skrivaju.

Bedra, u toplini boje bele kafe,
njišu se, poput dvokrilnih vrata.
Propuštaju samo posednike kalauza,
katkad i majstore šifrantskog zanata.

Butine, nakon plaže bronzane,
prilikom uzleta udaraju snažno.
Središte svih boja ponaša se čudno:
u miru je obično suvo, u borbi vlažno.

Ne, nijednu boju ne smeš kvariti!
ponovo čujemo. Umetnici moraju
modele, saborce-protivnike, stručno,
kao lekari pacijentkinje, da tretiraju.

MIŠEL PASTURO, PLAVA

Mentalno slepilo antičkih Rimljana:
nebesku su smatrali bojom varvarâ.
Šta su mogli da ostvare paletom svedenom
na oskudan kvartet: bela, žuta, crvena i crna?

Doduše, bela, zlatna i crvena
jesu oznake svetlosti. Radosti.
Ali zar nisu varijacije sivila, sve do ubitačne tame,
češće svakodnevice, i sudbina, grešne ljudskosti?

U zelenoj tražiš svežinu prirode.
Nijanse okera ponešto obećavaju.
No jedino safir i lapis lazuli, isatis tinctoria i indigo
beskraj etra i vode, večnost kosmosa izražavaju.

Život je tu negde, reče onomad,
trideseti treći put, prvi heuteranist:
između realnosti i umetnosti, gluposti i mudrosti,
banalnosti i uzvišenosti, svakodnevica i večnosti.

Helga Krebs, učiteljica i muza,
govorila je da ljudi menjaju boje
kao što menjaju (ako mogu) ljubavne partnere.
Promene su lekovite. Kad je bolje, kad je gore?

“Neki su, šac, primetili
da je Alek polivalentan.
Plava, smeđa, crna, crvena...
Samo nek joj je libido navalan.”

MIŠEL PASTURO, CRNA

Dijabolična, često smrtonosna,
ali i elegantna, dostojanstvena.
Prihvaćena, negde i poželjna, u kosi,
izvor predrasuda, i nesreća, na koži.

Tri bigotna krila vekovima se
međusobno nenavide i ubijaju.
Sjedinjena su samo u naborima ruha:
Sotoninoj monohromiji se priklanjaju.

Autor morbidnog "Časa anatomije"
hromatski asketizam nije zasnivao
na uverenju da je odeća svojevrsna kazna
bića prvobitno golog, pa proteranog iz raja.

Rosven Tamni onomad reče:
"Konačan Odlazak strašan je
samo onima koji se nisu naživeli.
Koji se crnog taloga nisu nagutali.

Za Odlazak Bez Povratka
spremni su čemerni bogataši,
u kojih je presahlo delotvorno čuđenje,
a razbokorilo se zasićenje, i gađenje."

"Ako je tako", odgovorih Crnom,
"ja sam povremeno već spreman
za Odlazak. Ali samo pod uslovom
da imam šansu za još koji povratak."

RASTVORIO SAM NEBO

Ujutru se pokrivalo
sivkastim oblacima.

Raskrilio sam ih, i deo beskraj
naselio neostvarenim snovima.

Pre podne je mlad vetar
po plaču sejao pevanke.

Ritmovima sam zalivao klice.
Refrenima prihranjivao izdanke.

Posle podne je vetar, već zreo,
pokidao sve rumenkaste latice.

Ja sam špijunski zadigao kragnu jakne.
Da prijatelji, i oni drugi, ne vide celo lice.

Uveče je, na silaznoj strani neba,
vatra, gaseći se, zapalila zvezde.

Ugledao sam snove, kako, okrilačeni,
sa zapada beskraj ka istoku jezde.

UMEĆE – KAKO GA ISKLESATI

Ne zanima me, dabome,
ni blefersko, ni profiltersko,
ni posredničko, ni trgovačko,
ni organizatorsko, ni ratničko.

Jedno od retkih koje želim,
koje već pedesetak godina
nastojim da uvećam, jeste umeće
koje je osnova svega: stvaralačko.

Od samog početka znao sam
da ga stiču samo oni što neguju
dragocenost koju im je Nebo poklonilo:
talent. Nije svakoga tim darom usrećilo.

Znam i dve izreke, otrcane ali bitne:
Talent usavršava, i dela stvara,
prvenstveno samopregoran rad. Ali, jao:
Talent i sreća su retko kada prijatelji.

Koliko imam talenta, i umeća?
Vredi li delo koje sam stvorio?
Gleda li me, ili ignoriše, sreća?
Od odgovora sam – odustao.

KVANTITET I KVALITET UMNOŽAVANJA

Narandžasto-ljubičasti duet
skrasio se na istočnoj strani.

Aura je tamo štitila putnike
od sirena. Od svih nemani.

Ljubičasto-zlatasto-tirkizni trio
skitao je po zapadnim poljima.

Munje su tamo iscrtavale oblike
od kojih se ledila srž u kostima.

Tirkizno-žuto-crno-crveni kvartet
otputovao je u severne predele.

Želeo je da oživljava svoju okolinu.
A mučile su ga unutrašnje podele.

Crveno-belo-zeleno-mrko-plavi kvintet
pokušao je da od sebe pobegne na jug.

Prošao je kroz slatkasta i gorčasta iskušenja.
Tek u razrokosti je primetio: Vrtimo se ukrug!

Sekstet je, na povratku,
sebi, i drugima, naložio:

Pamtimo samo izlet koji je
naš polazni svet promenio!

POSLEDICE MLADAČKOG DALTONIZMA

Opet sam gledao Žiži i sebe
kako, usred letnjeg popodneva,
lunjamo zabačenim krajem hatara,
ivicom šumarka blizu Tisine dolme.

Prihvatila je (providan) predlog
da nadmudrimo paklenu vrućinu:
da ušetamo u hladovitu biljnu dubinu.
Na travi je ćutala. Epilog je predviđala.

Nikad se, ni pre ni posle toga,
nismo tako silovito grlili i ljubili.
Nikad nisam bio moćniji. Nikad njeni
jecaji, i trzaji tela, nisu bili pomamniji.

Taj prizor sve češće gledam.
No sad nisam, prožet jadom,
želeo da ga u evokaciji opisujem.
Nešto drugo sam hteo da kažem.

Kad god mi u sećanje ulete
slike koje ne mogu zaboraviti,
sve emocije tamnosive postaju.
Zašto *tada* nisam imao pameti?

Ali, čemu, nožem uspomena,
nezalečene rane uvek iznova
u izvore sveže krvi pretvarati?
Šta sad vredi sebe prezirati?

TEODOR ŽERIKO, LEPOTA

Upoznah te, u Novom Sadu, kao srednjoškolac,
na kursu Likovne sekcija Kulturno-umetničkog...
Zavideo sam ti na talentu, vrlo rano razbokorenom,
divio sam se tvojoj ambicioznosti i samouverenosti.

*“Čovek koji zna šta je njegova misija”,
rekao si (čitajući moje misli), “ne boji se
nikakvih prepreka na putu ka postavljenom cilju,
jer je uveren da će ih po svaku cenu savladati.”*

Žudeo sam za lakoćom s kojom si oslikavao,
u koloritne čarolije pretvarao, sve što si gledao.
Sanjao sam teme koje su ti slavu i ljubav donosile,
dame koje su se za tebe, “boga slikarstva”, lepile.

Božjeg miljenika neću uspeti da dostignem,
govorio sam sebi. Ali ću neumorno pokušavati
putem Izabranog da idem. Ako nemam njegov talenat,
posvećenošću svojim ciljevima ću da ga nadoknadim.

Samo tvoju nepromišljenost nisam želeo.
Izabraniče, Šeret se s tobom baš poigrao!
Na predivnog konja te posadio, u galop ga poterao,
i tako ti, mladom, lepom i obožavanom, kičmu slomio.

Mladi i lepi su, je li, miljenici bogova.
Dame nam, uzvraćajući komplimente,
ponekad kažu da smo još markantni. (Jao!)
O, hvala! Ali, od nas je svaki bog ruke digao.

HIJERONIMUS BOŠ, RUGOBA

Počeh, u Minhenu, da te proučavam
kad sam, nakon uhodavanja, naumuio
da vlastite nadrealističke cikluse obogatim.
Najraznovrsnija iznenađenja si mi priredio.

Saznah, pored ostalog, da su tvoje
groteskno-fantastične, simbolistične
alegorije i metafore bile izraz tvog neverništva,
i ludaštva, dok su drugi govorili: tvog verništva.

Jesi li zbilja bio religiozan fanatik?
Ili je u tami čučao ironičan lunatik?
Pripadam onima koji u tebi vide šizofreničara,
i svrstavaju te u kategoriju zlatnih alhemičara.

Gnev, gordost, bludničenje, lenjost,
prežderavanje, koristoljublje, zavist!
Jesi li se od sedam smrtnih grehova sačuvao?
Ja sam im se, prilično često, svima priklanjao.

Maloumlje i smrad srednjovekovlja
slikovito si, nemilosrdno razotkrivao.
Bulumente vetropira, sklonih fantaziranju,
od svog do našeg vremena si podsticao.

Tvoje teme, i nakazne kreature,
pokatkad me teraju da povraćam.
Ipak, tvojim nadrealnim konstrukcijama
stalno se, kao gresima, iznova vraćam.

DVOIPODIMENZIONALNE: BARELJEFNE

Modni krikovi pojedinih izložbi:
slike oneobičene neravninama.

Pasta za reljefe, prekrivena bojama.
Najčešće sjajnim, sušivim akrilikom.

Taj manir ja dugo usavršavam
u ciklusu "Sećanja na Vizantiju".

Moj savetnik Rilke Kiš uporno insistira
da realizujem izložbu svojih bareljefa.

Zagledan u našu konkretnu vajdu,
odbija moju priču o dva problema.

A ja i ne pokušavam da smanjim averziju
prema kopiraju ma koga. Ili sebe samoga.

Ograničenja u varijacijama
drugi su neugodan problem

u dopunjavanju "Sećanja na Vizantiju".
Dokraja sam iscrpeo svoju imaginaciju.

Uostalom, već dve-tri godine
radije meditiram no što slikam.

Počinje li završnica: vreme da se
na lovorikama (jao!) odmaram?

NAJDEMOKRATSKIIJA GALERIJA

Papirne kolor publikacije:
enciklopedije i monografije.

Obogaćuju moja znanja. I iskustva.
Pružaju uživanja. Smiruju duh i dušu.

Elektronske publikacije:
vebsajtovske prezentacije.

Po očima, po psihi me šamaraju.
Jer ambicije, i nemir, uvećavaju.

Pre dva sata na pretraživaču
otkucah odrednicu "Art Gallery".

"Google" mi je ponudilo sijaset opcija.
Nebesa! Neizmerna svetska galerija!

Nakon dvosatnog razgledanja
izložbe u obliku kaleidoskopa,
zapitah se, dvesta dvadeseti put:
Zašto sam mentalno napregnut?

"Nije zdravo svoje Delo stavljati
u svetski kontekst", šapuće mi...

"Bien, radoznalost zadovolji,
ali se na sebe usredsredi."

XI

TELEP, POSLEDNJI PUT

Kad smo, sredinom šezdesetih godina (uobičajeno je dodati: prošlog veka – mada mi se, kada to kažem, čini da sam star kao biblija), Jasenčica, ja, Teofil i Vesna u Novom Sadu tražili pogodan plac za izgradnju dvodomne jednospratne kuće, uporno sam "navijao" za Telep, o da, za drag mi, na povelikom prostoru razbaškaren, periferijski, ruralni Telep, on me je veoma privlačio, ne znam zašto, možda zbog ova četiri razloga:

U tom kraju grada, u susednom kvartu, u ulici Doža Đerđa, neko vreme je, kao srednjoškolac, podstanar bio moj ujčević Alek, cimerkolega Visariona Kiša i Vinka Lisija; stanovali su u glavnoj sobi prizemne kuće Žuža neni (nikad je nisu upitali za prezime), u sobi koja im je bila i spavaonica, i učionica, i kuhinja, i trpezarija.

Tamo je, takođe na Grbavici, u auri obližnjeg Telepa, u ulici Miše Dimitrijevića, neko vreme, kao fizički radnik koji se pripremao da postane student, podstanar bio moj prijatelj Rosven, cimerkolega Rada Burgijaševa; stanovali su u glavnoj sobi prizemne kuće Gubik neni (nikad je nisu upitali za ime), u sobi koja im je bila i spavaonica, i učionica, i kuhinja, i trpezarija.

(Uzged budi rečeno, Aleku sam jednom rekao da je Doža Đerđ znameniti lik mađarske istorije, da je početkom šesnaestog veka bio vođa ustanka transilvanskih seljaka, ali je vojska feudalaca kod Temišvara porazila vojsku odrpanaca, a sam Doža je bio ihvaćen i, nakon strahovitog mučenja, spaljen; Rosvenu sam jednom rekao da je Miša Dimitrijević znameniti lik vojvo-

đanske istorije, da je bio lider Srpske slobodoumne stranke, da je podrivao ugled supruge svog političkog protivnika Jaše Tomića, te ga je Jaša 1890. godine, zarivši mu nož u grudi, usmrtio; te dve priče ja sam svojim presvetlim druškanima prezentirao jezgrovito i slikovito, ali potencijalni znameniti likovi buduće istorije evropske kulture i umetnosti nisu iskazali bogzna kakvo zanimanje za dvojicu epizodista lokalne prošlosti.)

Treći žbun u kome je nakon ženidbe sa Jasenkom Bučkovom (petnaestak meseci i Gvozdicevom) ležala moja želja da gnezdo svijemo na jugozapadnom obodu Novog Sada beše ambijentalna sličnost Telepa i Kerestura, zapravo, ne samo ambijentalna, te dve male domaje behu još u ponečemu slične, o da, obe su u mojim opservacijama, meditacijama, reminiscencijama, vizijama pripadale austrougarskoj Vojvodini, obe su bile (i danas su) premrežene dugačkim šorovima, prožete duhom ruralne idiličnosti (i učmalosti, hm-hm!), podsećam, sve nas, da pored Kerestura teče Mali bački kanal, a pored Telepa veliki evropski Dunav; vidim, u različitosti koja obogaćuje i ulepšava sliku moje dvostruke kolevke, još neke sličnosti, ali o njima sam već govorio, i još ću govoriti, na drugim mestima.

Četvrta sila koja me je privlačila k Telepu beše uspomena na zimske igranke u fiskulturnoj sali Društva za telesno vaspitanje "Partizan" i na letnje igranke na popločanom igralištu za male sportove u dvorištu istog društva, jao, rekao bi Alek, kakve sam tamo devojkice upoznao, a kakve sam tek mogao da upoznam... Rosven je, sredinom decembra šezdeset treće godine (prošlog veka, hm!), u spomenutoj fiskulturnoj sali prvi put ugledao, pored razboja, na početku jednog plesa, devojkicu koja će mu kasnije postati supruga, koju i danas obožava – premda ona pokatkad ume mazno da kaže kako je mužić više ne voli.

U poslednjih osam, dvanaest, možda već i šesnaest godina Telep je sve manje ruralan, jer je na njegovim šorovima, i u njegovim baštama, među prizemljušama, sve više solitera, on je i sve manje austrougarski, jer je na njemu, među starosedecima, sve više Jugobalkanaca, ali ja ipak ni po koju cenu ne bih pristao da ostatak života provedem bilo gde drugde; ovde su, u drugoj malo domaji, moji koreni dublji nego u prvoj.

GOUČI POSTAO JANOŠ BAČI

Imao je platinastu kosu,
lepe, sjajne, vatrene oči,
čulne usne, snažnu vilicu,
pobednički smeh, i čudan,
pamtljiv nadimak: Gouči.

Bio je najmarkantniji frajer
na igranci u fiskulturnoj sali
Društva za telesno vaspitanje
"Partizan". Alek, Rosven i ja
ništa o njemu nismo znali,
ali beše očigledno da je sa Telepa,
jer je stalno bio u središtu buljuka
ovdašnjih momaka i buketa
ruralno-urbanih devojaka.

Ja bejah uveren da će Gouči,
ako i u životu bude onako sjajan,
izuzetan, kao na igrankama, postati
evropski ili američki biznismen,
možda ronilac, pilot lovac,
ili čak holivudski glumac.

Dvadesetak godina docnije,
na jednom od skrajnutih šorova
Telepa, ispred male limarske radnje
neki mladić obratio se majstoru:

"Janoš bači, oluci koje ste..."

Trebalo mi je četrdesetak sekundi
da u svojoj memoriji povežem ovu sivu
i nekadašnju sjajnu platinastu kosu,
da u figuru gojnog, tromog majstora
smestim vitku, markantnu pojavu lafa
kome su rivali na igranci zavideli,
koga su buketa cura obožavali.

DUNAVAC, U PROLEĆE

Blage aprilske topline
mamile su, u Keresturu,
učiteljicu i njene male đake
da pobegnu iz učionice.

Berba cvetova kamilice
beše Vileni zgodan povod
da nas vodi na dolmu Kanala,
na prostrane zeleno-žute Leje,
ili na čistine Svinjske livade.

Starim koštanim češljevima
otkidali smo glavice mladih biljčica.
Na suncu je mirisala svaka travka;
opojno mirisna beše kamilica.

Ti četvorosatni izleti na Kanal,
i na livadaste okrajke sela,
dokraja će u meni svetleti
kao bajna slika amajlija.

Na dolmu Dunavca, u šetnju,
sada odlazim, sâm, s Jasenkom,
pokatkad i s nekim prijateljima,
predveče, tokom cele godine.

Danas pre podne sam sve ukućane
naterao da nađu stare češljeve,
i da, na mladom, aprilskom suncu,
beremo "prirodnu" kamilicu.

Fotografisanje, pa moje objašnjenje:
"Tako je, na dolmi Malog bačkog kanala,
seoski fotograf slikao lepu Vilenu
i njenu osnovačku družinu."

Ambijent Dunavca sličan je, o da,
ambijentu keresturskog Kanala.
Ali se družina promenila.

SVE BROJNIJI, SVE ŠTETNIJI

Lastavica je
iz godine u godinu
sve manje. Ubijaju ih
podmukli pesticidi.

Viđam siva jata golubova.
Bolesni su, zagađeni otrovima
sa smetlišta i iz prljavih barica.
To je njihova celodnevica.

Vrapci, glasni ali sitni,
sveprisutni a neprimetni,
nalazeći kojekakvo semenje,
izbegavaju zagađenje.

Otrovnim produktima
civilizacije Masovnog Ubice
najuspešnije odolevaju
mudre vrane i lukave svrake.
One su danas (hm-hm!)
dominantne gradske ptice.

Na ulicama viđam
bivše umiljate kućice.
Sada, izbačeni iz stanova,
čine čopore rundova.

Prljavi su, mršavi, gladni.
Komunalci iz love, i ubijaju.
Zaštitnici životinja povremeno
u centru grada protestuju.

Našeg matorog, ali svim
ukućanima dragog kerića
zgazio je, na ulici, neki "fića".

Imamo ugojenog mačora.
Taj možda nikad nije video
ni miša, a kamoli pacova.

DUNAVAC, U LETO

Taj dugačak, a plitak rukavac
sa svojim moćnim ocem Dunavom
povezan je kratkim vodouzom
između vikendaškog Ribarskog ostrva
i divlje, žbunovite Kameničke ade.

S obe strane vodouza, peščane padine
načičkane su, u vreme pasje vrućine,
buljucima razgolićenih matoraca,
sredovečnjaka, mladeži i dece.

Taj krkljanac, vesela galama, smeh i cika
podsećaju me na nekadašnje prizore
sa većine od sedam keresturskih bara
u vreme kupanja i močenja konoplje.

Kad želim da osetim Beč, Budimpeštu,
Evropu, kupam se u pro hladnom Dunavu.
Kad želim povratak u svoje detinjstvo,
kupam se u toplikastom Dunavcu.

Kako je crvena, mirisna,
slatka, sveža bila lubenica
ohlađena u dubokom bunaru
na deda Denčijevom gumnu!

Danas sam, želeći da istu radost
priredim svojim unucima, studentima,
lubenicu, krupnu (zaceo hibridnu),
pre podne hladio u frižideru.

Po podne je, na obali Dunavca,
još bila sveža; ali našim miljenicima
ne beše najslađa letnja poslastica.

Iskali su, i dobili, od dedice novac,
kupili sebi po jedan fabrički sladoled;
kusr su dali za kompjutersku igricu
"Supermen i Marsovac svaštojed".

STARAC I PEKINEZER

Šešir mu je paorski,
vremešan, ali očuvan,
na glavu stavljan samo
prilikom odlaska na vašar,
na svadbu ili u crkvu.

Košulja nekad beše bela.
Sada je, od mnogih godina,
malko zborana, i požutela.

(Kad ono beše venčanje?
Tad i pantalone behu nove.)

Smerno gleda u svoje papuče,
kao da se stidi što vodi
(umesto unuka, kojima je
živa igračka već dosadila)
malo, fino, hitro kuče.

Dugo se opirao
kad su ga sin i snaha
uveravali, nakon majčine
smrti, da treba da proda
kuću na Glavnom šoru,
njive i livade u hataru,
i da do kraja života uživa,
kao gospon, u njihovom stanu.

Slutio je da neće dobro proći,
ali ga ipak nije spopadala pomisao
da će uskoro (kao i ovo kuče)
i velikoj i maloj deci dosaditi.

Sad se nosi mišlju da jednog dana
kožnu omču skine sa vrata kučeta,
da je sebi namakne oko vrata.
Ne želi da deci stvara nevolje,
a za život više nema volje.

OSKORUŠA – KAKO JE KALEMITI

Dečje igralište, kao pošljunčena
rana sred travnjaka, sa ljuljaškama,
klackalicama, toboganima, vrteškama,
još nekim spravama (na kojima je nekad
uživalo i troje naših unučića), i danas je
na distanci omeđeno soliterima,
a između zgrada i travnjaka
raštrkani su koprivići, divlji kesteni,
bagremi, javori, još neki zeleni
"kultivisani, urbanizovani"
ukrašivači i osveživači.

Godinama bismo, krajem leta,
nas dvoje, Jasenka i ja, odšetali,
dok su se Kaz, Ljutka i Genčo igrali,
do samonikle oskoruše u zepečku
jednog od obližnjih solitera.
Prolaznici su se zagledavali u gospodina
koji je, poput kakvog seoskog derana,
sa niskih grana i grančica skidao sitne,
rumenkaste plodove, a po travi
tražio one tamnije, zrelije.

"Deda, šta sakupljaš?", dobacila mi je
mala mudrica, kad su radoznali anđeli
dotrčali da vide šta rade njihovi čuvari.
"Mama kaže da ne sme da se jede
ništa što je pokupljeno sa zemlje."
"Ostavite dedu", rekla je Jasenka.
"On se sada vratio u vaše doba,
i ušao u vinograd deda Denčija.
Tamo su divlje breskve i oskoruše
bile najukusnije poslastice."

DUPLA NEVERICA

Čuvši nemilu vest,
sastavili su saučešće.
Ne znajući tačnu adresu,
napisali su: *Ruralno naselje*
na jugozapadnom okraju grada.
Četiri meseca kasnije, obreli su se
na šoru Aleksandra Petrovića,
sanjara koji se nekoć, na pusti,
prekrstio u Šandora Petefija.
Uživali su, pijuckajući vino,
u hladu malog dvorišta.

"Ne mogu da verujem!",
iščuđavala se domaćica.
"Em ste živi, em ste uspeli
sami da nađete svog druga!
Mi smo čuli, pre pet meseci,
da ste svi, na Oštroj gori,
ostavši u grupici, privukli
kobnu strelu groma."

Odmeravali su, nasmejani,
ali zbunjeni, druga iz mladosti.
I on je, приметно pometen,
ali nasmešen, njih premeravao.
U jednom trenutku je, začuđen,
upitao zašto se izvinjavaju.
Nisu odgovorili da ne znaju
da li s ove ili s one strane
vinske čaše ispijaju.

DUNAVAC, U JESEN

Priliku da uživam u osunčanom
ogledalu vode, i u šarenim krošnjama
vrbaka i topolika na njenim obodima,
danas pre podne pružio mi je
dugogodišnji sused Vujadin Sabljic.
Deblo osušene vrbe smo istesterisali,
potom trupce sekirama raskomadali.
Ako bih ovakvu rekreaciju često imao,
možda bih osam godina duže živeo.

Na početku užine Vujke me je
ponudio finim sirom i kulenom,
ali ja bejah uporan u ostvarivanju želje
da se počastim debelom, dimljenom,
devetomesečnom, užglom slaninom,
tvrdim crnim hlebom i belim lukom.
Hoću, rekoh drugaru, da se bar ovako
vratim na polja na kojima je i dedovima,
i očevima i deci tekla svakodnevice,
a masna torba beše im "poslastica".
Vujketu je ostalo samo da se nasmeje.
Moje sentimente on već poznaje.

"Učen si čovek, Borise,
pa rado slušam tvoje pouke.
Slažem se kad govoriš da svako treba
da ima oslonce, pribežišta, slike amajlije,
i u vlastitoj prošlosti i u sadašnjosti.
Kad se u takve svoje amajlije zagledavam,
vidim cure koje sam voleo, i neke tetke
koje sad pokušavam da prevrnem.
A ti, doktore, najlepše svoje uspomene
vezuješ za komade užegle slanine!"

BELI I CRNI MRAZ

Kao dečarac iščekivao sam,
uvek iznova, krajem zime,
prve znake prolećne plime.
Na završetku školske godine
radovale su me letnje slobode,
livade, vrućine, mirisne vode.
Ferije na kraju behu zaslađene
bostanom, zrelim voćem, i željom
da se opet vidim sa đaćkom družinom.
Krajem jeseni uzbuđivala su me jutra
ukrašena belim, koralnim granama
i svežim, snežnim mirisima.

Godišnja doba i sada donose
ista presvlačenja prirode: nove
(stare) boje, oblike, zvukove, mirise.
Ali pažnju zrelog posmatrača više privlače
promene u ljudima nego u ambijentima.
U poslednje vreme zapanjila me je nagla
telesna i mentalna oronulost pojedinih
prijatelja, suseda, kolega, poznanika.
Do juče su bili zdravi, živahni ljudi,
a danas su (hm-hm!) živi leševi.
Nastojim da zapanjenost ne pokazujem,
ali se, i odmah, i kasnije, u sebi pitam:
Da li je dotična, za pad zrele ljudska biljka
svesna šta joj je učinio nalet crnog mraza?
Da li se stresla kad ju je ošinila jeziva kosa?
Ranije me osobe visokih godina nisu zanimale,
te nisam primećivao obeležja Grozne Dame.
A sad se, još miran, povremeno pitam
hoću li, kad me bude ošinula kosa,
vlastito klonuće da osetim.

DUNAVAC, ZIMI

U Keresturu su se Kurtašorci,
pa i Novošorci, najradije klizali
na Bikači, koja, uz Ciglarsku baru,
beše najveće seosko jezero.

Najmlađim klincima očevi su
pravili sličuge sa po dve debele žice,
veći derani su sâmi duž dna daščice
pričvršćivali po jednu žičanu šinu.

Đilkoši sa fabričkim klizaljkama
spadali su, na Bikači, u prvu klasu.
Oni sebi pogon nisu davali šiljcima,
nego vlastitim uvežbanim pokretima.

Na snežnom ledu svi smo se spoticali.
Led gladac bio je tako ravan, savršen,
da su na njemu čak i vešti momci
ravnotežu teško održavali.

Kao mlad muž i otac uživao sam,
s Jasenkom i decom, na Dunavcu.
Bili smo, naravno, u lakim jaknama,
"potkovani" fabričkim klizaljkama.

Klimatske promene, mlake zime
neretko su nas terale da odlazimo
u gradski Sportsko-poslovni centar,
pod krov bučne Ledene dvorane.

Unuci sad onamo s vršnjacima odlaze.
A ja, kad reka donese hladan talas,
volim sâmi da njenim rukavcem šetam,
po ledu i snegu, duž zida od granja.

Juče sam, već u sumrak, uživajući
u zimskoj idili, ugledao čaplju.
Možda je osetila dolazak kraja
i čekala egzekuciju Dunaja.

XII

NAJSTROŽI ZATVORI

U uvodu u treće poglavlje poetskog toma “Putovanje vetrom i vatrom” Boris i ja konstatovali smo da su glavna obeležja (gotovo) svih pesama: refleksija, imaginacija, atmosfera, apartnost, emocija, ritam, rima, melodija i jezik. U međuvremenu (koje se proteglo na dugih sedam godina, 2005–2012), u meni je polako ali sigurno narastalo uverenje da je među navedenim obeležjima ritam najbitniji. Ako pesma nije ritmovana tvorevina, rezonovao sam, ona ne pripada poeziji u pravom smislu te reči.

Tako je bilo do marta 2012, dok nisam pročitao jednu podužu, izrazito ritmovanu pesmu. Ona me je zamorila. Zasitila poetskim intenzitetom. Čovekovo receptivnosti i senzibilnosti, kontah, više odgovara umerenije kazivanje. Suviše ritmovana stihotvorina je kao zaslepljujući blesak, kao šamar duhu i duši, kao čašica žestokog pića. Čitaoca uznosi jedna doza žestine; ali više takvih doza, ili jedna ali duža ritmički jaka pesma, ne prija našem mentalnom sklopu, kao što mu ne prija ni bilo kakvo drugo preterivanje.

Do pomenutog martovskog popodneva prezirao sam poeziju bez intenzifikacije jezika, bez ritma i patosa, potcenjivao sam pesme koje se mogu tretirati kao parčad stihovane proze. Utoliko pre što mi moja supruga govori da je za nju istinska poezija samo ona koju su stvarali pesnici devetnaestog veka, prevashodno romantičari. Enike, dakle, voli pesme koje se mogu upečatljivo recitovati.

Moj pogled na poeziju nije se, nakon marta 2012, radikalno promenio, ali sam se više puta setio opštepoznate izreke da u književnosti, kao i u svemu ostalom, *treba soliti, ali i paziti da se ne presoli*.

Želeći da isplivam iz dilema od kojih se povremeno zagrcnem, počeo sam – sada, kad ističe vreme Alekovog, Borisovog i mog kapanja nad poetskim rukopisima – da se sve pomnije zagledavam u studije proučavalaca pesničkog stvaralaštva. Naknadna pamet mi govori da je te knjige valjalo čitati pre vlastitog zagnjurivanja u stihotvorenje. Drugi glas u meni, opet, kaže da je bolje što se pre rečenog zagnjurivanja nisam odviše zatrovao teorijom stihotvorstva.

Evo još jedne dileme:

Šta je u umetnosti dragocenije?

Nepatvorenost, ili znanje i iskustvo?

Dubravka Đurić je, u uvodnim napomenama knjige koja se zasniva na njenoj doktorskoj tezi “Moderne i postmoderne američke pesnikinje”, rekla da polazi *od pretpostavke da teorija i poezija nisu odvojene discipline i da diskursi poezije sadejstvuju sa diskursima teorije*. Argumente za ovu pretpostavku teoretičarka je nalazila u refleksijama i stavovima pesnikinja kojima se bavila. Eič Di je, kao protagonistkinja imažističkog pokreta (koji je, dodaću, predvodio njen bivši verenik Ezra Paund), pripadala grupi utemeljivača modernizma. Gertrud Stajn je i putem vlastitog hibridnog opusa, obogaćenog eksperimentima, i putem niza predavanja govorila o autorskim strategijama. Mina Loj se rvala s italijanskim futurizmom (neko vreme, opet dodajem ja, i s osnivačem tog cirkusa Marinetijem), a u Americi se isticala kao avangardna feministička pesnikinja. Lin Hedžinien (moja vršnjakinja) poeziju tretira kao jezik istraživanja, “Language of Inquiry” – tako glasi i naslov njene zbirke eseja – Rejčel Blau Duplezi je takođe i pesnikinja i teoretičarka, Suzan Hau zagovara...

Drage moderne i postmoderne dame, najprijetnije ću se osećati (a možda ću i utisak visprenog kolege odavati), ako se budem složio s vama.

ONI NAMA, MI NJIMA

Kažu da smo ovde
zato što smo drugima
golema zla činili.
Da ćemo ovde ostati
sve dok vlastitu asocijalnost
ne budemo sagledali
i, uz njihovu pomoć,
iz glave i srca iščupali.
Dok se ne budemo
upristojili.

A mi se pitamo:
Gde su oni koji su nama
golema zla činili,
koji su našu asocijalnost
uporno razbuktavali?
Zašto su vaspitači,
nadzornici, čuvali poretka
na jedno oko žmurili
dok smo u glib
upadali?

Sagledati krivicu
sa svih strana.
Težak zadatak
i za respektovane,
koji je propisuju,
i za žigosane,
koji je iskušavaju.
Poylašćeni pobeđuju.
Žrtve Sudbine
ispaštaju.

ČVOR – KAKO GA RAZUZLATI

Odavno shvatamo
da sve prave razloge
mnogih nesporazuma,
i bezbrojnih nesreća,
niko nije u stanju da otkrije.
Tako, očigledno, želi Svevišnji.
On je osobine svoje dece,
i međuljudske odnose,
veoma zamrsio.
Diskutujući o tome,
dogurali smo
skoro do tuče.

Na primer, svaki od nas
dosad se mnogo puta upitao
zašto je baš on ovamo dospeo.
Zašto je tako mnogo "odmora" dobio.
Svi zajedno povremeno se pitamo
zašto je naša grupa, "Mesari",
u neprijateljstvu s grupom "Pekari".
Kao da nam je malo neslobode,
mi smo unutar ovih zidova
kretanje grupa suzili.

Imamo vremena
da upoznamo sebe.
I vaspitači to predlažu.
Ali mi ne samo što nutrinu,
tuđu i svoju, upoznajemo
nego se i od drugih,
i od sebe samih,
otuđujemo.

U LIFTU IX

“Jeste li, komšija,
videli novu svinjariju?”
“Ne znam na šta mislite.”
“Pogledajte unutrašnja
vratanca ovog lifta.
Na oba krila nedostaju
po jedne, srednje šarke.”
“Ha-ha! Neka džukela
smatrala je da su s obe strane
dovoljne samo gornje i donje.”
“Gospode! Krasti bezvredne sitnice!
Zar taj nema ni mrvice stida?
Zar smo, komšija, tako bedna
stoka, đubrad, gamad?!”
“Turci su, govore neki, krivi
za sve. Da oni Balkan nisu jahali
četiristo godina, ovde ne bi bilo
toliko nikogovića koji lažu
i krađu gde god stignu.”
“Kako tu gamad istrebiti?”
“Dugoročno gledano, kulturom.
No pošto ovde kultura slabo uspeva,
možda bi, kratkoročno, trebalo
osloniti se na kamdžiju i robiju.
Moj prijatelj Teofil kaže da bi
petina muškaraca u ovoj zemlji
trebalo, iz raznoraznih razloga,
da vaspitanje dobija na robiji.”
“Joj, taj Teofil je gori od Himlera!”
“Drugi moj pajtaš, Rada Burgijašev,
veli da bi red u ovoj zemlji
mogao da zavede samo Hitler.
Ili neki sličan zver.”

U LIFTU X

“Komšija, vi stanujete
na posljednjem spratu.
Zar se ne plašite?”
“Čega? Vetra? Visine?”
“He-he, vickasti ste.
Zar ne znate da ovde,
iznad vas, na galeriji
sa koje se može izaći
na ravan krov naše zgrade,
pokatkad prenoći džukac,
neki gadan narkoman.
Cule i Mikan su ga odande
pre neko veče oterali;
ozbiljno su mu pripretili,
ali tim dilejama, povremeno
potpuno pošandrcalim, ništa
ne remeti rajsko-pakleni san.
Kažu da im je, kad su
pod dejstvom droge, ubiti
čoveka kao reći ‘dobar dan’.
E, takve bih ja, komšija,
dala Hitleru na lečenje
i prevaspitavanje!
Izem ti državu koja nije
u stanju da na pravi put
vrati te bednike.”
“To ne mogu ni države
koje su daleko bolje od naše.
Sva je prilika, komšinice,
da ćemo sve češće prizivati
kojekakve hitlerovce,
ili bar vruće kamdžije
i paklene robije.”

NEVIDLJIVI ZIDOVI

Zalećem se. Udaram.
Na tvrdo sam naleteo.
Zašto opet pokušavam
da napustim sigurno mesto?
Čega sam se setio?

I kad bih uspeo da odem,
zaceo bih se opekao. Ili sledio.
Nakon izvesnog vremena bih se,
kao i nekoliko puta ranije, vratio.
Čas bi mi se, veselom, činilo
da sam se na slobodi svakojakim
doživljajima, iskustvima, saznanjima
obogatio, čas bih, neraspoložen,
smatrao da sam se njima
uzalud opteretio.

Biblija kaže da su srećni
jadnici siromašni duhom.
Ja ipak želim da se obogatim.
Stoga ću još mnogo puta
pokušati da izađem.

BEKSTVA PREKO ŽICE

Sabesednik je razveden samotnik.
Po vlastitom mišljenju, intelektualac.
Po mom mišljenju, poluobrazovan mulac.
U javnosti figurira kao književni stvaralac.
(Beletristika je i zbog takvih šmokljana
u očima mnogih čitalaca degradirana.)
Po ceo dan ta drtina sedi (kao i ja, ha-ha!)
u samici svoga stana, za radnim stolom.
Sastavlja pisma, pesme, novele... Piskara.
Željan je razgovora, a nema ni kera.
Ja sam jedna od njegovih žrtava.
Izbegavam časkanje s njim preko žice,
ali, pošto je stručnjak za neke domene,
povremeno su mi potrebne njegove usluge.
Kad ga nazovem, uvek ga najpre pitam
za bivšu suprugu, za decu i unuke,
za stvaralačke poslove i nove ideje.
(Njega sabesednikov život ne interesuje.)
Danas me je starim temama davio pola sata.
Sedam puta pokušah da mu repliciram.
Kako da ga robijanja, na koje se
sam osudio, oslobodim?

“Ovoga prezireš i kritikuješ,
zato što ti ne da do reči da dođeš”,
rekla mi je, iznerviranom, supruga.
“Jeste subjektivan, samoživ i glupav,
ali ja sam, živeći s tobom, shvatila
da su svi umetnici subjektivni, samoživi.
Svaki misli da je iznad mnogih drugih.”
“Ali, draga, zar ne vidiš razliku?
More, zašto ja ove žaoke trpim?
Zašto se ne razvedem?”

ZAKATANČENI POGLEDI

Duboki ubodi su jednome
dugogodišnji "odmor" ukinuli,
dva pajtosa završila su
na operacionom stolu,
ostali čorkeri su ovog puta
prošli samo s masnicama
i sitnim razderotinama.
Sastav grupe je izmenjen,
ali ni sad niko od nas
nije bezbedan.

Ćutimo. Krvavim pogledima,
kratkim, paralelnim i unakrsnim,
izbliza i s kraja na kraj sobe,
ispitivački se merkamo.
Da li razmišljamo?
Može se to i tako nazvati.
Izvesno je samo da se pitamo,
svaki za sebe, zašto je tuča počela.
Da li zato što su maleni prozori
veoma visoko, pod tavanicom,
što nebo vidimo, i slušamo,
samo preko munja, i gromova,
što čari mora imamo
samo u šumu valova?

Ništa pogledu ne nudi,
kažu, ni nebo, ni pučina.
Kako se varaju!
Robija bi bila igrarija
kad bi naši pogledi mogli
da lutaju. Oni u slobodi
najviše uživaju.

SUTON

Jesam li već negde rekao
da mi je najljepše doba godine
vreme na završetku jeseni
i na početku zime?
Možda nisam dodao
da mi je najljepše doba dana
vreme na završetku popodneva
i na početku sumraka.

Zurim, minutima,
sa visine, u daljinu.
Srećan sam što ogroman
prozor moje ćelije nadvisuje
sve okolne zgradurine,
i što gleda na jugozapad.
U žar iznad pepela na horizontu,
u tamnu izmaglicu, što plavi
udaljeno predgrađe,
u prve sijalice.

Pod vrhom kupole
još prilično svetlog neba,
nekud leti nekoliko vrana.
Da li da im zavidim na slobodi,
ili da i dalje uživam u vidiku,
u sve gušćem sutonu, u sobi
“obzidanoj” knjigama?

XIII

STUDIJSKA PUTOVANJA – PO EMOCIJAMA

U prvoj mladosti nisam verovao slikarima koji su govorili da im ideje za nova ostvarenja često iskrsavaju u snovima. Ne u ovlašnim, dnevnim kontemplacijama i snatrenjima, nego baš u pravim, noćnim snovima. Umetnik se nađe u nekom prizoru, posmatra ga, ili čak učestvuje u zbivanjima koja se onde odvijaju, a kad se probudi, vizija nove slike je jasna kao dan. Treba je samo preneti na platno.

U drugoj mladosti sam i sâm neke ideje, odnosno vizije, dobio u noćnim snovima. Naročito ako bih preko dana bio intenzivno zaokupljen rudimentima neke vizije, ili bar željom da nešto novo naslikam ili projektujem.

Ovo mi se dešava i sada, u trećoj mladosti.

Snovi su obično prijatni, ali pokatkad i bolni.

Prijatni su oni koji rezultuju začecima novih plodova stvaralaštva. A bolni znaju biti oni putem kojih evociram uspomene na neku epizodu iz svog emocionalnog života. (Jao!)

Malopre sam bio u jednom takvom snu. Doduše, ne noćnom, nego popodnevnom. (Ovaj zapis nastaje – u Parizu, u stanu na Monparnasu – istog predvečerja. Nekoliko sedmica nakon mog sedamdeset prvog rođendana.)

Posmatram šest fotografija, koje su načinjene u Senti. Pre više od četiri i po decenije. Na dvema je Žiži sama, na ostale četiri smo nas dvoje. (Fotografisala nas je Kaća Mirić.)

U nedelju uveče, 3. januara 1965, u sobici na Donjoj Tisinoj obali sam u dnevničku svesku uneo, a Rosven Glanko je odande u "Reku čarobnicu" preneo, i ovaj pasus:

Umoran sam, veoma umoran. Posmatram fotografije, a vidim sebe, već prosedog, obrvanog još većim umorom od ovog koji me sada prožima. Taj ostareli, od uzaludnog kajanja i tihog očajanja slomljen slikar i arhitekt negde u belom svetu zagledava se u poleđinu jedne od fotografija, već požutelih, što sada, još sveže, leže ispred mene. Žiži je na naličju dotične slike amajlije napisala:

*Da te volim, neću kriti,
iz tvoje ću ruke
otrov piti!*

Iako sam u ono vreme doista bio očajan, bolestan (od ljubavnog ludila), ovde citiran pasus sam tada napisao više u patetičnom raspoloženju, u samosažaljenju, u flertu sa Sudbinom, nego u uverenju da će se oslikana vizija uistinu ostvariti.

Sada znam da se ostvarila. Nebesa!

Još sam živ! (A ti, rođena? Jesi li...?)

Svako povremeno zapada u malodušnost. Ali nakon velike, nesrećne ljubavi – nakon hodanja njenim tragovima, u snovima – mentalni sklop je ispunjen mučninom, kao ilovačom.

Za protekle četiri i po decenije više puta sam, u snovima, bio u Senti. Uvek, dabome, zbog Žiži, bez obzira na to da li sam se s njom sretao ili ne. Tisa, i paorsko-gospodska kućerina Željkinih roditelja na Jezerskoj obali, senovite sobe, brokatne zavesne što uokviruju prozore, u svakom su me snu dočekivale.

Malopre smo Žiži i ja takođe bili u jednoj od tih soba. U sadašnjoj životnoj dobi, a istovremeno i mladi, kao *tada*. Objasnjavao sam voljenoj gde je grešila, zašto sam bio ljubomorani, zašto se naša ljubav nesrećno završila. Žiži se branila, Aleka je optuživala. Ipak, osećao sam da me i ona želi, da će se susret završiti u vrtlogu strasti. I da se nikad više nećemo rastati.

Rastali smo se odmah – jer sam se probudio.

Gde je *ona* ljubav, i mladost? Rado bih ridao!

IZMEĐU NIČEG I NEČEG

Sunce još blešti,
ali zraci posustaju.
 Kud odlutaše pogledi
 onih što su nas tražili?

Kad će se spustiti
sveža, blaga noć?
 Nju su nam frivolni
 poluglasno obećali.

Kao da se juče zbilo.
A otada se nebrojeno
 plavih i zelenih talasa
 belim vencima okitilo.

Rečima ono ne umem
da opišem. Ni kičicama
 ne uspeh da to naslikam.
 Kako penu da sačuvam?

PRELUDIRANJE

Pokatkad sebi, i prijateljima, kažem
da sam popio sve čaropjne koktele.

Da me nikakvo čudo života više ne može
baciti u neravnotežu, u virove egzaltacije.

A onda me, u barskoj polutami,
zaliju diskretni i, premda lepršavi,
setni, nostalgični tonovi pijanina ili sintisajzera.
Bremeniti i smehom i jecajima nebeskih sfera.

“Mali cvet”, “Indijansko leto”,
“Džoni Gitar”, “Besame mućo”,
“Ljubav u Potrofinu”, “Onog dana u Solencari”,
“Govori tiše, ljubavi”, “Uvelo lišće”, “Piši mi”...

Prijateljima oba pola govorim:

“Ništa nije ravno ovoj umetnosti.

A u muzici su, ma šta neki od vas mislili,
meni ipak najčaropjniji evergrin šlageri.

Ta nadnaravna čuda su, opet,
najčudesnija u uvodu programa.

Kad je polumračno гнездо poluprazno,
kad instrumentalni solist tek preludira.”

FLEŠBEKOVI I

Na Jezerskoj obali, u predvečerje.
"Hoću da vidim mamicu, i da jedem",
rekla je Žiži. "I ti treba, Alek, da čalabcneš.
Naći ćemo se ovde kroz četrdeset minuta."

"Četrdeset minuta bez tebe? Poludeću!"
Stučajno smo primetili, blizu naših glava,
u okviru otvorenog kibic-fenstera, matoru gospođu.
Ždrebeta su se osmehnula, voajerka se postidela.

Šetnja Grobljem oslobodilaca Beograda.
Belezi crvenoarmejaca i Titovih partizana.
"Strepela sam", rekla je Mira, "da ćeš govoriti o ljubavi,
a ti činiš još veću ludost: čaščavaš me obrisima smrti."

"Čudesne su, gospo, dve lepotice:
besmrtna ljubav i herojska pogibija.
I jedna i druga me od rane mladosti fascinira.
A u ovim trenucima obe postaju slika amajlija."

Ruralno-urbani pejzaž, blizu Minhena.
"Da sam kao ona kuća, bila bih srećna",
rekla je Helga. "Što je starija, sve je privlačnija.
Ja mogu da budem samo šarmantna. I koketna."

Priđoh štafelaju, zagrljih matronu.
"Kuću ćemo ovekovečiti na platnu.
A tvoj šarm će večno mlad biti u mojoj duši.
Ili, ako te budem izgubio, u mom sećanju."

FLEŠBEKOVI II

U liftu Ajfelove kule, sa bledom Savonik.
Tiho me je upitala: "Umeju li ovde agenti
da diskretno, bez pipanja, kontrolišu turiste?
Da uoče one što u pojasu nose... Teroriste."

Frajerski se osmehnuh, šapatom uzvratih:
"Ako se takav kroz finu kontrolu provukao,
ako eksploziv bude aktivirao, u istoriji Pariza
bićemo zapisani kao žrtve slavnog atentata."

Supermarket u Nju Hejvenu, Konektikat.
Norma reče: "Ne znam kakav miris i ukus
treba da ima taj sir, pasulj iz konzerve, ta čokolada.
Znam da je Amerika i dalje san većine čovečanstva."

"Nemam želju, darling, da ti protivrečim.
Ali želim da osetim čudesan miris i ukus
darova iz paketa koje je, nakon Najvećeg rata,
deci širom sveta, preko Unre, slala Amerika."

Na usijanoj peščanoj pučini Sahare.
Florans je gunđala: "Ovde ću izgoreti.
Kako beduini mogu da izdrže? Zašto tu žive?
Ovako je, valjda, na Veneri, paklenoj planeti."

Poljubih curu, pomilovah kamilu.
"Neshvatljiva je magija zavičaja.
Da si ovde svet ugledala, i išdikala,
ovo bi kao rajski predeo tretirala."

SIMPATIČNE SU

Osobe (obavezno ženskog pola)
koje, kad im telefonirate u podne,
i kad ih upitate: "Jesam li te možda probudio?",
mamurno, i mazno, uzvrate: "Koliko je sati?"

Osobe (ne bezuslovno ženskog pola)
koje u svako doba dana umeju da kažu:
"Stalno žurim, i tako mnogo šta preskočim.
Prijatelji govore da neću stići ni da umrem."

Osobe (obično muškog pola)
kojima nisu sve ovce na broju,
pa će pokatkad veselo predložiti:
"Hajde da popijemo još po koju."

Osobe (makar mešanog pola)
koje su u stanju afektirano reći:
"Ako ovo još jednom zaboravim,
ima, vala, odmah da se obesim!"

ANTIPATIČNE SU

Osobe (obavezno muškog pola)
koje umeju da ošinu pogledom.
(I sâm to s vremena na vreme činim,
a tipove slične sebi ne podnosim.)

Osobe (ne bezuslovno muškog pola)
koje smatraju da nešto bitno stvaraju.
(I sâm vlastitu misiju tako sagledavam,
iako ponekad mislim da se zavaravam.)

Osobe (obično ne i ženskog pola)
za koje subjekti kao da su objekti.
(I sâm često, poput grofa Vronskog,
na ljude gledam kao da su stvari.)

Osobe (makar mešanog pola)
koje pečati hladna indolencija.
(I sâm ignorišem maltene sve
izvan svojih bitnih projekcija.)

AMBICIOZNOST – KAKO JE UKROTITI

Rilke Kiš, samozvani psiholog,
moj samoproklamovani učitelj,
večeras je analizu ličnosti i stvaralaštva
Aleksandra Vislavskog počeo od antike.

Mog imenjaka, iz Makedonije,
na vreme su uzeli bogovi, reče,
jer je prerano ispoljio patološke ambicije,
i postao jedna od najvećih baraba istorije.

“Pozitivna ambicioznost je poželjna,
a patološka je, razume se, prokleta”,
dodao je, u mom Malom ateljeu, poznavalac
čovekovog spoljašnjeg i unutrašnjeg života.

“Koliko je meni, Vivasvate, poznato,
Alek nikome nije učinio nikakvo zlo”,
dobacila je dobro raspoložena Fransoaz,
životna saputnica našeg Marka Orlovića.

“Aljoša zlo čini meni”, uzvratila Rilke.
“Ja sam, ljudi, u svemu iznad njega,
a zbog skromnosti ne namećem se
ni vama ni... ko zna kome iz sveta.

Ja vlastitu ambicioznost krotim
tako što je ka sebi usmeravam.
Želim sebe da poboljšavam,
a ne druge da opčinjavam.”

RAZLOMLJENO I ISKOŠENO

Biološka putanja, jedna jedina.
Čine je uzlazna i silazna etapa.
Želeli smo da duhovno-duševnu putanju
čini jednodelna, dugouzlazna maršruta.

Veliki deo izgubljenog pamtimo,
i često se u svašta zagledavamo.
Ponešto se u međuvremenu zamutilo,
ponešto tek sada jasno sagledavamo.

Setno se, i ironično, osmehnemo
kad god nas prostreli, poput munje,
pomisao da smo sami sebi zaklanjali vidik,
i tako propustili neke neponovljive prilike.

Kad je počelo drugo poluvreme?
Da li se u našem čestaru skrivalo,
ili je na zamršenim putevima, na raskrsnicama,
neprepoznatljivo, u halabuci sveta odjekivalo?

Mamili su nas grandiozni fenomeni.
Gulanferi i rizici. Pogoci i promašaji
koji su često blesak i prasak proizvodili.
Da ih nadmašimo – tu želju nismo krili.

Sad nam je i palo sunce čudo.
Znamo da je golemo, usijano,
a vidimo ga kao neveliko, rumeno.
Još jedna varka minula je otmeno.

PORAZE S AVERZIJOM ODBACIVATI

Ne zanima me šta piše
u prašnjavim knjigama,
u mirisnim spomenarima,
u tajnovitim zvezdama!

Ne želim da znam
šta će sa mnom biti
sutra, kroz godinu dana,
kroz šest ili osam godina!

Negde, izgleda, grešim,
ali sam trenutno uveren
da nijedan poraz neću priznati!
(O poslednjem neću ništa znati.)

“Možda smo zbilja još mladi”,
veli pokatkad burgijaš Rilion.
“Ali onakvi kakvi smo bili nekad,
nećemo više, braćo, biti nikad!”

O mučnoj problematici
hteo sam nešto bitnije,
nešto uzvišenije da kažem.
Ali... samo ovo da preživim!

VITALNOST DO KRAJA NEGOVATI

Nica, Granada, Lisabon,
Toronto, Havana, Kankun,
Santo Domingo, Los Anđeles,
Rio de Žaneiro, Buenos Ajres...

Provode smo završavali
u šarenom, ozvučenom
polumraku noćnih klubova,
diskoteka, dansing barova.

U ekstazu nas je bacala,
dabome, samo latino muzika
i vlastita uprošćena plesaljka
sambe, rumbe, salse, tanga.

Fascinantni behu, na podijumu,
i moj smešak zaleđivahu parovi,
nafrakane dame i prosedi asovi,
što razigravahu osmu deceniju.

Život je veličanstven praznik!
kliktaše u meni, u latino ritmu,
kratkotrajan, egzaltiran besmrtnik
(trenutno samozaboravan očajnik).

Zašto govorim u perfektu?
Pa, sa živahnom Klaudijom
još vandrujem svetom. I plešem.
Osmu svoju deceniju razigravam.

OGOLJAVANJE ZAVRŠNICE

Mrak Bulevara Monparnas
razbijaju bezbrojne svetiljke.
Mrak naše spavaće sobe
razređuju televizijske slike.

Ljubavni par, naši vršnjaci,
perivojem šetaju i časkaju.
Sreli su se nakon mnogo godina.
Vedri su, ali im duše plavi tuga.

Govore tiho, skoro šapuću;
zastajkuju, nežno se miluju.
Osećanja su im tanana, sada i skrhana.
Sa krošnjji padaju krupni listovi platana.

"Izvini, šeri, ja ću nešto da čitam.
Ovu limunadu ne mogu da pijem."
Klodi je ljubavnom paru tiho dobacila:
"Naše su emocije potonule u perverzije."

"Kad si već spomenula... jao!
Okreni, molim te, broj telefona
ono dvoje mršavih, iz prošle sedmice.
Možda i oni žele novo ludo druženje."

Klodi je moj nalog izvršila
tek kad je dobila obećanje
da naše istinske, još čiste emocije
neće sasvim potonuti u perverzije.

HOD PO MRTVOM LIŠĆU

Tada sam, u jesenjem sumraku,
u tihom spokoju periferijske ulice,
uveren bio da će uza me, uprkos svemu,
zauvek ostati to vitko telo, to bledo lice.

Katkad, u sumrak, odem u park,
hodam po vlažnom i suvom lišću.
Na trenutak zažmurim, i čujem zapovest:
Nakon slikanja ići ćeš na Jezersku obalu.

Usporavam hod, kao slepac
blizu prepreke. Otvaram oči.
Nema je! Opet se sakrila u moju tamu.
U strasti i očajanja naše jesenje noći.

Vratiću se na tvrdi kolosek,
potisnuću bolna spoticanja.
Ali, znam, miris mrtvog lišća
povremeno će oživeti pitanja:

Zašto, zašto nisi znao
da jezivu grešku činiš?
Zašto nisi umeo nemoguće:
neponovljiv san da uloviš?

XIV

KERESTUR, POSLEDNJI PUT

Već nekoliko decenija vojvođanski Rusini, kojih je nakon Drugog svetskog rata bilo dvadesetak hiljada, a sada ih (2012. godine) nema ni petnaestak hiljada, pitaju se dokle će kao etnička zajednica opstati na jugu Panonije, hoće li ovde postojati još vekovima, ili će migracija, unutrašnja i spoljašnja, te prirodna asimilacija, u dogledno vreme da ih svedu na zanemarljive ostatke (hm-hm!), to pitanje muči mnoge moje sunarodnike, naročito one što žive u glavnom našem staništu, o da, njih to muči ponajviše, ne znam zašto, verovatno zbog toga što su Rusini u ostalim mestima pomešani sa Srbima, Hrvatima, Mađarima, Slovacima... pa su se na multietničku egzistenciju navikli, a u Keresturu je osećaj samosvojnosti i izdvojenosti jak, jer je Kerestur oduvek bio čisto rusinsko mesto, prestonica ovdašnjih Rusina, on će prestonica biti dokle god nas i naših potomaka bude bilo, ali etnički čist danas nije, sve više je u njemu dođoša koji ovde nikad nisu živeli, uglavnom onih što su sa Balkana pobjegli tokom i nakon Jugobalkanskog rata.

Početak ovog veka, kad je iseljavanje mladih i sredovečnih keresturskih bračnih parova u Kanadu dostiglo vrhunac, neke meštane, koji nisu mogli ili hteli da napuste selo, zahvatilo je očajanje i ogorčenje.

"Odlaze i oni koji su ovde imali zaposlenje, redovne prihode, koji su komforno živeli", rekao je Miron Vislavski. "Jedni govore da se iseljavaju zbog dece, da bi njima obezbedili bolju budućnost, drugi kažu da i sebi samima žele da obezbede viši

životni standard, treći priznaju da im je ovde naprosto dosadno, da im se prohtelo malo belog sveta da vide."

"Za pražnjenje Kerestura kriva su i dva naša poodavno tamošnja zvekana", dometnula je Oksana srdito. "Mislim na Butodera Plankoša, koji na severu Kanade imigrantima sređuje papire, naplaćujući tu uslugu, i na popa Tandela Voršenjajija, koji želi da u parohiji u kojoj službuje ima što više pastve, te svi ma koji nameravaju da se isele takođe pruža pomoć."

Već skoro dve decenije Keresturum kolaju svakojake priče, nezadovoljstvo je sve veće, na tapetu smo pokatkad i mi, unutrašnji emigranti, koji smo, zbog karijera, napustili rodno selo, pa sad za njim čeznemo, pesme mu pevamo, a zašto mu se, ponavljaju Oksana, Joakim, Onko, Zlatana... ne vratimo, kad ga toliko volimo; ako ja svojevremeno, kao doktor istorijskih nauka, nisam mogao karijeru da gradim i hleb zarađujem u Keresturu, razumeli su me, kao i druge školovane ljude, ali, kažu, mogli bismo da se u selo vratimo bar sada, kad smo penzioneri.

"Ako se ne vraćaju naši bližnji koji žive u Kanadi, Australiji i širom Evrope, jer su im deca tamo pustila korene, mogli bi u Kerestur da se presele bar oni koji žive u Kuli, Vrbasu, Novom Orahovu, Novom Sadu, Bačincima, Petrovcima, Mikluševcima", reče onomad Joakim. "Ako je bezumni Slobodan Milošević mogao mnoge hrvatske i bosanske Srbe naterati da se presele u Srbiju – doduše, želeo je da ih baci u kosmetski zverinjak, a oni su odlučili da mir i sreću potraže u Šumadiji, Beogradu i Vojvodini – ako su se Srbi zgusnuli u matičnoj zemlji, zašto se Rusini ne bi skoncentrisali u svojoj prestonici, Keresturu. Kad bi se ova ideja realizovala, prazne kuće u selu ne bi kupovali Balkanci i Romi, nego bi u njima ponovo stanovali naši sunarodnici. Kerestur bi ponovo bio čisto rusinsko selo."

"To je, burazeru, nacionalistička utopija, koja se neće ostvariti", uzvratio je Miron. "Oni što su odavno ili nedavno otišli iz Kerestura i dalje će za njim čeznuti, i dalje će mu pesme pevati, i dalje će prekorevati nas koji smo ovde ostali, koji smo, izgradnjom novih kuća i asfaltiranjem šorova, ambijente njihovog dečinjstva uništili – a praznih, potom pridošlicama popunjenih domaćinstava u selu će, po svog prilici, biti sve više."

JOŠ IMA MOJIH SIDRIŠTA

Na Malom Zbežnjaku, na roglju
koi tvore Kratki šor i Tarabasti sokak,
arteskog bunara više nema (selo se
poodavno napaja iz vodovodne mreže),
ali kučerak Mihala Žonte i njegove majke
još odoleva naletu sveopšteg presvlačenja.
Okrečena nabojnica, sa dva čeona prozorića,
sa natrulim daščanim zabatom, sivim crepovima,
sa otvorenim tremom, i plotom duž pobočne bašte.
Otkad ga znam, Mihal Žonta je bio paorenda, krtica,
mator momak; njegova majka uvek je bila bakica.
Već godinama ih ne viđam, pa se samo nadam
da je Mihal zdrav, da mu je majka još živa.
Noću, kad, poput utvare, šetam šorovima,
povremeno odlunjam i na onaj okrajak sela.
Nema žive duše, ali mi je toplo oko srca
kad god na pustom tremu čkilji sijalica.

Znam sve keresturske punktove
(Alek bi rekao: mikroambijente)
na kojima još nisu uništene
naše slike amajlije.
Iako želim, čini mi se, sve jače,
da moj mandat traje što duže,
ipak bih voleo da me te stare kuće,
ti trošni belezi, poslednji tragovi
davnog Kerestura, nadžive.
Dok imam priliku da ih gledam,
da na šorovima i sokacima srećem
meštane koje, makar iz viđenja,
znam, i pozdravljam, decenijama,
imam, govorim sebi, sidrišta
u zavičajnim vodama.

IZGUBLJENO, SAČUVANO

"Rusini, bar oni obični,
takozvani ljudi iz naroda,
nemaju, avaj, osećaj
za čuvanje narodnih običaja
i predmeta upotrebljavanih
u svakodnevici predaka."

To kaže Rosven, i ovu tvrdnju
potkrepljuje opisivanjem prizora
u dvorištu svog strica Kondrata,
koje nekoć beše privremeno
skladište starih preslica.

Te preslice neki gradski Ciganin
pokupovao je, za male pare,
od domaćica u selu, da bi ih,
kao antikvitete, prodavao
gospodi sa ruralnim korenima,
u Novom Sadu i Beogradu.

"Moja Enike", nastavi Rosven,
"gleda isključivo tv program
budimpeštanske stanice 'Dunav'.

I ja s njom gledam emisije iz etnologije.
Zapazio sam da najviše sačuvane starine
ima u zaostalim, siromašnim krajevima.

Tamo gde porodice nemaju novaca
da, prethodno srušivši dotrajalu kuću,
sagrade novu. Komforniju, ali ružniju.

U siromaštvu ovog puta vidim vajdu.

Nju, braćo, vidim i u našem Keresturu.
I ovde su na bogataškom Velikom šoru
uništeni svi stari, idilični ambijenti.
Našu nostalgiju hrane još samo
periferijski šorovi i sokaci."

POSEBNOSTI KVARTOVA I ŠOROVA

Kad boravim u tuđini,
u nekoj selendri ili varoši,
prvih par dana ne uočavam
specifičnosti, aromu, *genius loci*
njenih kvartova, trgova, ulica,
ruralnih ili urbanih ambijenata.
Zacelo tako i gosti Kerestura ne vide
razliku između Velikog šora, Budžaka,
Novog šora, Ciglašora i Grabika.
U mom pak viđenju najuže domaje
pojedini kvartovi i šorovi više se
jedan od drugog razlikuju
no regioni šarolike planete.

U vazduhu rodnog mi Kurtog šora
osećam, i kad sam daleko od njega,
miris čiste, prijatne vode, duh Kanala,
vitkog gospodina u društvu sedam
golemih, zaobljenih, mutnih bara,
ukrug raspoređenih po obrubu sela.
Susedni Garavac čine ubogi kućerci;
ali na dva prašnjava sokaka te sirotinje,
i u zaleđu, na travi i slatini Svinjske livade,
dečaci i curice provodili su najlepše sate.
Na dva široka, paorska šora Zbežnjaka vidim
auru obližnjeg groblja (ne kao polja smrti,
nego kao prostranog, bujnog, ugodnog parka),
i Ciglarske bare (koja nekad beše čisto jezero,
a sada je isušeno, otpacima zagađeno ruglo).
Makovski šor, Kupušnjački šor, Kutić, Vašarište...
Svaka celina Ruskog Kerestura je drugačija
od ostalih – a njihovu dušu osećamo
samo mi, deca tog roditelja.

UKRAJ SELA, KAO UKRAJ SVETA

Da nemam "kućicu u cveću"
u zelenom dvorištu domaćinstva
velikodušnog ujčevića Mirona,
kupio bih jednu od mnogih kuća,
koje, žive ili napuštene, i obezvređene,
godinama iščekuju bilo kakvog kupca.
Donedavna me je najviše privlačilo imanje
na okrajku sela, čak iza Ciganskog kraja.
(Teško mi je palo rasturanje tog gnezda.)
Od Leja beše odvojeno širokim jarkom,
te se moglo smatrati i salašom.
Ta paorska luka, njena glavna kuća,
staja, kolnica, njena kupa kukuruzovine,
kamara slame, visok čardak, široka avlija
– sve je to tvorilo jednu od najljepših
mojih keresturskih slika amajlija.

Miron se spokojno smejao;
govorio mi je da pokušavam,
željom i maštom, da nadoknadim
izgubljen raj za Visokim mostom.
Ovaj bi salaš, na razmeđu sela i polja,
zadovoljio moju žudnju za detinjstvom,
i ruralnom idilom, ne lišavajući me komfora,
jer beše povezan s električnom mrežom.
Par puta sam kontao, ćaskajući s vlasnicima
(kao moguć kupac), kako bih se odande
često u beskrajna polja zagledavao.
Taj ambijent se od okoline toliko razlikovao
da bih, čini mi se, imao utisak da živim
na okrajku nekog sela u Portugaliji,
Litvaniji, u ruskoj dalekoistočnoj
guberniji, ili čak u Patagoniji.

PRITOKA BORAJEVE BARE

Notaroš je bio pijan,
stilo mu beše polomljeno.
Kad su kubikaši završili ručak,
slomilo se i babino vreteno.
Prašina je šorom krenula uveče,
i danima pudrala trščane krovove,
sve dok paori od konoplje, nakon močenja,
nisu načinili kupaste čadore, radi sušenja.

Krave su, vraćajući se
sa ispaše, bile site,
ali su, zbunjene u izmaglici,
buljile u dvokrilne kapije i mukale.
Šklopocija, brundava, okata, golema,
naterala je kravare da se zapitaju
nije li u njihov plićak možda zalutalo
morsko čudovište kapetana Nema.

Kratka provala oblaka
dečurliji je pružila priliku
da još jednom međusobno ratuje
bombama načinjenim od blata.
Takvo ratovanje nisu bile videle
čak ni laste, hitre poput strele,
belosvetskim iskustvom, ratnim
i mirnodopskim, bremenite.

UŽIVANJE PROIZAŠLO IZ BOLA

Najbezbržinije, najnevinije,
najsvetlije, najčudesnije doba,
godine detinjstva i početnog,
javom što liči na san prožetog
sazrevanja u prvom zavičaju,
nosim u vlastitim uspomenama,
a pojedine dane i likove osvežavam
starim, mestimično zamrljanim,
patiniranim fotografijama.
Neki pripadnici svojte izazivaju
treperenje tananijih mojih žica,
ali cela duša treperi kad posmatram
likove školskih drugova i drugarica.

Najduže zurim u vršnjake
iz osam osnovačkih razreda.
Naročito u one kojih nigde nema.
(Neki odavno nisu među živima.)
Gledajući bivše mališane koji još dišu,
ali ih odavno nisam video, pitam se,
raznežen, bolnom čežnjom ispunjen:
Gde su? Kako žive? Pate? Uživaju?
Da li stare fotografije čuvaju?

Već nekoliko godina, povremeno,
kad odem na par dana u rodno selo,
s uživanjem ostvarujem akciju koja mi
donosi dvostruko zadovoljstvo:
odlazim, s fotografijama, u posetu
školskim drugovima, drugaricama,
obnavljam veze, zamrle decenijama.
Ushićeni, prepoznajemo jedne vršnjake,
pričamo, sve što znamo, o drugima.

KADA JE, KAKO I ZAŠTO NESTAO?

U pamćenju nosim naočitog
salašarskog dečaka, ali mi se,
kad hoću da ga imenujem, mešaju
Maviren Droško i Jamlin Švanko.

Bio je par godina stariji od mene,
a iz osnovačke skamije nehajno je,
u bespuće hatara, pobjegao nakon
četvrtog ili petog razreda.

Kad su se osnovci zamomčili,
ponovo sam ga povremeno viđao;
u Panskoj krčmi, ili na igrankama
u Domu omladine, u Zelenoj bašti.

I facom, i pogledom, i stasom, i glasom
nadmašivao je većinu nas, zelenjaka.
A onda je, ne znam kada, kako i zašto,
zauvek iščezao iz mog vidokruga.

Ugledao sam ga, u snu,
pre nekoliko godina,
na igranci u Zelenoj bašti.

Otada zdušno pokušavam,
s vremena na vreme,
kad se s kojim vršnjakom
ili s kojom vršnjakinjom sretnem,
da o njemu bilo šta saznam.

"Maviren Droško? Znam jednog,
ali tog i ti znaš, i veliš da to nije taj.
Jamlina Švanka ne znam nijednog.

Da ga bar imamo na nekoj fotografiji.

U kom kraju hatara je odrastao?"

Polako gubim nadu da ću o Mavirenu,
ili Jamlinu, išta saznati. Pitam se:

Da li je uopšte postojao?

TE ĆE SLIKE SA MNOM NESTATI

Tužan sam, gotovo očajan,
kad pomislim da ovo što gledam
ne bih mogao, ma koliko da se trudim,
nikome verodostojno da prenesem.
Ipak ću te prizore, i svoja osećanja,
pokušati rečima da naslikam.
Čitaoci će, pomišljam u očaju,
bar nešto da vide i sačuvaju.

Najlepši sati mojih studentskih
zimskih raspusta tekli su, već tada
(a još ih lepšim učiniše mnoge godine),
na seoskim večernjim sedeljicama
u Maloj sali Doma omladine.
Cure su vezle ručnike i stolnjake,
ćaskale, povremeno pevale,
sa đilkošima flertovale.
Ništa naročito, rekao bi neko.
Zaista, kad se gleda neutralno,
sve je to obično, trivijalno.
Čudesno je, nezaboravno
samo onima koji su *tada, tamo*
dobijali osmehe i poglede
što ni sada ne blede.

Odavno je srušen
trošan Dom omladine.
U Keresturu viđam samo neke
ondašnje momke i devojke.
Šta njima danas znače naše
zimske večernje sedeljke?
Zašto ja tako ludački patim
kad *one* prizore gledam?

MRTVA STRAŽA NA KAPIJI SELA

Mnogo puta sam, od detinjstva
do današnjih dana, prošao pored te
usamljene, nekad dobro držeće,
a već par decenija ruševne kuće,
što štovi, kao karaula, na ulazu
u selo i na izlazu iz njega.

Gledao sam je, kao osnovac,
sa prostih, drvenih paorskih kola,
kao gimnazijalac iz rasklimatanih,
kao student iz malo boljih autobusa,
kao gimnazijski profesor, potom
arhivar, iz vlastitog automobila.

Stari Jevovi odavno su mrtvi.
A kao matore pamtim Tamalu,
njihovu kćerku, usedelicu,
i sina Vakima, neženju (koji beše,
još u vreme Drugog svetskog rata,
vojak peštanskog garnizona).

Vakim je bio poslednji
čuvar već dotrajale kuće.
(I poslednji graničar, dodaću
sentimentalno, moje domaje.)

Rođaci su ga na smenu obilazili,
hranu i ogrev su mu donosili.

Kuća je polako zidove i krov gubila.

Da se Vakim nije preselio u susedstvo,
na groblje, možda bi ga zatrpala.

Hoće li neko napuštenu ruinu kupiti,
ili će je zub vremena dokrajčiti?

Smešan sam sebi nad tim pitanjem.

Još jedno moje sidrište će nestati

– ali i ja ću uskoro otploviti.

ISHODIŠTE – KAKO GA PRONAĆI

U najlepšem kraju hatara,
za Visokim mostom, još leži
šesnaest jutara Mironovih
crnih, plodnih oranica.

Pre nekoliko sedmica,
u vreme berbe kukuruza,
prepirali smo se, u šali,
oko lokacija iščezlih salaša.

Nismo se potpuno usaglasili
ne samo oko poljskog staništa
deda Manuila Herbuta, potom
njegovog sina, na kraju i unuka,
nego ni oko precizne lokacije
salaša na kome je dedica Aron
proveo sve godine svog života
(osim ratnih i vandrovskaških),
na kome smo i mi proveli
najlepše dane detinjstva,
dečaštva i zrelog doba.

Već je mnogo puta
uzorana pučina na kojoj
beše naša Atlantida.

Preorane su i Vodoplavne
livade; iz dečjeg raja su
odletele čaplje i rode.

Vetar miluje još samo
lukove Visokog mosta;
ali i njih danonočno
izjeda podmukla rđa.

XV

VELIKE IDEJE

Da li ste, dragi čitalački prijatelju, spoljašnji moj saradniče u oživotvoravanju ovog toma, dosad završili bar jedan svoj veliki posao? Da li ste zbog toga osetili veliko olakšanje? Da li ste pomislili: Hvala Svemogućem Biću – ma kako ono izgledalo, postojalo i delovalo – što je napokon i ovoj raboti došao kraj!

Pretpostavljam da vam se bar jednom u životu tako nešto dogodilo.

Meni se to događa upravo u ovim trenucima, 1. oktobra 2012, na vlastiti sedamdeseti rođendan. (Iskreno govoreći, faktički smo, Alek, Boris i ja, pisanje petog poetskog toma završili pre nekoliko dana, ali, budući da sam naklonjen okruglim datumima, danas iščitavah pojedine prozne i stihovane celine, vrših najfinije cizeliranje, i, nakon “svečanog” obeležavanja sedamdesetogodišnjice života – minutom ćutanja i razmišljanja – “svečano” stavih tačku na završetak poslednje pesme.)

U uvodnoj celini trećeg poglavlja četvrtog poetskog toma rekao sam da su tri stvaraoca trećeg toma iskazala, krajem 2005. godine, žaljenje što neće biti u prilici da pezuju i dalje pišu. Tada sam odlučio da ovaj hendikep otклонim: da poetski buket beletrističkog spleta našeg heurteranističko-beletrističko-dokumentarnog venca dopunimo bar jednom zbirkom stihotvorina. Sada znamo da je dotičan buket dopunjen dvema zbirkama.

Šeststo pesama, hiljadu stranica poezije u stihovima, plus pedeset sedam prozних uvodnih celina, koje su zauzele sto četrnaest stranica; sve u svemu – uvrh glave!

Neću da izvrćem svaki deo vlastite duhovno-duševne, odnosno diskurzivno-emocionalne nutrine. Reći ću samo toliko da mi se u glavi vrti pitanje koje sebi verovatno postavlja svaki čovek na završetku ma kog velikog, tegobnog posla: Kako sam uspeo kroz sve to da prođem? Kako sam motivaciju, energiju i imaginaciju osvežavao, kako sam sve izdržao? Jest, bilo je u tim zaletima i trenutaka izuzetnog poleta – to dokazuje, pored ostalog, i činjenica da je pisanje ovog toma završeno tri godine pre predviđenog termina finalizacije – ali, ipak, presvisnuo bih od očajanja kad bih morao ponovo pređenim putem da idem.

Jedna golema želja je ispunjena, ostaje još jedna; ne manje snažna, ali manje važna. To je želja da gledam, slušam i čitam reakcije na stvorenu poetsku gromadu.

Ta druga želja će, s obzirom na moje godine, i na književni milje u kome se batrgam, zacemento biti samo delimično ispunjena.

Imajući na umu ovo što sam upravo rekao, ja sam na pomnogo mesta u tomovima svog opusa o stvaralaštvu trojice musketara sâm pisao. (Ha-ha-ha!) Jesam li time analitičarima umetnosti lepe reči pomogao, ili sam sebi na grbaču njihov podsmeš i prezir navukao?

Šta je, tu je. Natrag se ne može.

Malopre sam rekao da neću da izvrćem vlastitu nutrinu, a svrbi me jezik: rado bih govorio o potrebi da osetim olakšanje – makar i kroz zasićenje – nakon zadovoljenja još nekih velikih žudnji.

Čitanje bezbroj tuđih knjiga, završetak pisanja ravno pedeset svojih koncipiranih tomova, vandrovanje svetom, podmirivanje fiziološkog (i onog drugog, libidinoznog) apetita – nijedna od tih žudnji do kraja mog života neće biti sasvim zadovoljena. A ni savladana. Olakšanje (zasićenje) na tim vatrama neću uspeti da...

Evo olakšanja: za ovu celinu više nemam prostora.

KAO ZARAZNE BOLESTI

Već godinama mi, u pet
štampanih beogradskih magazina,
pažnju privlače gotovo isključivo
svetske teme. Lokalnim zavrzlamama
ne dopuštam (premda neke od njih
utiču na moju egzistenciju)
da mi grickaju vreme.

Na Čigrastoj Kugli je,
hvala zemlji, vodi, vatri i vazduhu,
sve više intelektualaca, istinskih i lažnih,
kojima krucijalni problemi ne daju mira.
Neki od tih iščašenika mi šire vidike,
drugi me pomalo uznemiravaju,
treći me u smeh bacaju.

Uveče, kad je moj duh,
nakon celodnevne aktivnosti,
u stanju da konzumira još samo
tv papazjaniju, srčem neki talk show,
ili apartnosti koje nudi "Explorer",
"Travel", "National Geographic",
"Discovery", "History".

"Kakve su sve šandrmacije
ljudi dosad smislili, pa i ostvarili!",
viknuo sam sinoć kod Borisa Hardija.
Najbolji moj drugar je uzvratio:
"Svašta su ljudi, naročito ludi (hm-hm!),
dosad smislili, ponešto i ostvarili
– naše ideje još nisu upoznali."

UČILA – KAKO IH TRETIRATI

Mnogo puta sam rekao
da su knjige najdelotvorniji,
najdragoceniji graditelji mog duha,
donekle i senzibiliteta, i karaktera.
Nalazio sam u njima, i još nalazim,
čak i ako hotimice ne tražim,
i iskustva, i znanja, i emocije,
i male i velike ideje.

Ljude koji čitaju valjane knjige
simpatišem i, makar i ne pružali
dokaze da su natprosečni, poštujem.
Primitivnu rulju koja knjige ne mari,
koja nije u stanju da ih sagledava,
respektuje, apsorbuje, ne cenim.
Štaviše, duboko je prezirem.

Fasciniran najvrednijim riznicama,
počeo sam i sâm da ih stvaram.
Sada se pitam: Beše li to greška?
Ne bi li bolje bilo da sam u njima
samo uživao, puku vajdu tražio,
da sam od najbolje građe
samo sebe gradio?

Da li sam preterao, i omašio,
kad sam pogled ne samo na sebe
već i na ceo svet usmerio,
i zbog toga, u svojoj središnjici,
od igranke punokrvnog života odustao?
U stvaralačkoj samici sam rintao.
A zašto? Da bih, nakon smrti,
u Nepostojanju živeo?

NAVELIKO I NAMALO

Nisam imao, a trebalo mi je.
Počeo sam bližnje da molim
da pomognu koliko mogu.
Pomogli su mi da zaključim
da niko ni za koga ne hajje.
Uveren da nešto vredno imam,
stao sam da to nekima nudim.
Nuđenje beše mučnije nego iskanje.
Govorio sam da drugo nemam,
a onda, setivši se izreke
da oni što daju, najviše dobijaju,
postao uporan poput magarca.
Manje iskao, više nudio.
No zajednički jezik
s nikogovićima
ipak nisao našao.

Izgubivši strpljenje,
počeo sam da vičem:
“Ovo što vam nudim
tako je veliko,
da niste u stanju, žapci,
da ga sagledate!”
Jedan čova je rekao:
“Ko male stvari ne ceni,
veće sigurno nije zaslužio.
A najvećih se takav
nikad dosad
nije dokopao.”

MESEČAREVE MENE

Život nudi bezbroj mogućnosti!
govorili su, s raznih strana, avanturisti.
Dugo sam im verovao, i dugo se
za lov na nešto veliko pripremao.
Zašto sam sve prilike propustio?

Ljubav je najopojnija droga!
kreštale su barske, kliktale nebeske ptice.
Voleo sam, obožavao, ljubio, i bio...
Nedavno mi je nešto šapnulo:
Kakva vajda od toga?

Ko ima novac, ima ceo svet!
davali su na znanje, svojim statusom,
kulovi kojima su mnogi zavideli.
Ja sam ih pitao: Koliko ste dobra,
a koliko zla, alavi, učinili?

Slava pruža najjaču satisfakciju!
poručivali su oni koji behu osvetljeni,
lažno želeći da opet budu anonimni.
Ja sam se, u podnožju, tešio:
Ko je na vrhu zauvek ostao?

Zdravlje je najveće bogatstvo!
ponavljali su, otkako pamtim poruke,
obožavani, bogati, slavni, i oni drugi.
Svi ćemo, jednom, da upitamo:
Zar ga već gubimo?

IGLE U PLASTOVIMA SENA

Tako su male,
u vizuri vertikalnoj,
a tako velike,
u vizuri horizontalnoj.
Mutni njihov eliksir
naš pogled čini prodornim,
naše udove podmlađenim.
Bistri njihov eliksir
kao da celo naše biće
čini zatrovanim.

Tražili smo ih po danu,
na jarkoj sunčevoj svetlosti,
a lakše smo ih nalazili noću,
na srebrnastoj mesečini.
Zašto su primamljivije
one što nas truju,
nego one što vijuge
i udove podmlađuju?

Formula koju tražimo
ima još dve nepoznate:
Kako da bolesti prepoznamo,
i kako da se, bez igala,
sami izlečimo?

ZURENJE U PREPUNU PRAZNINU

Veče. Minuo je još jedan radni dan.
(Kod mene su radni svi dani u godini.
Ko nije u prvoj i drugoj mladosti
bio dovoljno zreo, racionalan
i samoorganizovan, mora u trećoj...
kao verifikovan građanin penzioner,
svojoj pravoj, ali neverifikovanoj vokaciji
svakodnevno ropski da služi.)
Iscrpljen, više mentalno nego telesno,
rušim se u fotelju ispred malog ekrana.
Daljincem skakućem po dijapazonu kanala.
Fotoreporteri i publika, na platou ispred palate,
čekaju nekakve asove. Scijentističke, ratničke,
filmske, sportske, estradne zvezde?
Stišavam ton, pritiskam dugmence.
U parlamentu ko zna koje države,
za govornicom političarska bilmezina.
Brlja, gestikulira. Nakazna maska!
Sa sve većom averzijom menjam kanale.
Banke, fabrike, gornja i donja klasa,
fudbal, ulične demonstracije,
bučni predvodnici masa.

“Godine su me tako pritisle,
da mi više nije stalo ni do čega”,
vajkala se onomad moja rođaka.
“Prebrodila sam prethodnu bolest,
i mislila da ću neko vreme biti na miru.
Ali, brate, nevolje sustižu jedna drugu.
Uopšte me ne zanima šta ima novo.
Ni ovde, ni drugde, širom sveta.
Već sam sita vlastitih briga.
A sve više i samog života!”

USMERAVANJE PREMA PEPELU

“Nekoliko hiljada knjiga
na policama u tri sobe,
nekoliko stotina fascikli
sa svakojakom građom,
nekoliko desetina dovršenih
i nedovršenih rukopisa”,
reče Enike, stojeći, u mojoj sobi,
nad usisivačem za prašinu.
“Šta ćemo sa svim tim hrpama
kad više ne budeš među nama?”

“Bio bih, magnolijo, srećan da ste vi,
moji najbliži, motivisani da neobjavljene
rukopise, ukoričene ili u fasciklama složene,
čuvate, i da ih (čak i one nedovršene)
povremeno kao knjige javnosti predstavljate.
Nisam, međutim, siguran da mogu na tebe,
na našu decu, eventualno na naše unuke da računam.
Možda nemam ni pravo da vas, i nakon Odlaska,
svojim željama, ambicijama, mukama opterećujem.
Ni među Rusinima ne vidim poslenika
koji će biti voljan da se bakće sa zaostavštinom
pretencioznog, a neuspešnog sunarodnika.
O Jugobalkancima da i ne govorim.
Ako mi za života (bar dosad) nije pošlo
za rukom da u njihovoj kulturi led probijem,
šta mogu od njih nakon Odlaska da očekujem?
Prema tome, draga, moj savet je ovakav:
Čuvajte, što duže, ono što iza mene bude ostalo.
Možda će se dogoditi čudo, makar malo.
Ako se ono ne bude dogodilo, ako naše potomke
neobjavljen deo mog opusa bude opterećivao,
neka ga, naprosto, pretvore u pepeo.”

SAN O SMRTI U SNU

Ako je već silesija
čovekovih ludorija,
perverzija, te malignih,
po uži i širi životni milje,
čak i po ceo svet kobnih žudnji
zadobila tretman velikih ideja,
zašto ga ne bi zadobila
i trivijalna, benigna,
u naslov ove pesme
uneta preokupacija.

Nehotično, ili svesno,
u nju, osim običnih ljudi,
i umišljeni besmrtnici upadaju.
Naročito kada, otrežnjeni, horizont
vlastitog zemaljskog mandata
počnu da sagledavaju.
Kakav će biti završetak?
s jezom se pitaju.

Cilj života je
izbegavanje patnje,
govorahu epikurejci.
Drugi mudraci su, opet,
ponavljali da je život
priprema za Odlazak
bez tuge i straha.
(Ha-ha-ha!)

SADRŽAJ

I STUDIJSKA PUTOVANJA – PO AMBIJENTIMA

Odlasci	8
Boravci	9
Ona još obećava	10
Dobri vetrovi	11
Država – kako je urediti	12
Geografija skale radio-aparata	13
Obnavljanje jedne žudnje	14
Razaranje jedne žudnje	15
Mirisi eksponata civilizacija	16
Oblici i zvuci Orijenta	17
Obilasci	18
Povraci	19

II BELI SVET, POSLEDNJI PUT

Titelske hronike u Geteborgu	22
Vodoplavne livade u Stokholmu	23
Neizlečiva vatra	24
Neraspršljiv pepeo	25
Vanedija i nemačka Venecija	26
Izvan četvorostruke čaure	27
Poginuo na Bolmanu, živi u Melburnu	28
Rastvaram zemlju	29
Potomci na kanadskom Nordu	30
Moć – kako je koristiti	31

III OSVAJAČI EKSTREMÂ

Biciklističke trke	34
Olimpijske igre	35
Dvosmerna dubina	36
U podnožju, na vrhu	37
Najgrandioznije ili najpozitivnije?	38
Besmrtnost – kako je uzjahati	39
Rastvoriću vidik	40
Rumenilo krvi i oblakâ	41

IV STUDIJSKA PUTOVANJA – PO ZDANJIMA

Jedan prema devedeset devet	44
Dve varijante istog sna	45
Razbuđeni prozori I	46
Do neba ne digoh ništa	47
Filozofiranje, uzlet ili pad?	48
Sujeta – kako je nahraniti	49
Klavijatura u senci lepeze	50
Gastarbajterske, liciderske I	51
Enterijerni minimalizam	52
Enterijerni maksimalizam	53
Na groblju vlastitih kuća	54
Esencija, talog	55

V VOJVODINA, POSLEDNJI PUT

Izdaleka, prema obrisima	58
Na točkovima i na nogama	59
Razbuđeni prozori II	60
Minulo gospodstvo, u Bačkoj	61
Prelepo, ali, možda, ukleto	62

Gastarbajterske, liciderske II	63
Minulo gospodstvo, u Banatu	64
Usamljenost – kako je izbeći	65
Minulo gospodstvo, u Sremu	66
Raspareni pogledi	67

VI GRADITELJI SNOVIDENJÂ

Jesu li iznad, ili samo izvan?	70
Nek ono teče, mi hodamo	71
Razbuđeni prozori III	72
Bleštavilo koje obećava	73
Iluzije – kako ih izbrisati	74
Gastarbajterske, liciderske III	75
Ludačka posla	76
Najbolje doba života	77

VII STUDLIJSKA PUTOVANJA – PO PEJZAŽIMA

Ograničeno	80
Neograničeno	81
Evropa je u središtu	82
Amerika je svuda	83
Uragan u ljudskoj šumici	84
Lekcija u ljudskoj istoriji	85
Pohlepa – kako je satreti	86
Mentalno je brže od telesnog	87
Šta kriju dva prazna pejzaža?	88
Zacelo nikad neću saznati	89
Tajnu i ne treba otkrivati	90
Zavičaj me još čeka	91

VIII NOVI SAD, POSLEDNJI PUT

Klisa	94
Podbara	95
Rotkvarija	96
Liman	97
Putnički milje	98
Mladost – kako je sačuvati	99
Grbavica	100
Stari grad	101
Svugdina	102
Nigdina	103

IX NAJGROZNIJI ZLOČINI

Ima li spasa?	106
Božije i ljudsko	107
Mekani zlotvori	108
Dileme – kako ih otkloniti	109
Badava sni izgarali	110
Domaća radinost	111
Đavolska mešavina	112
Izvor svih zločina	113

X STUDIJSKA PUTOVANJA – PO BOJAMA

Spektroskop	116
Stetoskop	117
Mišel Pasturo, plava	118
Mišel Pasturo, crna	119
Rastvorio sam nebo	120
Umeće – kako ga isklesati	121
Kvantitet i kvalitet umnožavanja	122
Posledice mladačkog daltonizma	123

Teodor Žeriko, lepota	124
Hijeronimus Boš, rugoba	125
Dvoipodimenzionalne: bareljefne	126
Najdemokratskija galerija	127

XI TELEP, POSLEDNJI PUT

Gouči postao Janoš bači	130
Dunavac, u proleće	131
Sve brojniji, sve štetniji	132
Dunavac, u leto	133
Starac i pekinezer	134
Oskoruša – kako je kalemiti	135
Dupla neverica	136
Dunavac, u jesen	137
Beli i crni mraz	138
Dunavac, zimi	139

XII NAJSTROŽI ZATVORI

Oni nama, mi njima	142
Čvor – kako ga razuzlati	143
U liftu IX	144
U liftu X	145
Nevidljivi zidovi	146
Bekstva preko žice	147
Zakatančeni pogledi	148
Suton	149

XIII STUDIJSKA PUTOVANJA – PO EMOCIJAMA

Između nečeg i ničeg	152
Preludiranje	153

Flešbekovi I	154
Flešbekovi II	155
Simpatične su	156
Antipatične su	157
Ambicioznost – kako je ukrotiti	158
Razlomljeno i iskošeno	159
Poraze s averzijom odbacivati	160
Vitalnost do kraja negovati	161
Ogoljavanje završnice	162
Hod po mrtvom lišću	163

XIV KERESTUR, POSLEDNJI PUT

Još ima mojih sidrišta	166
Izgubljeno, sačuvano	167
Posebnosti kvartova i šorova	168
Ukraj sela, kao ukraj sveta	169
Pritoka Borajeve bare	170
Uživanje proizašlo iz bola	171
Kada je, kako i zašto nestao?	172
Te slike će sa mnom nestati	173
Mrtva straža na kapiji sela	174
Ishodište – kako ga pronaći	175

XV VELIKE IDEJE

Kao zarazne bolesti	178
Učila – kako ih tretirati	179
Naveliko i namalo	180
Mesečareve mene	181
Igle u plastovima sena	182
Zurenje u prepunu prazninu	183
Usmeravanje prema pepelu	184
San o smrti u snu	185

Vladimir Kirda Bolhorves
heuteranističko-beletristički venac
SNEVAJUĆI ZVEZDU HEUTERANIJE
sedamnaesti beletristički tom
RASTVARANJE VETROM I VATROM
poezija

Autorovo izdanje

Recenzenti

Akademik Julijan Tamaš
Dr Stevan Konstantinović

Kompjuterska priprema

R. G. Šelgardon

Štampa

“Maxima graf”, Petrovaradin

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

821.163.41-14

KIRDA BOLHORVES, Vladimir, 1942.
Snevajući zvezdu Heuteranije, Tom 17,
Rastvaranje vetrom i vatrom : poezija / Vladimir
Kirda Bolhorves. – [1. izdanje]. – Novi Sad,
V. K. Bolhorves, 2012. (Petrovaradin : Maxima
graf). – 185 str. 21 cm.

Tiraž 300.

ISBN 978-86-915321-6-1

COBISS.SR-ID 274210311

